

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

12
2015

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,90
EUR

ALPINIZEM

Odprava na Cerro Kishtwar

INTERVJU

Žarko Rovšček

Z NAMI NA POT

Žirovska kotlina

120 let
Planinskega
vestnika

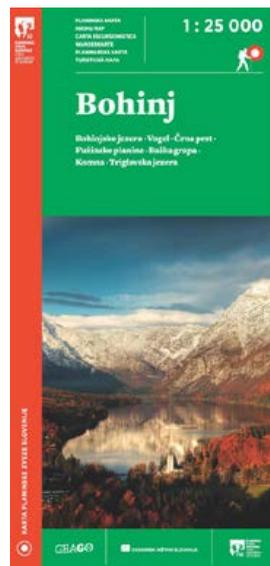
NOVO V PLANINSKI TRGOVINI PZS

Planinska karta Bohinj 1 : 25 000

Planinska založba PZS je izdala nov planinski zemljevid Bohinja in okolice v merilu 1 : 25 000. Zemljevid obsega območje od Tolmina na jugu do doline Triglavskih jezer na severu ter od Sorice na vzhodu do Bogatina na zahodu. Na zemljevidu so najnovejši in najbolj točni podatki o planinskih poteh in kočah, potrudili pa smo se tudi skrbno vrisati vse druge vsebine, ki so pomembne za obiskovalce gora.

Planinske zemljevide PZS pripravljamo najboljši poznavalci gora za vse tiste, s katerimi bi radi delili njihove lepote!

Bohinju bodo sledili zemljevid območja okoli Triglava, potem Stol in okolica ter Jalovec in Mangart.

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - AKCIJA 50-odstotni popust

CD Greva pod objem gora

Planinska zveza Slovenije, Mladinska komisija PZS, je v letu 2010 izdala CD z naslovom Greva pod objem gora. Na njem najdete 9 pesmi: Greva pod objem gora, Na izlet, Danes pojdem jaz v gore, Tri planike, Za sanje, Spalka mojega šotora, Na Rombonu, Miss Slovenije in Nič več kot to.

Projekt je bil zasnovan leta 2007, ko je MK PZS zaznala praznino na področju mladinskih planinskih pesmi. Zasnovan je sistematično in zato je skuša pokriti večino potreb na tem področju in hkrati podajati starostno prilagojena glasbena dela. Poleg kulture nosi zgoščanka tudi izrazito vzgojno-izobraževalno noto. Vodilna ustvarjalca tega projekta sta Uroš Kuzman in Andrej Hočevar.

Projekt združuje profesionalne glasbenike, ki skrbijo za izvedbeno neoporečnost, in amaterske vokaliste, ki so praviloma močno vpeti v planinstvo. Tako so zgodbe podane osebnoizpovedno, poudarjena pa je tudi motivika prostovoljnega, mladinskega. Vsi izvajalci projekta so mladi po stažu in projekt zanje predstavlja svojevrsten izziv in izkušnjo. V prazničnih dneh vam bodo pesmi zagotovo polepšale dan.

CENA: V času od 15. 12. 2015 do 15. 1. 2016 lahko CD kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 3,13 €* (redna cena: 6,25 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

Vabljeni k nakupu!

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, po faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, faks: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:
Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:
Jutranji odhod proti južnem grebenu Chomochiorja z bivaka na sedlu med Cerro Kishwtarjem in Chomochiorjem
Foto: Marko Prezelj

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Ob letu osorej

Spoštovane bralke, spoštovani bralci!

Prispeli smo do konca jubilejnega leta, v katerem smo kot najstarejša revija, ki še izhaja, praznovali 120-letnico izida prve številke. Jubilej nas je letos gotovo zaznamoval. Skozi vse leto so intenzivno potekali dogodki, na katerih so mnogi poznavalci pojasnjevali zgodovino, pomen in poslanstvo, ki ga ima *Planinski vestnik* v slovenskem kulturnem prostoru, obujali smo razne vsebine iz starejših izdaj in pojasnjevali še vrsto drugih zadev. Uspešno smo promovirali razstavo *Planinskega vestnika* – gre za več panojev, ki v sliki in besedi predstavljajo vsebino in zgodovino revije –, ki smo jo na pobudo planinskih društev, meddruštvenih odborov in drugih organizatorjev selili po vsej Sloveniji. Dogodki, članki, oddaje idr. so bili namenjeni tako interni planinski javnosti, z željo po promociji planinske organizacije kot tudi revije in seveda pridobitvi novih naročnikov, kot tudi zunanji javnosti, saj je prav, da se ne pozabi vloge, ki jo ima *Planinski vestnik* tudi v kulturnem prostoru države.

Osrednjo prireditev februarja v Slovenskem planinskem muzeju, natanko po stodvajsetih letih izida prve številke, je sicer odpihnil pretirano napovedani snežni metež, a je nato organizatorjem aprila dogodek le uspelo izpeljati. Tudi konec leta je bil muzej v znamenju našega jubileja, saj so uspeli izpeljati še dogodek Brati gore, ki ga je spodbudilo ministrstvo za okolje in prostor ob robu svetovnega dneva gora, 11. decembra. Na prireditvi smo člani sedanjega uredništva skupaj z nekaterimi stalnimi sodelavci v pogovoru o vsebinah, posebnostih in zanimivostih oblikovanja – *Planinski vestnik* ponovno obudili.

Pri mnogih dogodkih smo intenzivno sodelovali tudi člani uredništva, pri čemer smo pogosto pred mikrofoni ali kamerami opisovali, kako danes poteka načrtovanje in oblikovanje, kaj nam pomeni delo za *Planinski vestnik* in podobne reči. Vsekakor moram pri tem poudariti, da izdelek ni posledica dela le odgovornega urednika in članov uredništva, pač pa tudi lektorice, korektorice, oblikovalca, tiskarja, fotografov, ilustratorjev, piscev in navsezadnje strokovnih služb. Naj se vsem v letu, ki je bilo za uredništvo v petnajstih letih delovanja eno najtežjih – ko smo bili ob tisoč naročnikov in ko se še vedno trudimo pokriti finančni manko iz prejšnjih let – vsem najlepše zahvalim. Le s sodelovanjem predanih in odgovornih ljudi, ki so s srcem pri stvari, je možno doseči tak izdelek in ga ohraniti tudi v prihodnje.

Ob koncu leta se moram za zvestobo najbolj zahvaliti predvsem Vam, drage bralke in bralci, saj z nakupom revije omogočate obstoj. Hvala tudi za vse pisne in ustne pohvale in navsezadnje tudi za kritike ter opozorila na napake ali pomanjkljivosti. V zadnjem času nas opozarjate na premajhne črke, ki vam povzročajo težave pri branju, in na barvo črk, ki naj bi bila siva in ne črna. V preteklosti smo zadeve večkrat poskušali izboljšati, a vedno znova trčimo na problem preveč gradiva, zato moramo črke zmanjšati. Sporočam tudi, da sivih črk sploh nimamo, pač pa samo navadne in odebeljene; navadne so videti res bolj sivo, čeprav so v resnici črne. Kar se tiče vsebine, bomo v uredništvu rezultate dveh anket, katere krajši povzetek predstavljamo tokrat, skrbno preučili in poskušali upoštevati. Naj na koncu k sodelovanju ponovno povabim pisce, tudi tiste, ki se s svojimi prispevki še niste pojavili v reviji: zapišite svoje vtise in nam jih pošljite. Ankete kažejo, da nam manjka leposlovnih prispevkov.

Želim vam varen korak, mi pa se ponovno beremo januarja 2016. Srečno!

Vladimir Habjan

4 Kašmir

Odprava na Cerro Kishtwar

Irena Mušič Habjan

10 Intervju V planinstvo sem vstopil pri ženskih nogah

Mire Steinbuch

UVODNIK

Ob letu osorej

Vladimir Habjan

KAŠMIR

Odprava na Cerro Kishtwar

Irena Mušič Habjan

INTERVJU

Pogovor z Žarkom Rovščkom

Mire Steinbuch

STOLETNICA SOŠKE FRONTE

Gorsko bojevanje v prvi svetovni vojni

Dušan Škodič

BELA KRAJINA

1 Kozice

Franci Horvat

MINIATURA

4 Ladrski slap

Aleš Nosan

IDRIJSKO HRIBOVJE

Ne po cesti skozi Zalo in Idrijo. Čez hribe.

Rafael Terpin

REPORTAŽA

13 Praški festival alpinizma 2015

Mire Steinbuch

Z NAMI NA POT

20 Žirovska kotlina

Andreja Erdlen

TNP

23 Načrt upravljanja TNP za obdobje 2016–2025

Zdenka Mihelič

FILM

24 Festival gorniškega in avanturističnega filma v Gradcu

Silvo Babič Morojna

28

32

30

28 Z nami na pot

Žirovska kotlina

Andreja Erdlen

OPISI TUR

- JAVORČ
- GOLI VRH
- ŽIRI-GOROPEKE-VRH SV. TRESH KRALJEV
- MRZLIK IN SIVKA

58 Varno v gore pozimi

Kaj storiti pred zimsko sezono gorništva in turnega smučanja?

Klemen Volontar

13 Stoletnica soške fronte

Gorsko bojevanje v prvi svetovni vojni

Dušan Škodič

51 Dejavnosti komisij PZS

Cilj so tudi olimpijske igre

Marta Krejan Čokl

TUJA GORSTVA

Harney Peak v Južni Dakoti 40

Marjan Bradeško

OBLETNICA

John Muir 42

Jurij Kurillo

MINIATURA

Po indijanski poti Navajo Loop 44

Olga Kolenc

NAD VRŠIČEM

Izbrisana gora – Veliki Kumleh 46

David Račič

PLANINSKI PORTRETI

Predstavitev stalnih sodelavcev revije 48

Vladimir Habjan

DEJAVNOST KOMISIJ PZS

Predstavitev Komisije za gorske športe PZS 51

Marta Krejan Čokl

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Ugotovitve spletnih anket PZS izvedenih v tem letu 54

Dušan Škodič

SPOMINI

Romanje za Bredo 56

Milka Bokal

VARNO V GORE POZIMI

Nujna preventiva pred zimsko sezono 58

Klemen Volontar

NOVICE IZ VERTIKALE

61

NOVICE IZ TUJINE

63

ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

64

PISMA BRALCEV

66

LITERATURA

67

PREBRALI SMO

68

PLANINSKA ORGANIZACIJA

69

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

72

TNP

72

V SPOMIN

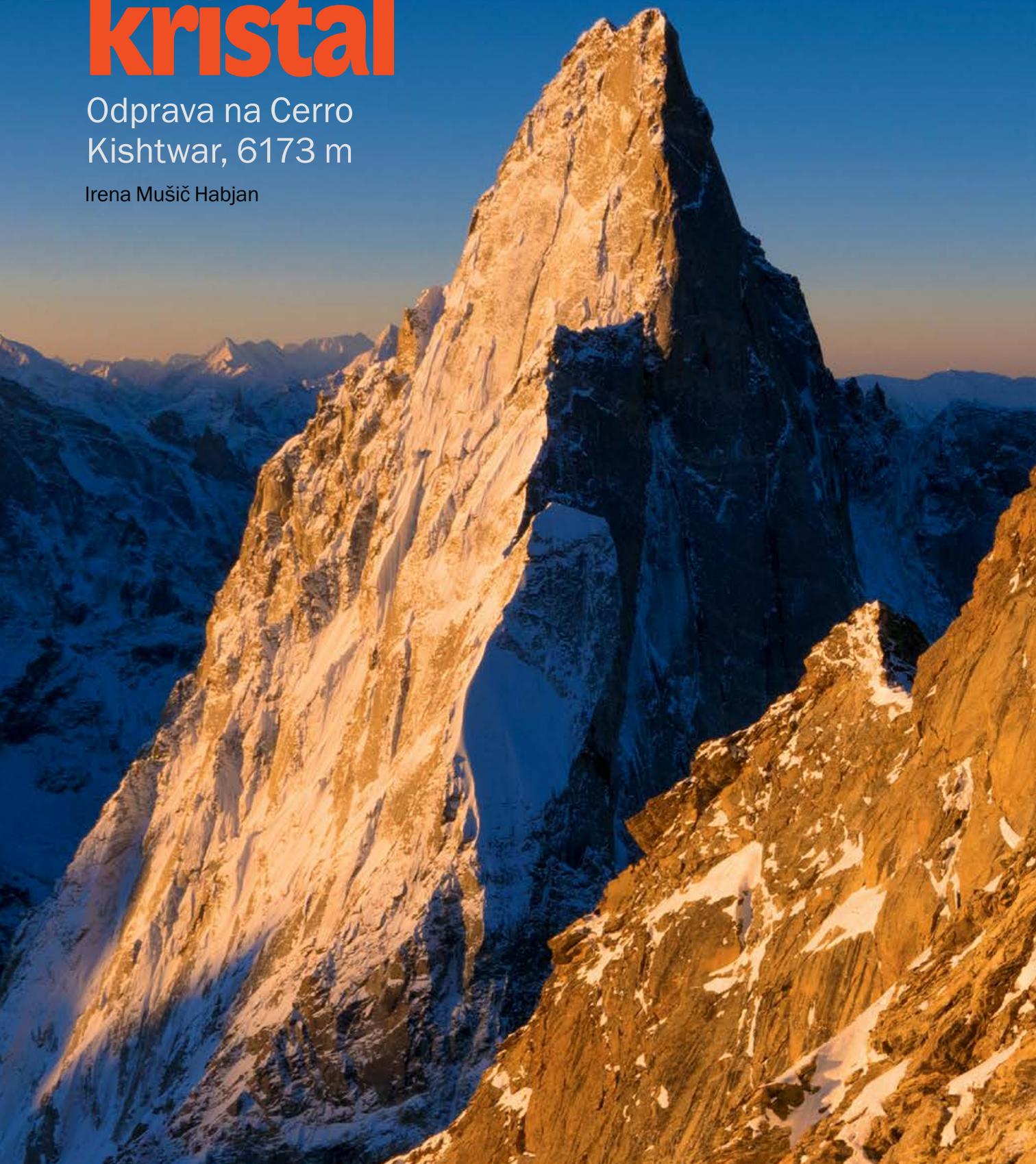
72

KAŠMIR >>>

Temni granitni kristal

Odprava na Cerro
Kishtwar, 6173 m

Irena Mušič Habjan

Piramidna oblika. Ne strašna mogočnost, ne gora z višino. Je kot nekakšen kristal, ki štrli iz bolj sneženega obzorja, temni granit ... Takšen je Cerro Kishtwar. Gora je Marka Prezlja z lanske odprave na Hagshu takoj pritegnila in začela zanimati: "Ideja za vzpon je padla takoj, ko sem ta hrib zagledal. Z obliko te gora malo pritegne, začne te zanimati in takoj pomisliš, če si malo bolj hribovca, da bi pogledal, kako je na tem hribu." Kot po naključju se je fotografija z vrha Hagshuja znašla še na novembrskem listu njegovega koledarja za leto 2015. In mogoče je tudi naključje, da sta se z Urbanom Novakom iz istega alpinističnega odseka pogovarjala o skupnem plezanju in ciljih, tudi o gorah na novembrski fotografiji. "Gorá je tu za celo življenje," je bil Markov komentar na to fotografijo.

Ekipa

Cilj je bil hitro določen, vso ostalo organizacijo odprave je nato prevzel Urban, Marko pa je bil svetovalec. "Z Urbanom sva se pogovarjala, kako bi odpravo izvedli. Predlagal sem, da bi bili štirje. Tolikšna številka je zato, ker se da kolikor toliko plezati in avtonomno gibati, ne da bi bil preveč zajeten. Po drugi strani je to varovalka, če se eden slabo počuti, še vedno ostanejo trije, ki lahko vse naredijo," je o organizaciji povedal Marko. Urban je za tretjega člana predlagal Američana Haydna Kennedyja, s katerim sta bila skupaj na dveh odpravah, Marko

Drugi bivak na južnem grebenu Chomochiorja. Cerro Kishtwar na levi.
Foto: Marko Prezlj

pa je po odločitvi angleškega alpinista Andyja Cava, da se žal ne more pridružiti odpravi zaradi pomanjkanja časa, povabil francoskega alpinista Manuja Pellissierja, s katerim sta bila leta 2000 skupaj na Spantiku. Ta je svojo odločitev sporočil v pol ure in ne v tednu dni, kakor sta bila dogovorjena. Ljudje v ekipi so pomembni, saj vsak prinese s seboj neko energijo in navdušenje. V dobri ekipi se vsi dopolnjujejo, tudi po človeški strani. Dodal je še, da "mi je zdaj bolj pomembno, s kom grem plezat, kot pa kam grem. To naredi potem dobro doživetje".

Izbira stene in smeri

Cerro Kishtwar je tristrana piramida s severozahodno, severovzhodno in vzhodno steno. Južno pobočje je na začetku sicer sneženo in strmo, potem pa se zlije v škrbino na neki drugi hrib. Ima dvojni vrh, severnega in južnega, drugi se neizrazito vidi, ker se skoraj zlijeta skupaj. Vmes je manjša škrbina, ki

Pregled vzponov

- 1988: Roger Everett in Simon Richardson, zahodni greben, Chomochior, 6278 m.
- 1991: Andy MacNae, J. Wilson, 1400 m, D+, južni kuloar, Chomochior, 6278 m.
- 1991: Brendan Murphy in Andy Perkins, drzna "vizionska" smer po sredini severozahodne stene do 100 metrov pod vrhom, 17 dni v steni, Cerro Kishtwar, 6173 m.
- 1993: Mick Fowler in Stephen Sustad, levi del severozahodne stene, severni in južni vrh, Cerro Kishtwar, 6173 m.
- 2011: Denis Burdet, Stephan Siegrist, David Lama in Robert Frost, Yoniverse, 1200 m, WI5, 6a, desni del severozahodne stene, južni vrh, Cerro Kishtwar, 6173 m.

ni pretirano zahtevna. Južni vrh je nekaj metrov višji kot severni.

"Z ledenika Chomochior še ni bilo vzponov na goro, vsi pristopi so bili narajeni na nasprotni strani. Na fotografiji, ki sta jo leta 2013 posnela Mick Fowler in Paul Ramsden pri vzponu na Kishtwar Kailash, 6451 m, se nam je ta stran Cerro Kishtwarja zdela zanimiva. Poleg tega nas je močno motiviral vzpon iz leta

Cerro Kishtwar, 6173 m, in Chomochior, 6278 m, se nahajata v okraju Kishtwar v pokrajini Jammu v zvezni državi Jammu in Kašmir v vzhodni Indiji. Pogorje sestavljajo večinoma šesttisočaki relativno drznih oblik, so strmi in ošiljeni, podobni kot v Zahodnih Alpah, nekateri imajo tudi nekakšen patagonski videz. Doline so strmejšee kot v Nepalju ali Tibetu in gora med začetkom dostopa skoraj ni videti. Gorovje je precej večje od Slovenije. Kašmir je nekdanja samostojna dežela, zdaj razdeljena med tri države, ki jo administrativno vodijo Pakistan, Kitajska in Indija. Indijski del se imenuje Jammu in Kašmir ter jo sestavljajo območja Jammu, Kašmir, Zanskar in Ladak. Območje je bilo dolgo časa zaprto, ker je politično nestabilno. Meje niso jasno določene, saj se zabrisujejo tudi zaradi migracije ljudi. Želja po osamosvojitvi oz. večji avtonomiji povzroča politične napetosti.

1991," je pojasnil Novak. Odpravo je sprva najbolj zanimala severovzhodna stena. Mislili so, da bo tam največ možnosti za plezanje po lednih linijah. To naj bi bilo videti tudi na fotografijah, a na mestu samem se je izkazalo, da tam ne bo šlo. Na splošno so bile letos stene v Himalaji zelo suhe, saj monsunsko obdobje ni prineslo povprečnih padavin. Prav suho monsunsko obdobje je bil razlog, da pričakovanih linij v severovzhodni steni ni bilo. Kmalu po našem prihodu v dolino smo sicer dobili zajetno pošiljko snega, kar bi lahko izboljšalo razmere v SV steni, vendar je ta zaradi svoje orientiranosti za stabilizacijo razmer potrebovala več časa, kot smo ga imeli mi na voljo. Prav to je bil razlog, da smo svoje zanimanje preusmerili na vzhodno stran gore, kjer smo zaradi njene orientiranosti pričakovali hitrejšo stabilizacijo razmer. Ostale so nam tri vidne opcije: severovzhodni raz, vzhodna stena in vzhodni kuloar. SV raz je ponujal možnost vzpona v kopnih in tudi v malo slabših snežnih razmerah, ker je bil relativno varen in ni bil izpostavljen padanju kamnov. Vendar bi bil predolg, zanj bi porabili veliko časa in so ga izločili. Pomislili so tudi na vzhodno steno, ki je bila videti zelo strma, in bi zanj morda porabili več časa, kot so ga imeli na voljo, a med vsemi možnostmi, h katerimi je spadal tudi vzhodni kuloar v levem delu vzhodne stene, najtežja in najatraktivnejša.

Na koncu so se odločili za vzhodno steno. Za samo smer so se odločili v baznem taboru, pod steno pa so na manjši peščeni sipini sredi ledenika Chomochior postavili ABC (navzgor pomaknjena baza) s šotorčkom. "Vzhodna stena je en monolit, čez njo se je videla linija šibkosti. Bili so tudi neki deli, ko se je videlo, da niso enostavno preplezljivi. Na koncu smo po principu "all in" izbrali to linijo, ki je bila verjetno najatraktivnejša in tudi najzahtevnejša. K temu je zanesljivo pripomogla tudi Markova izkušnost, da

prepozna linijo, ki jo je mogoče splezati. Ostali v Himalaji še nismo videli toliko sten, še manj smo jih preplezali in bi brez njega verjetno izbrali kakšno drugo varianto," je dodal Urban.

Pot do baze in aklimatizacijska tura

Po prihodu v indijsko mesto Delhi so Urban, Marko in Manu izkoristili čas za nakup delikates, zvečer so se s Haydnom skupaj odpeljali in po 16 urah kar udobne vožnje prispeli v Manali. Po dnevu nakupov hrane in zelenjave ter srečanju z ostalo ekipo so se nato dva dni vozili po zelo izpostavljeni in slikoviti cesti do mesta Gulabgarh. Od konca ceste, ki jo sicer še gradijo, so hodili še nadaljnje štiri dni, zadnja dva dneva po dolini Darlang Nullah. Opremo so jim tvorile mule, poleg so bili še kuhar, ki je bil Nepalec, ostali so bili Indijci: kuharski pomočnik, zvezni oficir in vodnik, ki je deloval kot njihov vodja.

Hoje do baznega tabora ni bilo malo, saj so od predvidenih štirih ur hoje na dan številko presegle za dve uri s spodobnim tempom. Ker mule oz. mulovodci zadnji del poti niso našli prehoda čez moreno, so sami znosili opremo v bazo, ki so jo postavili na ustju ledenika Chomochior. Za tabor so si izbrali lepo mehko ravnico zraven stene. Varen je bil pred kamni, plazovi, prostor je bil malo bolj oddaljen od ledeniškega potoka in vlage, zaradi bližine stene in vzhodne strani se je od sonca hitro segrelo. Da je bilo na odpravi dovolj pestro tudi brez plezanja, je poskrbel slap s stene, ki je po treh dnevih sneženja in dežja napajal sneg okoli tabora. Grozilo je, da bo voda zalila ves tabor, zato je bila potrebna "delovna akcija" za ureditev ustreznega odvodnjavanja ter gradnja nasipov, resda manjših, a za tabor nadvse pomembnih. Tu so nato preživeli 22 dni.

Hayden v spodnji tretjini stene prvega dne, ko visoke temperature še niso stopile vsega ledu. Foto: Marko Prezeli

Po prihodu v tabor in dnevu počitka je sledilo raziskovanje terena nad taborom in ledenika Chomochior pod Cerro Kishtwarjem in sosednjim Chomochiorjem. Glede na višino, zahtevnost in dostopnost se je odpravi za aklimatizacijo zdel najprimernejši 6278 metrov visok sosed Chomochior. Pred vzponom na vrh se je Manu skupaj z vodnikom Bagwalom in kuharjevim pomočnikom Betoojem vrnil v bazo zaradi bolečin v prsih, ki so bile najverjetneje posledica kakšnega nepravilnega giba med plezanjem nad taborom v času čakanja. Razmere na začetku vzpona so bile slabe z gaženjem do kolen in čez, vendar višje, ko so prihajali ...

"Preizkušena metoda, bi rekel sladka past, ko se spraviš noter in nočeš ven. Se pa zavedaš, da se boš ujel. Na začetku slabo, potem pa ... saj grem samo malo pogledat, si rečeš in tisto zmeraj bolj vleče in je zmeraj bolje in nočeš več obrniti. Prišli smo do vrha, čeprav je bilo videti, da ne bomo," je aklimatizacijski vzpon opisal Prezelj.

"Bistvo uspešne aklimatizacije ni zgolj zadostno število rdečih krvničk, temveč je morda še pomembnejši psihološki vidik. Glava, pripravljena na dane razmere in okolje, bo, ko bo to pomembno in potrebno, porinila utrujeno telo naprej. In vzpon na Chomochior je bil prav to. Psihološka

priprava." Tako je zapisal Novak v poročilu kot vodja odprave. Prezelj pa dodaja: "Aklimatizacija je to, da se vplezaš, ne samo fizično, ampak telesno in umsko prestaviš v tisto okolje, kar je danes vedno težje zaradi vseh naprav (tablica, telefon ...) okoli nas. Včasih je bilo podobno, smo pa brali knjige."

Vzpon na piramido

Po vrnitvi v bazo je bil Manu že malo nestrpen, sam je v tem času pristopil na nekaj pettisočakov v bližini tabora, ostali so potrebovali malo počitka. Čakanje na dobre razmere za glavni vzpon je bilo za mlajše morda malo mučno, a moč argumentov Marka jih je prepričala, da je bolje malo počakati. "Najboljši poskus je prvi poskus. Nimamo časa za dva, zakaj bi prvi poskus zapravili, ker smo malo nestrpni," jih je prepričal Marko. Tako so tudi naredili. Proti ABC so odšli brez naglice. Vodnik in kuharski pomočnik sta jim pomagala nesti opremo. Še isti dan je začelo snežiti. Marko je popoldne odšel malo naprej pogledat razmere. "Zjutraj vstaneš in košček neznanke bo že rešen. Nato se ogreješ še telesno, v glavi si pa ogret že od prejšnjega večera. Zame je bil to ključni moment za ta dan," je povedal Marko.

Naslednje jutro je bilo pod steno še nekaj omahovanja glede pravilnosti

izbire smeri, saj razmere res niso bile optimalne, a stvari je na svoje mesto postavil Prezelj: "Če smo se odločili, da gremo sem, potem gremo." Po prvih dveh raztežajih ni bilo več omahovanja. Dobro uigrana ekipa je zagnala motorje. Bili so soglasni. "Poskusili bomo težko linijo in če nam ne bo uspelo, bomo bolj zadovoljni, kot če bi zlezli lahko linijo," je dodal Marko. Plezali so izmenjaje se v vodstvu, ali kakor se je kdo počutil. Posnežena vertikalna in utrujenost sta verjetno

Cerro Kishtwar in Chomochior
Foto: Marko Prezelj

Drugi bivak v vzhodni steni Cerro Kishtwarja Foto: Marko Prezelj

botrovala temu, da je Prezelj proti koncu prevzel vodenje: "Videl sem, da je bil pritisk dvomov tako močan, da smo preveč mečkali. V enem raztežaju se je to videlo. Bilo je tako strmo, da bi težko kaj popravili. Tam je bilo treba plezati ali iti dol. Hitro ne bo, sem bil pa prepričan, da bomo prišli ven." Po treh dnevih težkega plezanja so izplezali na južni vrh, kjer so tudi zadnjič bivakirali.

Sestopili so proti kuloarju v levem delu vzhodne stene, ki so ga imeli kot rezervo

Odprava, ki so jo sestavljali Manu Pellissier (FRA), Hayden Kennedy (ZDA), Marko Prezelj in Urban Novak (SLO, AO Kamnik) je preplezala dve novi smeri:

- Chomochior (6278 m): Južni greben, D+, 1400 m. Novo smer in tretji pristop na vrh med 27. in 29. septembrom 2015 so opravili Prezelj, Novak in Kennedy.
- Cerro Kishtwar (6173 m), vzhodna stena: Light before wisdom, ED+, 1200 m (5.11, WI6, M6, A2). Novo smer in tretji pristop na vrh so med 5. in 8. oktobrom 2015 opravili vsi člani odprave. Sestop je potekal po južnem pobočju do škrbine, od tam po vzhodnem ozebniku do vznožja stene.

za vzpon, vendar je bilo mnenje članov, ko so v njem sestopali, da po tej smeri verjetno ne bi prišli na vrh. Preveč je bilo padajočega kamenja in vode, premalo pa ledu. Pri spustih po vrvi so naredili enega abalakova, uporabili ledni vijak,

Urban, Mark, Hayden, Manu Foto: Marko Prezelj

ostalo so bili zatiči in metulji. "Ko je bilo prvič videti, da bomo pustili *frenda*, sem rekel, *čakte fantje, tkole pa ne*. Sem še *old school*, *frend* je bolj kot ne svetinja, ne samo da je nekaj vreden, lahko ga večkrat uporabiš," se spominja Marko. Ko so pustili prvega, je bilo pri drugem manj debate, saj za kaj drugega ni bilo možnosti. Tako so sestopili do ABC, a že z mrakom odšli do baznega tabora in tako imeli ves naslednji dan čas za pakiranje in pospravljanje. V dveh dnevih so nato prehodili 60 kilometrov, se po izpostavljeni cesti vozili še 18 ur do Manalija in nato prišli domov, kot bi bili "teleportirani".

Po odpravi

"Odlična izkušnja. Po eni strani je bilo najzanimivejše, da sem šel na odpravo z resno poškodbo kolena, ki sem jo staknil na Grossglocknerju, in sem videl, da je veliko tega v glavi, še bolj kot sem prej mislil. To sem na tej odpravi zelo močno izkusil – kako lahko s svojo zavestjo vplivaš na to, kaj se ti dogaja. Zahtevnost plezanja je bila na zelo visokem nivoju v vseh pogledih in negotovost, v celoti in med samim plezanjem, je bila visoka. Če bi primerjal z lansko odpravo, je bila ta v vseh pogledih zahtevnejša. Ta odprava je bila zato dobra, ker sem moral biti ves čas pozoren bolj, kot sem pričakoval. Negotovost je bila na pravem nivoju. Ko daš vse začimbe v to juhico, to, da sem bil poškodovan, da nisimo imeli dovoljenja¹ ... veliko je bilo negotovosti. Ves ta del se je vlekel od prvega dne, ko smo odšli na pot in še prej in ko smo prišli v Delhi, še ni bilo vse urejeno ... Te negotovosti je

bilo ravno prav, da je bilo še vse užitno. Urban je bil odličen vodja, saj je najbolj zoprne stvari speljal z nasmeškom, kdaj kaj vprašal, ali pa tudi ne, ni nič poudarjal, kaj je bilo narejenega. Bili smo krasna kombinacija izkušenj, karakterjev ..." je odpravo komentiral Prezelj.

"Pred odpravo sem si rekel, da se bom držal nazaj in se bom res učil, ker sem imel idealno priložnost plezati z Markom in videti, kako funkcionira v teh hribih. Hotel sem se predvsem učiti in videti, kje je tisti korak naprej, in mislim, da sem ga videl. Mark je eden tistih alpinistov, ki ti pokaže, kaj je dobro, kaj si želiš še boljšega. Veliko sem se naučil o organizaciji, da moraš biti potrpežljiv, ko moraš čakati, in vedno moraš čas izkoristiti do konca. Treba je poskusiti, važno je, da si upaš, da narediš težak korak naprej in se prepustiš in bo, kar bo. Jasno mi je bilo, da ne bo lahko, bilo pa je ravno toliko še težko, da smo lahko splezali in dobro napredovali. Smer sem dojemal raztežaj za raztežajem, neobremenjeno. Vsak raztežaj je bil zgodba zase, ker je bil vsak zahteven in si ga moral dokončati, da si o naslednjem sploh začel razmišljati. To mi je bilo všeč. Mislim, da smo bili vsi veseli, da smo sploh tam in da napredujemo. V ekipi smo bili različni karakterji, a vsak je nekaj prinesel v celoto. Odprava je bila dobra kombinacija mladostne zagnanosti in izkušenj in pomembna za obe strani: za nas, mlade, ki se lahko učimo, in za starejše, ki se iz te energije 'kurijo'. Ujeli smo se vrhunsko. Zadnje dni je Manu v šali Marka malo dražil in rekel, da zdaj se moramo pa še spreti, ker se še nismo," je v smehu dodal Novak. ●

Vir:
Poročilo odprave Kishtwar 2015
www.climbmagazine.com, Kishtwar Gold - Climb Magazine.pdf

Za pripravo članka se zahvaljujem Urbanu Novaku in Marku Prezljju.

¹ Imeli so dovoljenje za Hagshu (op. ur.).

V planinstvo sem vstopil pri ženskih nogah

Pogovor z Žarkom Rovščkom

Mire Steinbuch

Doma je z Mosta na Soči, v gimnazijo je hodil v Tolminu, diplomiral na Veterinarski fakulteti v Ljubljani. Član PD Tolmin že 42 let, bil je tudi podpredsednik in predsednik. Upokojil se je kot mejni veterinarski inšpektor.

Publicistična dejavnost: njegovi zaslugi sta zbornik *Stoletje planinstva na Tolminskem*, v katerem je objavil kroniko Soške podružnice in PD Tolmin, obeležbo 100-letnice rojstva Zorka Jelinčiča, ustanovitelja društva Krpelj, in zbornik *Zorko Jelinčič nad prezrtjem in mitom*. Leta 2005 je uredil knjigo *Pod rdečim svinčnikom (Pisma Zorka Jelinčiča iz ječe)* z obširno spremno besedo. Leta 2008 je uredil delo dr. Jožeta Andlovica *Skoki sotesko druge svetovne vojne* in napisal spremno besedo. Slednji dve sta bili osnova njegovega scenarija za 15 polurnih oddaj na RAI Radio Trst A. Leta 2012 je uredil izbrana dela Zorka Jelinčiča *Živim v besedi* in napisal spremno besedo. Bil je vodja delovne skupine za pripravo razstave o preteklosti in razvoju PD MDO Posočje *Na skrajnem ogranku* aprila 2014 v Planinskem muzeju v Mojstrani (gostovala je v 9 krajih). Leta 2011 je ob 60-letnici prejel spominsko plaketo PZS. V PV objavlja od leta 1974 dalje. Rad fotografira. Njegov neposredni značaj se odkriva tudi v tem, da je že v drugi e-pošti predlagal, da se tikava, kot se za hribovce spodobi.

Prvič si šel v hribe z dobrimi štirimi leti na Črno prst, kjer si spal pri mladi oskrbnici. Je ta dogodek kriv za tvoje planinsko udejstvovanje?

Po krajših sprehodih s starši je bil to moj prvi resnejši obisk gora. V petdesetih letih preteklega stoletja je bilo na Mostu na Soči aktivno planinsko društvo, ki je upravljalo kočjo na Črni

prsti. Oče, aktivist PD, je nekega dne zaradi redne oskrbe (takrat še ni bilo žičnice za prevoz živeža) moral oditi gor. S seboj je povabil naju z mamo. Prostorska stiska v pritlični stavbi zaradi konca tedna in planinska racionalnost sta bili verjetno vzrok, da so mi odredili prostor, za otroka razmeroma udoben, v postelji pri nogah oskrbnice. Preostali so se pač drenjali v jedilnici. Kot se za pravi krst spodobi, smo se naslednji dan v odmorih med številnimi nalivi spuščali navzdol v Stržišče in vmes vedrili. Tako se mi je prva tura še bolj vtisnila v spomin. V šali rečem, da sem v planinstvo vstopil pri ženskih nogah. Pozneje, ko sem bil že nekaj časa član PD Tolmin, je na moje poglede največ vplival dvotedenski tečaj za planinske vodnike v Vratih (1969), kjer so nas brusile nekatere legendarne osebnosti slovenskega planinstva.

Na osnovi tistega, kar sem izbrskal o tebi, domnevam, da si precej časa posvetil Zorku Jelinčiču – gradivo in izbor iz bibliografije si menda urejal deset let. Kaj te je pri njem tako pritegnilo?

Ob drugih stvareh sem res veliko časa namenil proučevanju Jelinčičevega življenja in dela. Bil je svetla, a obenem tragična figura slovenskega narodnega odpora v času fašizma na Primorskem, "zaprti" in izkoriščani idealist", je rekel Boris Pahor. Pravkar mineva petdeset let od njegovega slovesa. Ko sem se leta 1995 lotil pisanja kronike Soške podružnice in PD Tolmin, nisem mogel

mimo njegove vloge pobudnika in organizatorja Planinskega kluba Krpelj, začetnika speleoloških raziskav v Posočju in ilegalnega sopotnika Slovenskega planinskega društva tik pred ukinitvijo Soške podružnice in pozneje. Po vojni je bil ob številnih nalogah na področju prosvete in kulture na Tržaškem tudi pobudnik Slovenskega planinskega društva Trst (predsednik od začetka do svoje smrti 1965). Med brskanjem sem vse bolj odkrival širino in globino njegovega duha. Temu sem ob rednem poklicnem delu posvetil velik del svojih prizadevanj (tri knjižna dela) vse do danes.

Raziskuješ zgodovino planinstva. Za PV 1999/09 si med številnimi prispevki napisal tudi zanimiv in podroben članek o Henriku Tumi in njegovem raziskovanju Montaža z okolico, v PV 2003/09 o Slovenski poti na Mangart, o bitki za lokacijo Kugyjevega spomenika v Trenti (PV 2003/11) itd. Kaj te pri proučevanju zgodovine najbolj motivira?

Planinstvo ima poleg množičnosti tudi izredno bogato in burno preteklost; je neločljivi del naše splošne zgodovine, narodnostne identitete. Že v mladosti sem prebral tako rekoč vse, kar je bilo o njem dosegljivega. Menim, da običajnim gorskim "podvigom" šele oplemenitenje misli preko literature in drugih človeških kulturnih dosežkov daje primerno duhovno ozadje in dodatno pogloblja gorniška doživetja. Ko se je moj gorski korak že malo umirjal, sem rad segel po vsem, kar je bilo napisanega o zgodovini

planinstva. Prvotna lahkotna zvedavost se je poglobljala do podrobnosti in nehote sem se znašel v tem živem pesku. Primorcem je fašizem naklonil petindvajset let hrepenenja po slovenski besedi, sanj o priključitvi k matici in zatajevano, a vročo ljubezen do svobodnih slovenskih gora, ki ni ugasnila do današnjih dni. Zgodovina, ta poučna povest, nas večno opominja. Mar ni dovolj razlogov, da te vse to močno pritegne?

Koliko zahajaš v tuje gore?

Kaj pravzaprav so tuje gore? Živim kakšen kilometer do dva zračne razdalje od meje. Kamorkoli se odpravim v hribe proti zahodu, je to formalno že zahajanje v tuje gore. Vendar tega ne jemljem tako. Danes tudi obisk Zahodnih Julijskih Alp, ki so bile še pred tridesetimi leti za Slovence eksotika (za nas ob meji nekoliko manj) in sem bil v njih neštetokrat, smatramo že kot turo za domačim dvoriščem. Svojih obiskov gora, ki jih je bilo v preteklosti veliko več, tako doma kot na tujem, ne preštevam. Prepuščam se samemu doživetju, ki je ob primernem pristopu lahko povsod zelo prvinsko. Najdlje sem bil na Visokem Atlasu, sicer pa večkrat v Karnijskih Alpah, v nekaterih avstrijskih in nemških

gorah, na Hrvaškem, v Bosni, na Sardiniji in Korziki itd.

Si kdaj plezal?

V začetku sedemdesetih let sem kot študent začel s tečajem pri ljubljanski Matici, a žal tega nisem formalno zaključil z izpitom. Tudi kasneje nisem nadaljeval s plezanjem. Moram pa priznati, da sem se na tečaju veliko naučil za kasnejše bolj sproščeno in varno gibanje po zahtevnejših poteh in brezpotjih.

Zdi se mi, da se vsakega dela lotiš temeljito in ne prodajaš polizdelkov. Je v tebi nekaj krvi tolminskih puntarjev?

Narediti polizdelek, kot praviš, izdelati nekaj nedovršenega, nepreverjenega, tako ozko jezikovno kot vsebinsko, bi se mi zdelo neodgovorno do tistega, ki za menoj bere, in bi bilo v nasprotju z mojimi načeli. Pod tak "umotvor" se ne bi želel podpisati. Če že vsakodnevno govorimo vse mogoče, tudi neresnice, naj bo vsaj pisana beseda prečiščena in dostojna. Se ti zdi, da je v tem kaj upornosti, tolminske, če hočeš? Saj jo vsi, zlasti hribovci, premoremo kar nekaj. Na to nisem nikoli pomislil. Morda gre bolj za sistematično in odgovorno delo.

Kakšne se ti zdijo razmere v današnji planinski organizaciji?

Težko je v dobi, ko že pri mladini spodbujamo tekmovalnost – ki ima

žal v svoji najmanj zdravi različici za posledico tudi egoizem, gojiti dejavnost, ki največ sloni na zavzetem tovarštvu in deluje za skupne cilje. Članstvo v naši zvezi bi moralo biti še vedno stvar osebnega ponosa, saj gre za organizacijo z dostojno tradicijo. Ne vem, če se danes vsi člani zavedajo, skozi kakšne preizkušnje je šla v težki preteklosti naša planinska in splošna zavest, ki je npr. pri nas na Primorskem po ukinitvi društev skušala preživeti celo preko različnih ilegalnih planinskih skupin. Te so ponekod preraščale v jedro nacionalnega odpora. Ne gre zgolj za trgovino daj-dam ali kalkulacijo, koliko dobim s članarino. Včasih je kot merilo pripadnosti npr. štel tudi to, da si naročnik *Planinskega vestnika*; celo njihove sezname smo vodili po društvih. Vprašati bi se morali predvsem, kaj lahko sami naredimo, da bi našo organizacijo še izboljšali, utrdili. Kriza prostovoljstva je danes na dlani, tudi država nam administrativno več "nagaja" kot pripomore. Ali bomo Slovenci, ki se radi tolčemo po prsih, da smo planinski narod, dosegli kdaj oprostitev davka na prihodke naših planinskih postojank, seveda ob dokazu, da so bila pridobljena sredstva vložena v osnovno planinsko dejavnost (delo z mladino, vzdrževanje objektov in poti itd.)? To na videz prido-bitno delo je podprto z mnogo prostovoljnimi urami posameznikov na vseh področjih delovanja naše organizacije;

1 Žarko Rovšček Foto: Miljko Lesjak

2 Prvi resnejši obisk gora je bil na Črno prst. Foto: Dan Briški

glede tega se ni veliko spreminjala vse od nastanka. Znotraj organizacije pa bi moralo biti več strpnosti in dialoga.

Glede na čas, ki ga človek porabi, da se pricijazi do Tolmina (zračna razdalja 61 km, cestna 102 km), bi rekel, da ste nekje za devetimi gorami. Se zaradi tega čutite odrinjene od "centra", zapostavljene?

V prometnem smislu smo res odrinjeni. Pravimo, da nismo še v celoti priključeni matični domovini, vsaj v Zgornjem Posočju ne. Več možnosti ponujajo povezave proti zahodu, čez mejo. Proti Novi Gorici se vsak dan gnete veliko ljudi po znanje in kruh, a cesta, na kateri so, resnici na ljubo, na hitro položili asfalt že ob obisku Mussolinija v Posočju (1938), še ni bila deležna resnejše obnove. Danes, ko so nam lagodno odprte bližnjice do svetovnega spleta informacij, je pot mladih do znanja po osnovni šoli še vedno preveč vijugava in vodi vsaj do Nove Gorice in nato naprej v Ljubljano (izjema je gimnazija v Tolminu). V tem, da država nima dolgoročnega koncepta svoje obmejne razvojne politike, se lahko res čutimo zapostavljeni, a prednosti teh neokrnjenih krajev bi morali znati tudi izkoristiti. Še največ možnosti ponujata turizem in kmetijstvo, za kar bi bil potreben tudi lažji dostop (posodobljena cesta preko Idrije, letoletna prevoznost Vršiča, morda celo predor iz zgornjega dela Savske doline itd.). Kljub vsemu življenja v tem prelestnem kotičku ob Soči ne bi zamenjal za nič na svetu. V trinajstih letih vožnje na delo v Koper sem se vedno z veseljem vračal.

Lahko nekaj poveš o Krpju, glasilu PD Tolmin, katerega glavni urednik si?

Leta 2000 smo začeli s skromno naklado, previdno in z željo, da spregovorimo malo drugače kot samo na naših

Žarko z Dušanom Jelinčičem in Borisom Pahorjem v Bovcu
Arhiv Žarka Rovščka

rednih sestankih ali srečanjih. Odzivi so nas opogumili in v 15 letih je na skupno 872 straneh izšlo dvajset številok. V najplodnejših letih smo izdali tudi po dve številki in prvotno naklado postopno povečevali na 700. Prostor je namenjen dosežkom vseh vej bogate dejavnosti društva, pomembnejšim članom in njihovim jubilejem, priznanjem, doživetjem v gorah ipd. Vedno, največ pa ob jubilejih, objavljamo kronike ali zgodovinske teme. *Krpelj* je postal dragocen sopotnik in oblikovalec zunanje podobe našega društva. Širši planinski srenji uspešno posreduje tudi izročilo nekdanjega ilegalnega Planinskega kluba Krpelj. Člani PD, sosednja društva, knjižnice in druge zainteresirane ustanove prejema brezplačen izvod in so se nanj že navadili.

Kako si začel z uredniškim delom in kaj je tisto, kar te pri njem privlači?

Najbolj me privlači samostojno pisanje, ko misel na krilih trenutnih občutij zdrsne preko papirja; želel bi si ga več. Uredniško delo, ki je največkrat že posledica tistega, kar smo sami ali nekdo drug ustvarili, pa ni zgolj užitek. Urejanje publikacije z več avtorji, zbornika, je lahko tudi stresno. V primežu neizogibnega roka izdaje imaš obenem opravka z različno disciplinirani pisci besedil. Zoprno je, ko dobiš tik pred zdajci v roke "surov" izdelek, ki po možnosti še daleč presega dogovorjeni obseg, potreben številnih vsebinskih popravkov, s spornimi navedbami, ki jih moraš še preverjati, brez podpisov k slikovnim prilogam itd. (verjetno mi bo naš glavni urednik pritrdil). Bolj ali manj zanimivo delo takrat postane

tlaka. Ta poteka pod taktirko iztekajočega se časa do izdaje in te včasih prisili v mučno nadurno, tudi nočno delo. Preizkusil sem vse variacije na to temo. Z uredništvom sem se prvič srečal v letih 1995–1996 pri izdaji zbornika *Stoletje planinstva na Tolminskem*, ko sem se kot samouk šele učil dela z računalnikom in se mi je pri urejanju zadnje noč sesulo daljše poglavje. Nočno finišeiranje zadnjih dni je bilo vrtoglavo in zaradi utrujenosti sem napravil usodno napako. Rešile so me predhodno natisnjene kopije, ki sem jih prepisoval vse do jutranjega odhoda v tiskarno. Sledile so različne knjige, z večjim ali manjšim deležem lastnih besedil, krajšo ali daljšo spremeno besedo (2000, 2005, 2008, 2010, 2015). Moje stalno delo pa je že petnajst let urejanje glasila PD Tolmin, kjer zaradi varčevanja opravi tudi delo tehničnega urednika in oblikovalca. Bodri me zavest, da je vse napisano trajna vrednota, dokument našega časa in dela. Brez tega bi veliko naših prizadevanj izpuhtelo nekam v prazno, v pozabo.

Tvoje najljubše opravilo (hobi)?

Menda sva moja najbolj priljubljena opravila že skoraj obdelala. Po upokojitvi poleg izletov v hribe in naravo veliko berem. Z mojo boljšo polovico včasih sedeva tudi na kolo, rada se kam odpraviva, tako doma kot v tujino, a na klasičen način, s karto v roki. Nekaj časa ostane tudi za obisk kulturnih prireditev in domači vrt.

Kaj ti pomenijo gore?

Zelo zgodaj so mi bile vsajene v dušo. Vselej so mi predstavljale vir navdiha, spodbudo za druge življenjske cilje in pribežališče miru pred vso medčloveško navlako. Zlepa jih ne zmanjka, jih je več kot za eno življenje. Zanima me vse, kar je povezano z njimi. Doživljajsko so me in me še bogatijo, osrečujejo. Brez njih bi bil popolnoma drugačen. Navpični svet je vedno predmet mojega intenzivnega razmišljanja, horizontala se sama prikrađe šele, ko se utrudim. Čeprav mi prav vsaka zamišljena ojstrica ni več dosegljiva, pa pogosto, vsaj v mislih, poromam tudi tja, kaj preberem in se veselim tovrstnih doživetij. Med sprehodi v hribih mi vedno iz ozadja pozvanja kakšna melodija, največ iz klasične zakladnice, spremlja me iskriiva misel; ob veličastnih podobah so doživetja vsestransko globoka. Vesel sem, ko srečam kakšnega somišljenika, da pokramljava. Seveda še hodim, kolikor se dà, le cilji so bolj ponižni. ●

Od Rombona do Galicije in nazaj

Gorsko bojevanje v prvi svetovni vojni

Lani smo z zgodbo vojaka obeležili stoletnico začetka prve svetovne vojne, letos pa se spominjamo začetka bojev na soškem bojišču, kjer je počilo leto kasneje. Reka Soča je bila rdeča nit fronti, boji so potekali v njeni bližini, predvsem v visokogorju in na Krasu. Bojišče med Avstro-Ogrsko in Italijo je bilo razdeljeno na dva dela. Severna – tirolska fronta je tekla s prelaza Stelvio, takratne tromeje med Švico, Italijo in Avstro-Ogrsko, čez Dolomite in Karnijske Alpe. Drugi del – soška fronta pa od Rombona do Tržaškega zaliva.

Čprav je večina slovenskih vojakov med svetovno morijo umrla na vzhodni fronti (Galicija), pa so se v srca Slovencev veliko bolj zarezali spomini na slednjo. Na tedanje grozote nas vežejo še danes vidni ostanki vojaške

infrastrukture v Posočju in živa zapuščina našega ljudskega spomina. Veliko pričevanj se je ohranilo tudi po zaslugi župnijskih kronik, ki verodostojno predstavljajo vzdušje tistega časa in razmišljanja piscev, dotikajo pa se tako vojaškega kot življenja civilnega

Dušan Škodič

prebivalstva. Med zelo pridnimi kronisti je bil tudi duhovnik Anton Mrkun¹ iz Homca pri Radomljah, ki je leta 1925 izdal kroniko kraja. Zanimiva knjiga z naslovom Homec je bila ponatisnjena leta 1995. V njej so zapisani tudi spomini vojaka Albina

¹ Duhovnik Anton Mrkun je bil rojen leta 1876 na Igu pri Ljubljani. Umrli je leta 1961 v Clevelandu, v Združenih državah Amerike.

Bovška kotlina z Javorščka danes. Vojne rane so se zacelile in pobočja Rombona je, tudi po zaslugi prepovedi kozjereje v petdesetih letih, prerasel gozd.
Foto: Danijel Žagar

Peterlina iz Preserja pri Radomljah, ki jih je duhovnik z izjemnim čutom za zgodovino od njega pridobil med kratkim vojaškim dopustom. Podrobni opisi obsegajo kar 27 strani. Govorijo o obdobju od vpoklica spomladi 1915 do njegovega tragičnega konca leto in pol kasneje. V tem času je Albin s 27. domobranskim pešpolkom² križaril med ravninami Galicije do najvišjih gora nad Sočo in visokim tirolskim bojiščem, bil znova poslan v Galicijo in končno na Kras, kjer mu je življenje upihnil nasprotnikov strel. Na njej je izkusil vse strahote vojne, težave in nevarnosti gorskega bojišča, izkusil je prave zmage in poraze. Boril se je za svoj narod, za Slovence, tako so jih prepričevali in bodrili tudi nadrejeni kraljevi adjutanti. Poskušajmo si zamisliti, kako bi bila danes slišati njegova skrajšana pripoved ...

Zgodba vojaka Albina Peterlina

Rojen sem bil prvega septembra 1895 očetu Antonu in materi Frančiški, stanujoč v Preserjah, hišna številka 5. Maturo v šentviški gimnaziji sem končal z odliko, načrtovani odhod v semenišče pa mi je preprečila vojna. Zgodilo se je takole:

13. marca 1915 so ves moj letnik poklicali služiti cesarju. Poslovil sem se od rodne hiše, družine in prijateljev v Preserjah, odšel v Ljubljano in v vojašnici še istega dne oblekel vojaško suknjo v 27. domobranskem pešpolku. Tu so nas nemudoma začeli seznanjati z osnovnimi vojaškimi komandami in pod Rožnikom smo že delali tudi prve vojaške vaje.

Konec meseca so nas nekaj odbrali za rezervno častniško šolo in nas poslali v Breže na Koroškem, kjer je naši stotnji poveljeval nadporočnik Pavel Stirner, ki je bil med kadeti izredno priljubljen, saj se je do nas vedel kot oče. Bili smo večinoma sami Slovenci.

Prvi mesec smo se urili na vojaškem poligonu (*Exerzierplatz*), sledila sta dva naporna meseca vsakodnevnih vaj, tudi nočnih. Ko so nam 23. maja Lahi (Italijani) napovedali vojno, smo bili že skoraj pripravljeni. Žal nas je moral priljubljeni nadporočnik Stirner zapustiti, zamenjal pa ga je neki trd Nемеc in godilo se nam je podobno kot otrokom, ki namesto matere dobijo hudobno mačeho. Posledica je bila, da so nas okoli

² K.k.Landwehr Infanterie Regiment Laibach Nr. 27. Polk, ki je imel večinoma slovensko narodno sestavo, je bil organiziran kot gorska vojaška enota.

70 Slovencev kot *politisch verdächtig* (politično sumljive) konec junija poslali h kadru, ki se je med tem preselil v Maribor. 29. julija smo se odpeljali na vzhodno fronto v Galicijo.

Galicija, prvič

Vožnja proti Karpatom je bila kar lepa. Prispeli smo do Gwozdz-Miasta, kjer smo izstopili in peš nadaljevali v smeri fronte, od koder se je slišalo grmenje topov. Naslednji večer smo zamenjali enote našega polka, ki je v bojih pri Czernelici (kraj ob Dnjestru v današnji Ukrajini op. ur.) utrpel precejšnje izgube. A že naslednjega dne smo imeli premik nazaj in v nekaj dneh smo postopoma prišli do vasi Jasenow Polny ter stopili na vlak, ki nas je odpeljal v neznano.

Po treh tednih smo se ponovno znašli v Mariboru. Sledil je krajši odmor in po njem ponovno na vlak, peljali so nas mimo Celovca in Beljaka do Brnce na Koroškem. Tu so nas opremili z gorsko opremo in 25. avgusta 1915 smo se odpeljali v Trbiž. Odkorakali smo v Rabelj in zavili v rudnik, skozi njegov petkilometrski predor smo ponoči prispeli v vas Spodnji Log (pod Mangartom). Od tod so mojo stotnjo naslednjega dne poslali na goro Rombon. Nanj smo po devetih mučnih urah priplezali po samih kozjih stezah, vmes je bilo treba tudi skoraj navpično navzgor. Pogled na Bovec in sosednje vasi globoko spodaj je bil zelo žalosten, saj je bilo samo še žalostno pogorišče in podrtija. Sicer pa je dolina lepa, posebej pogled na bistro Sočo je čudovit. Ko bi seveda tam zgoraj ne bilo Lahov, ki smo jih imeli že kar

takoj na nasprotnem hribu, imenovanem Čukla. Ti so nas hoteli že takoj naslednjega dne presenetiti, ponoči, ko se je razbesnela nevihta in je treskalo, so napadli, a smo jih pravočasno opazili in nagnali nazaj.

Razgled z Rombona

Začetek septembra je bil hladen in nam je prinesel prvi sneg, ki pa se ni obdržal. Čez dan so po dolini odmevale eksplozije sovražnikovih topovskih granat, naši pa so se spopadali zlasti na Javorščku na nasprotni strani doline, medtem ko je bilo pri nas še kar mirno. Zato sem lahko kakšno popoldne tudi preževal kar zunaj kritja in se grel na soncu ter opazoval Sočo, vmes pa se

spominjal besed pesnika Gregorčiča, ki je prerokoval te boje. A še bolj kot prerokba mi je šla po glavi zadnja kitica, kjer naš pesnik tako sporoča:

Kar bode shranjenih voda
v oblakih tvojega neba,
kar vode v tvojih bo planinah,
kar bode v cvetnih je ravninah,
tačas pridrvi vse na dan,
narasti, vzkipi v tok strašán!
Ne stiskaj v meje se bregov,
srdita čez branove stopi,
ter tujce, zemlje lačne, vtopi
Na dno razpenjenih valov!

Do konca meseca smo imeli lepo vreme, po tem pa je prišel dež in deževalo je dva tedna, vmes je parkrat tudi snežilo. Na srečo smo imeli mir pred granatami, kar pa se je spremenilo 18. oktobra, ko se je začela tretja³ soška bitka. A v glavnem je tudi med njo grmelo predvsem po kotlini. Dan za dnem je bilo enako. Najprej je čez nas z druge strani pribučala težka laška 28 cm granata, ki smo ji rekli *Meldereiter* (sel, kurir) in letela proti trdnjavi v Klužah. Takoj za njo pa se je oglasila še vsa ostala artilerija in ropotalo in bobnelo je ves ljubi dan. Samo opoldne so si Lahi vzeli pol ure za odmor, ki smo ga mi poimenovali kar *Polentapause* (odmor za polento). Bilo pa je 20. oktobra, ko so ti polentarji skušali potipati tudi nas. Kar nekaj dni so se trudili zadeti naše položaje, pa niso uspeli, ker jih je oviral hrib. Žrtev

³ Tretja soška bitka je divjala od 18. oktobra do 5. novembra 1915.

nismo imeli, vse, kar so Lahi izstrelili, je padlo pred naše položaje ali za njimi. Zato pa so s posebnim veseljem vsak dan streljali na trdnjavo v Klužah, a tudi te na noben način niso mogli zadeti. Od treh strani so letele granate proti njej, vendar popolnoma brez uspeha. Koliko tisoč granat so zmetali brez haska proti njej in koliko jih še sedaj rjavi spodaj v strugi Koritnice, zadeli pa so le malo pomembno zgornjo trdnjavo Fort Hermann.⁴

Bliža se zima

Konec oktobra je spet nastopilo slabo vreme in gosta megla je zamašila topovske cevi, tretja soška bitka pa je polagoma zaspala. V začetku novembra, če se ne motim, smo bili tretjega, nas je končno dosegla čudovita vest, da nas bodo zamenjali. Deževalo in snežilo je ves dan in ko se je naslednje jutro malo razjasnilo, je okoli nas ležal debel sneg. Moštvo, ki je prispelo iz doline, je bilo zato popolnoma izmučeno, a mi smo veselo odhiteli navzdol v dolino in v vas Spodnji Log, kjer smo bili ves mesec v rezervi, nastanjeni smo bili v hlevih in smo se imeli kar v redu. Seveda pa nas niso pustili brez dela. Skoraj vsak dan smo morali nositi zaloge za zimo ter gradbeni material: deske, strešno lepenko itd. Nosili smo v glavnem do kote 1313, občasno pa tudi živež prav na vrh Rombona. Občasno smo od kote 1313 gradili pot proti Rombonu, ki smo jo končali 18.

⁴ Leta 1900 dograjeno utrdbo so poimenovali Fort Hermann (Hermanova utrdba), in sicer po legendarnem stotniku Johannu Hermannu von Hermannsdorfu.

decembra, ko je ponovno zapadel sneg. Nato smo začeli na Rombon nositi še drva za kurjavo. Tako je bilo vse do božiča, ko je na sveti večer prišel v barako poveljnik in nam razdelil darila, ki so jih za vojake na fronti zbrali v zaledju: perilo, doze, robce itd. Novo leto 1916 se je začelo času primer-no. Naši topničarji so Lahom galantno voščili veselo novo leto. Ob pol noči so iz vseh topov nanje odprli kratek ogenj. Vreme se je izboljšalo in do konca januarja smo imeli skoraj pomladansko tople dni. Na sončnih bregovih smo že lahko trgali prvo pomladansko cvetje. Naši so to hoteli izkoristiti in vsako noč smo morali nositi na Rombon granate za 7,5 cm gorski top. Nazadnje smo morali seveda gor zvleči tudi sam top, kar nas je veljalo grozno veliko truda in naporov. Nato smo lahko nekaj dni počivali v bližnji Bavšici, kjer smo se namestili v krasnih novih barakah.

- 1** Pogled na Bovško kotlino z Javorščka ob začetku prve svetovne vojne. Spodaj grič Ravelnik in Bovec, v ozadju Rombon, ki je imel tedaj še neporaščena pobočja. Iz zbirke Vinka Avsenaka
- 2** Najznamenitejši avstro-ogrski položaj na pobočju Rombona je bila opazovalnica na koti 1313. Iz zbirke Davida Erika Pipana
- 3** Položaji visoko na Rombonu so pozimi, ko je zapadel sneg, predstavljali izredno hudo preizkušnjo za slabo oskrbovane vojake. Iz zbirke Davida Erika Pipana
- 4** Avstro-ogrski stražar v strelskem jarku pod vrhom Rombona. Iz zbirke Davida Erika Pipana

Premik na tirolsko visokogorsko bojišče

Lenarjenja je bilo konec 13. februarja, ko smo morali na Strmec in čez Predil v Rabelj. Od tam smo odkorakali v Trbiž in naprej v Radeče, kjer sem lahko po devetih mesecih ponovno pozdravil svojo domačo zemljo. Žal smo se še istega dne vkrcali na vlak in odsopihali proti Ziljski dolini. Tam smo se povzpeli na položaje na gori Findenigkofel (2016 m visoka gora v Karnijskih Alpah, op. ur.).

Nekaj dni je bilo še kar lepo vreme, nato pa se je pričela strahovita zima. Snežilo je neprestano dan za dnem, mi pa smo neprestano kidali poti, da ne bi ostali popolnoma odrezani, a pomagalo ni skoraj nič, ker je pihala silna burja. Poleg tega so se proti dolini neprestano prožili plazovi in tudi marsikoga odnesli s seboj, a nam je po čudežu vse uspelo rešiti.

Plazovi nas ubijajo

Nato pa je prišlo najhujše, bilo je 12. marca, dan, ki si ga bom za vedno zapomnil. Bilo je okoli desetih dopoldne, ko je prišla do nas novica, da je pol tretjega voda zasulo. Takoj smo se napravili in jim odhiteli na pomoč. Ko smo prispeli, se nam je ponujal grozen pogled na podrte barake, izpod katerih so že izvlekli osem mrličev in deset ranjencev. Bilo je zgodaj zjutraj, ko je prišel plaz in pokopal barako pod seboj. Nekaj se jih je na srečo samih rešilo, da so lahko priklicali pomoč, vendar je bilo snega toliko, da jih je več umrlo, preden so jih uspeli odkopati.

Ker so plazovi grozili tudi ostalim barakam, je prišlo povelje, da moramo takoj nižje, kjer so stale naše kuhinje in ni tako nevarno. Le v najvarnejši

izmed barak smo za stražo pustili trideset mož in enega oficirja, vsi ostali smo se spustili dol do kuhinj, kamor smo prišli ravno, ko je bilo kuhano kosilo.

Sam sem se odpravil jest v stotnijsko pisarno. Ko smo se po kosilu pogovarjali o tej strašni nesreči, bilo nas je sedem, pa je nenadoma pribučal plaz in na debelo prekril celotno poslopje. V trenutku je nastala tema in iz peči se je takoj začelo kaditi, ker se je zamašil dimnik. Ogenj smo nemudoma pogasili, strop pa za silo podprli kar z mizami in stoli, začuda je še držal, čeprav so bili vsi tramovi popokani.

Zgrabili smo lopate in skušali skozi okno skopati rov, da bi prišli do svežega zraka. Sneg smo lahko odmetavali le v notranjost barake. Po dveh metrih še nismo prebili nanosa, a med tem časom so iz kuhinje že uspeli napraviti izhod skozi ozko luknjo ob steni, h kateri je bil prislonjen del podrte strehe. Drug za drugim smo se splazili skozi ta rov in se potegnili na svetlo. Takoj nato smo se spravili k reševanju in izpod podrtije izvlekli dva težka ranjenca. Kopali smo še naprej in proti večeru dobili še enega, ki pa je bil že mrtev. Bil je naslonjen na kotel in ravno je jedel, ko ga je v glavo zadel tram. Žlico je še vedno držal v roki.

Istočasno z nami je zasulo tudi sosednjo barako, a ne tako na debelo in v njej ni bil nihče poškodovan. Nato je sledil ponoven ukaz in premaknili so nas na varnejši kraj, kjer ni bilo nevarnosti pred plazovi. Teden kasneje se je vreme izboljšalo in ranjence smo lahko spravili v dolino, dan kasneje pa še mrtve. Jaz pa sem pri sebi praznoval nič kaj prijetno obletnico, bilo je natanko leto dni, odkar sem pri vojakih.

5 Findenigkofel v Karnijskih Alpah, kjer so februarja 1916 vojaške barake zasuli plazovi in povzročili več smrtnih žrtev.

Foto: Vid Pogačnik

6 Nagovor polkovnika Majewskega pred odhodom slovenskega 27. pešpolka na tirolsko fronto.

Iz zbirke Jasmine Pogačnik

7 Vojni kurat Turšič bere mašo pred odhodom naprej na fronto. Branzoll na Tirolskem, 15. maja 1916

Iz zbirke Jasmine Pogačnik

Velika majska ofenziva v Tirolih

Čez deset dni so nas naložili na vlak.

Peljali so nas čez Lienz in Bruneck do Bozna (Bolzano) in še kakšnih dvajset kilometrov dalje do vasi Auer. Tam smo ostali mesec in pol ter se intenzivno pripravljali. Nato je prišel v inšpekcijo 12. aprila general polkovnik Herman baron Kövess, ki so ga premestili na tirolsko bojišče. Tako prijaznega generala še nikoli nisem videl. Prav vsakemu je segel v roko, tiste z odlikovanji pa spraševal, kako so si jih prislužili. Teden za njim nas je prišel inšpicirat še sam vrhovni poveljnik cele fronte proti Lahom, nadvojvoda Evgen. Očitno se nam je obetalo nekaj velikega.⁵

Petnajstega maja je bil poseben dan. Celoten polk se je zbral pri sveti maši na travniku, kjer so postavili kapelico. Maševal je vojni kurat Turšič, ki nam je vsem podelil vesoljno odvežo. Za tem je govoril še polkovnik, kurat pa je njegov kratki govor prevedel v slovenščino:

"Približala se je velika slovesna ura. Danes že grme topovi in bruhajo ogenj na izdajalskega Laha. Napočil je čas, ko bomo pomendrali v prah to italijansko gadjo zalego. Naše planike bodo kazale prekletemu izdajalcu pot domov. Spomnite se prisege, da boste branili dom in cesarja. Zaupajte v njega, Vsemogočnega. On vam bo pomagal. *Blut und Gut Fürs Vaterland!*" (Življenje in premoženje za domovino).

Nato je govoril še brigadni poveljnik, polkovnik Majewski.

"Vojaki! Naš zahrbtni sovražnik hoče vašo lepo slovensko deželo zasušniti, uničiti vaš lep slovenski jezik. Tega mu pa vrli slovenski vojaki ne boste

⁵ Bil je začetek avstro-ogrške ofenzive, poimenovane Kazenska ekspedicija (*Strafexpedition*), ki so jo sprožili 15. maja 1916 in s katero so želeli presenetiti in poraziti Italijane. Po začetnih uspehih je bil avstrijski generalštab zaradi nenadnega prodora ruskih sil na vzhodni fronti prisiljen ofenzivo prekiniti in čete iz že osvojenih ozemelj umakniti na obrambne položaje.

dopustili. Vesel sem, da smem poveljevati takim junakom, ki jih diči planika⁶ ...”

Hudi boji v gorah nad Asiagom

Proti večeru smo že odšli iz prijaznega Auerja proti Tridentu in poslušali o uspešnem prodoru naših sil. Naleteli smo na sledove brezglavega laškega umika: kupi municije, odeje, knjige, oprema, vse je ležalo naokrog. Ponoči 2. junija smo bili alarmirani in začeli smo lesti na koto 1141, ki leži južno od Punte Corbin in nato pod Monte Cengio in se pripravili na napovedan nočni napad, ki pa ga k sreči ni bilo.

Napočil je 3. junij 1916, to je bil dan, ko se je naš bataljon junaško izkazal. Zjutraj so nam razdelili izdaten zajtrk, za nas in za Lahe, za slednje le municijo in ročne bombe. Ob pol enajstih smo začeli s prodorom, vreme je bilo krasno in naše topništvo je odlično tolklo po sovražnih položajih. Brez izgub smo se približali na 40–50 korakov, nakar smo se pognali v juriš in planili v laške postojanke, kjer so se nam ti vdali skoraj brez boja. Nato pa so se naenkrat privarile množice Lahov, bili so elitni grenadirji, ki so v svojih kavernah čakali misleč, da se bo naš napad začel šele po topniški pripravi, a bili so prepozni in ni jim preostalo drugega, kot da se še sami predajo. Dejansko smo bili z napadom prehitri in takoj je bilo po telefonu sporočeno našemu topništvu, da je Monte Cengio že zavzet. S tem smo se za las izognili smrti od lastnih topov, saj so se naše baterije ravno pripravljale izvršiti silni *Trommelfeuer* (bobneči ogenj). Nato so naši še pretaknili vse luknje, če bi se kje skrival kakšen Lah, jaz pa sem si ta čas ogledoval silno lepo beneško ravan, ki je ležala pod nami.

Italijani se predajajo

Na zasedenem vrhu nas je kmalu zamenjala druga enota, nas pa je poveljnik poslal proti Monte Barco, našim bojujočim enotam na pomoč. Bilo nas je le za dva voda, enega je vodil kadet Pirc, drugega jaz, obema skupaj pa je poveljeval praporščak Michler. Nekaj časa smo mirno korakali proti gorske-mu sedlu, ko nas je nenadoma zasula toča krogel, da smo se vrgli v zaklon. Lahi so nas nato obdelovali z ročnimi bombami, a so bili k sreči prekratki,

⁶ Značilnost pripadnikov gorskih enot so bili krivčki ruševca na kapah in *planike* na ovratnikih.

le nekaj prsti je priletelo do nas. Ko sta njihovi strojnici utihnili, smo se pognali proti njim in tudi tu so se takoj nato predali. Ujetnike smo zgnali na kup, bilo jih je okoli 280, vsaj štirikrat več kot nas. Povedali so, da so šele včeraj prišli na ta položaj, prej so bili pri Gorici. Vprašali smo jih tudi, čemu so se tako hitro predali, med tem ko so na začetku tako besno streljali na nas. Odgovor se je glasil, da jih je vodil nek zagrizen stotnik, ki bi jih raje postrelil, kot jim dopustil predajo, ko pa ga je zadela naša krogla, ni bilo nikogar več, ki bi jih silil v boj.

Nato smo prebrskali zaloge in odkrili celo bogastvo: prepečenec, konzerve in celo dva sode vermuta, ki sta nam prišla zelo prav. Lahi so iz jeze še vso noč obsipali te položaje z granatami, mi pa smo se med tem že umaknili. Tako je minil dan, ko sem prestal ta ognjeni krst in dvakrat jurišal na sovražne položaje.

Grožnja maršala Cadorne

Naslednje dni smo bili v rezervi in smo imeli čas brskati po laških jarkih, kjer se je našlo še marsikaj zanimivega. Tako smo med listinami nekega njihovega častnika našli Cadornovo⁷ povelje četam, ki se borijo na odseku Arsiero–Asiago. Med drugim je pisalo približno takole: "Večkrat se je že pripetilo, da so se naše številčne čete predale malim avstrijskim oddelkom. To je sramota in škandal! Zato naj se s takimi najstrožje postopa in brez preiskave takoj usmrti. Pozicije, ki jih imate že zasedene, morate braniti do skrajnosti, do zadnjega moža. Kajti ako jih izgubimo, pade naša vojska, pade naša Italija!"

Mi pa smo te dni izvedeli, da je samo naša stotinja ujela okrog 500, cel prvi

⁷ Luigi Cadorna, italijanski maršal in vrhovni poveljnik italijanske vojske od začetka prve svetovne vojne do odpoklica po velikem italijanskem porazu pri Kobaridu.

9

10

bataljon, skupaj pa 1400 ujetnikov in 15 častnikov. Imeli smo kar precej uspehov, naši so se posebej hudo znesli na Monte Pau, ki so ga napadli sredi junija, ko so ob šestih zjutraj nanj odprli bobneči ogenj, ki je trajal do poldneva. Bilo nas je kar groza, ko smo od daleč gledali silno udarjanje granat in pokanje šrapnelov. Prej zeleni hrib se je zavil v dim in ko se je ta razkadil, je bil hrib popolnoma rjav, čisto vse je bilo raztrgano in raznešeno. Toda že 19. junija dopoldne smo nepričakovano izvedeli, da gremo proč in se bomo po vsej verjetnosti

morali vrniti v Galicijo, kjer so Rusi začeli z ofenzivo⁸, da bi razbremenili Italijane, ki jim je grozil razpad fronte. Ponoči smo se spustili v dolino in se vkrcali na vlak.

Galicija, drugič

Pot je bila skoraj romantična, peljali smo se mimo jezera Caldonazzo do Tridenta. Tam so nam dodelili novega

⁸ Ruska ofenziva se je začela 4. junija in končala 20. septembra 1916. Rusi so v njej zajeli okrog 400.000 avstro-ogrskih vojakov.

8 Izredno atraktivna mulatjera na Monte Cengiu je bila prizorišče vratolomnih spopadov med napadalci in branilci. Danes je priljubljena med pohodniki in tudi turnimi kolesarji. Foto: Vid Pogačnik

9 Spomenik na gori Monte Cengio, ki so jo Peterlin in soborci zavzeli v začetku poletja 1916. Foto: Vid Pogačnik

10 Mogočna trdnjava na Puntici Corbin naj bi zapirala prodor avstro-ogrski vojski proti Asiagu. Ker so topove Italijani predhodno premaknili drugam, so jo napadalci hitro zavzeli. Danes predstavlja obiskano znamenitost, podobno kot trdnjava v Klužah pri Bovcu. Vir: www.fortecorbin.it

11 Vojak Albin Peterlin v uniformi večinsko slovenskega 27. domobranskega pešpolka. Vir: Revija Mentor, 1916

8

stotnijskega poveljnika, stotnika Oreška, Slovenca. Nato smo se odpeljali naprej, skozi Brixen in Innsbruck na Dunaj in čez Budimpešto proti Galiciji. Vožnja s postanki je trajala dobre štiri dni, čas smo si krajšali z igranjem taroka. Med tem sem ugotavljal, da sem se lani zastoj poslavljaj od blatne Galicije, "profitiral" pa sem med tem le eno stvar: prvič sem se peljal v vagonu, na katerem je nad vrati pisalo: *40 Mann oder 6 Pferde* (40 mož ali 6 konjev). Ko smo prispeli do bojišča, smo naleteli na veliko zmedo. Prodirali smo skozi veličasten gozd in ob dveh popoldne naleteli na Ruse ter se na nekem travniku začeli vkopavati. Bilo je zelo vroče in kar v curkih je teklo od nas, ko smo hiteli s kopanjem, da bi se čim prej zavarovali pred sovražnimi krogami, ki so škropile okoli nas. Ko sem si vzel nekaj trenutkov, da zajamem sapo, pa me je prešinilo, da imajo prav danes na

Homcu novo mašo. Moj prijatelj Matija Jager me je namreč še pred to nesrečno vojsko sklenil vzeti za druga (bogoslovec, ki organizira in vodi slavje ob novi maši, op. ur.). Sedaj, ko Matija praznuje svoj največji praznik, pa se jaz, namesto da bi bil ob njem, ubijam tu v Galiciji!

Končno domov na dopust

Svoje pozicije smo popravljali še nekaj dni, a pred Rusi je bil kar mir. Rusi nas cenijo in zaradi perja na kapah nas menda imenujejo *Blumenteufel* (hudiči s perjem). Imamo slabo vreme in blata je

za ped na debelo. Rusi nas sicer občasno obstreljujejo, a granate so brez pravega učinka. Malo prsti in blata vrže kvišku in to je vse, dočim je to na laški fronti vse kaj drugega. Tam je kamenje frčalo naokoli, da je kar deževalo po nas.

Konec julija so naš bataljon premaknili v rezervo v vas Krasno in tam se je med nami kmalu raznesla vest, da so odobreni dopusti, ki so bili do sedaj preklicani. Prošnjo sem imel že zdavnaj vloženo in sledili so dnevi nestrpnega pričakovanja. In res, 1. avgusta je prišla novica, da se lahko že kar ta dan odpeljem na dopust. Zvečer sem se z vozom odpeljal do postaje in nato s sanitetnim vlakom v Stanislawow (danes Ivano-Frankivsk v jugozahodni Ukrajini, op. ur.). Bil sem vesel kot še nikoli, seveda, saj sem se po dolgih 16 in pol mesecih vračal v svoje lepe domače kraje in med svoje predra-ge prijatelje in sorodnike. V treh dneh mi je uspelo z ugodnimi prestopanji preko Dunaja pridržati do naše bele Ljubljane, kjer sem ostal en dan, opravil nekaj nakupov in se temeljito osnažil, saj sem bil ves zamazan in strgan.

Naslednji večer sem se srečno pripeljal v domače Preserje, kjer so me domači, presenečeni zaradi nenapovedanega obiska, pristrčno sprejeli. "In zdaj sem doma, obiskujem sorodnike in znance ter se veselim naših skupnih veselih

uric. 21. avgusta pa se spet vrnem nazaj "za dom med bojni grom" čakati, kdaj zavlada med narodi tako zaželjeni mir, ko pridemo vsi na neomejeni dopust ..."

Preserje, 10. avgusta 1916, kadet Albin Peterlin
Kadetu Albinu Peterlinu, ki je bil kmalu po vrnitvi z dopusta povišan v praporščaka, se želja po neomejenem dopustu žal ni uresničila. Že konec oktobra je padel v bojih pri vasi Hudi Log na Komenskem Krasu.⁹

Pretreseni duhovnik Mrkun, ki je med kratkim dopustom pridobil njegove zapisane vojaške spomine za župnijsko kroniko, je pod njegov podpis le kratko dopisal: Padel 31. X. 1916 ○

Viri:

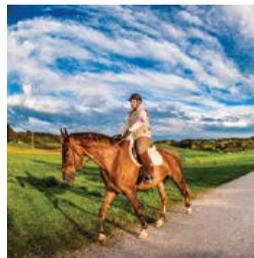
Miha Šimac, *Zapiski vojaka Albina Peterlina (1895-1916)*. Iz župnijske kronike Homec. David Erik Pipan, *Ob stoletnici ustanovitve prve vojaške gorske enote na Slovenskem*, 2011.

Marko Simič, *Po sledih soške fronte*, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1996.
Vinko Avsenak, *Od Galicije do Tirolske*, Mladika Trst, 2014.

⁹ Konec oktobra 1916 je bil 27. pešpolk na počitku v kraškem zaledju, od tam pa je odšel na položaje k Hudem Logu in zasedel črto Sela-Hudi Log-Opatje selo. Na teh položajih je z velikimi izgubami prebil 9. soško bitko, ki je bila usodna tudi za Albina Peterlina.

SEJEM
NATOUR
ALPE-ADRIA
AVANTURA NATURA

27.—30. JANUAR 2016
GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE

VZPOREDNI DOGODEK
Mednarodni sejem
gastronomije in
gostinsko-hotelske
opreme ter mednarodni
sejem sladoleda

Najlepši razgled na Kolpo

Kozice

Franci Horvat

Kozice so zanimivo ime, ki te lahko spominja na marsikaj. V prvi vrsti na plemenito žival, ki posmuka vse, kar lahko doseže. "Kozja pokora" se je zgodila pred mnogimi leti na Galapagosu, ko je kapitan ameriške mornarice spustil nekaj teh "pohlevnih" živalic na pašo. Hitro so mu pobegnile in zaradi težko prehodnega terena jim ni mogel slediti. Ostale so na otočju in se tako razmnožile, da so zaradi hrane pričele ogrožati številne domorodne živalske vrste.

Moje Kozice so povsem nekaj drugega. Pred leti sem namreč na koledarju videl prekrasno fotografijo Kolpe, kako vijuga po dolini. Sledilo je večmesečno iskanje točke, od koder je bil narejen posnetek. Ko sem ugotovil lokacijo, je sledil še logistični del. Na vrhu Kozic se nahaja televizijski pretvornik in do njega je speljana zavita gozdna cesta, kakšnih večjih težav nato ni bilo več. Razgledišče je tako romantično in prežeto s pozitivno

energijo, da mi je zelo priraslo k srcu. Prijatelje in fotografske navdušence rad peljem na Kozice "na pašo" in ne h kakšnemu "kozlu", ki jih je že tako povsod dovolj. Ob mojem zadnjem obisku sem se odločil, da ko bodo snežne in vremenske razmere ugodne, si bom šel ogledat to božansko mesto v zimski podobi.

Fotografiranje na starega leta dan

Leto 2014 je bilo ekstremno po padavinah, žledu, poplavam in temperature

Kozice nad Kolpo Foto: Franci Horvat

so bile razmeroma visoke glede na letno povprečje. Mnogi so bili prepričani, da bo to leto nasulo nekaj snega za božič, toda previsoke temperature za ta letni čas so zimo držale na ustrezni distanci. Že kakšen dan po tem velikem krščanskem prazniku so meteorologi najavili, da obstaja možnost, da bo novo leto belo. Za sneženje je potrebno, da so dovolj nizke temperature in da je dovolj vlage. Z juga je ciklon prinesel vlago, s severa pa polarni mraz. Najprej je v soboto v Celju zapadlo 27 centimetrov snega in temperatura je v torek dosegla kar $-21,3$ stopinje Celzija. Za silvestrovo je bila vremenska napoved odlična za Belo krajino z obilo sonca in zelo nizkimi temperaturami. Na hitro sem se odločil, da leto zaključim fotografsko pri mojih Kozicah. Na pot sem se odpravil malce pred četrto uro zjutraj, toda ker je bilo zopet malo bencina v rezervoarju, je bilo potrebno poiskati dežurno bencinsko črpalko. Sreča se mi je nasmehnila šele v tretjem poskusu in kasneje sem spoznal, da je bilo to odločilnega pomena za nadaljnje delo. Po plačilu računa za gorivo na bencinskem servisu sem v Nedeljskem dnevniku našel predstavitev moje nove knjige *Timšel*. Srce mi je pričelo hitreje biti in počutil sem se lepo. "Še so dobri ljudje," sem si dejal.

V Boštanju sem napravil nočni posnetek krožišča in se nato odpeljal proti Trebnjem oziroma Novem mestu. Znamenito krožišče s situlo je bilo le blede senca krožišča v Zagorju, ki je res izstopalo v slovenskem merilu. Ceste so bile očiščene in vožnja je bila prijetna vse do Bele krajine oziroma Predgrada, kamor sem bil namenjen. Domačina sem povprašal o prevoznosti ceste proti Kozicam. Dvourni odgovor, naj se kar peljem in bom videl, kako bo, bi me lahko stal nepotrebnih nevšečnosti. K sreči sem hitro spoznal, da se bo vožnja končala kar v kraju samem. Zaradi visokega snega sem obrnil vozilo in se odpeljal do prve hiše. Prijazen lastnik mi je dovolil parkiranje na njegovem dvorišču in mi svetoval, da je najbolje, da grem na Kozice kar po cesti, po kateri so vozili s traktorjem. Nato sem dal fotografski nahrbtnik na rame in se podal na pot. Bilo je kar hladno (-12 stopinj Celzija), kar sem občutil na licih. Ko sem se malce ogrel, je bila hoja prijaznejša in mi ni predstavljala kakšnih težav. K sreči poznam pot, tako da na križiščih ni bilo dileme, na katero stran moram zaviti. Že precej visoko na Kozicah sem se pri nekem ovinku odločil, "da gremo mi po svoje". Kasneje se je izkazalo to za zelo pozitivno dejanje, saj sem si s tem manevrom prihranil skoraj pol ure hoje. Gaženje ni bilo prenaporno in sledil sem le naravnim prehodom, ki so držali proti pretvorniku. Malce pred vrhom sem prišel na gaz, ki se je vila iz doline. Nato sem pot nadaljeval do razgledišča na grebenu, do katerega je bilo zgaženo. Prekrasna zasnežena pokrajina in Kolpa pod mano sta risali sanjsko lepo deželo, toda jutranje sonce se je, žal, še skrivalo za oblaki. V dobri veri, da bo oblake odnesel močan veter, ki je pihal, sem nad prepadom postavil fotografsko stojalo. Razgledna točka je bila res fantastična, toda izjemno izpostavljena, že najmanjši zdrs bi pomenil padec v prepad. Ko sem napravil nekaj posnetkov, s katerimi nisem bil zadovoljen, sem se odločil, da nekoliko počakam. Pri klopici sem pustil nahrbtnik in šel na krajši sprehod do naslednje razgledne točke, ki pa mi ni ustrezala. Vsake toliko časa sem napravil kakšen posnetek, toda dvojni S na Kolpi je bil še povsem v senci zaradi oblakov na hrvaški strani. Veter je postajal že orkanski, zato sem nase nadel vsa oblačila, toda kljub temu me je zelo zeblu. Ko tako vztrajaš na vrhu uro ali dve, lahko pride do resne podhladitve. S hojo sem vzdrževal primerno temperaturo telesa, da ne bi prišlo do ozeblin. Zopet je obveljalo pravilo, če te

zebe v noge, te zebe po celem telesu. Po skoraj treh urah čakanja sem se odločil, da zapustim viharni greben, čeprav nisem napravil ustreznega posnetka. Sicer mi ni bilo jasno, kdaj sem se Kozicam zameril, toda usoda je bila takšna. Žalostno sem sestopil po svoji sledi in prosil Boga, če je v nebesih, naj odpre nebeški zastor. Nato je prišlo v mojo zavest spodnje razgledišče, ki ga še nisem nikoli obiskal. Časa sem imel še nekaj na voljo in tudi dobra volja me še ni zapustila, čeprav sem bil premražen do kosti. Najprej sem se povzpел na vrh pečine, od koder sem lahko lepo videl, kam se moram spustiti, da pridem na izpostavljeni pomol. Pobočje je res strmo in vsak korak sem si moral izboriti, kajti pod snegom so se nahajale vlažne trave, na katerih je zelo drselo. Z božjo pomočjo sem le priplezal na razgledno točko, kjer je zelo malo prostora, spredaj in zadaj prepad, toda razgled za deset. Očitno je Stvarnik slišal za mojo prošnjo in oblaki so se počasi umikali soncu. Ker je v tem času sonce izjemno nizko na obzorju, je bilo nekaj neljubih senc ob Kolpi, ki so kvarile idealno podobo kadra. Zopet je bilo potrebno čakati, toda tu ni bilo možno, da bi se lahko sprehajal, kot sem to počel malce višje. Ob 12.30 sem napravil posnetek, s katerim sem bil pogojno zadovoljen, nato sem se poslovil od izpostavljenega stojišča in sledil gamsjim ter malce višje še domnevno medvedjim sledem. Vzpon do moje gazi je bil naporen zaradi precejšnje strmine, zato pa je bil sestop do avtomobila prava poezija. Vožnja do Črnomlja sem prekinil v Tanči Gori, kjer sem fotografiral staro viničarsko bajto. Naslednji postanek je bil v Vinjem Vrhju, kjer se nahaja prekrasna romarska cerkev Svete trojice, ki je pokrita s škodlami. Popoldansko sonce je sakralni objekt obsijalo na pravem mestu, kar me je še posebno radostilo. Vožnja proti domu je bila tekoča in zato tudi hitra, zadnji zamudniki so se še vozili na mesto, kjer so želeli silvestrovati. Mislim, da sem leto dostojno zaključil kljub veliki podhladitvi na Kozicah in težavam zaradi njih, ki so sledile.

Kozice nad Kolpo

"Na hribu Kozice nad Spodnjim Logom je bila nekoč velika luknja, iz katere so često prihajala najhujša neurja. Zato so ljudje sklenili, da tam postavijo cerkev. Ko pa je bilo apno, ki naj bi ga uporabili pri gradnji cerkve, prepečeno, je prišla iz luknje rdeča koza in apno pokvarila. Ljudje so pripravili kamenje za drugo žganje apna, a je zopet rdeča koza pokvarila njihovo

delo. Ko se je to zgodilo devetkrat, so vaščani nazadnje znosili potrebno apno na glavah prav iz doline na vrh hriba, da bo le cerkev lahko dokončana. In kmalu je res stala cerkev čez luknjo, ki je tako postala neškodljiva."¹

O imenu Kozic lahko samo ugibamo, preverjenega podatka žal nimam. Z razgledišča Kozic, ki se nahaja v neposredni bližini TV-pretvornika, je eden najlepših razgledov na dolino Kolpe. Vijuganje mejne reke je tako popolno, da bi to delo narave mirno pripisali kakšnemu nebesnemu stvarniku. Njeno podobo polepša še edini dobro ohranjeni jez na Kolpi. Kozice se dvigujejo južno nad Poljansko, Spodnjeloško in Obkolpsko dolino. Na njenih vzhodnih pobočjih ne manjka skalnih izrastkov, ki so dobro vidni že iz Starega trga (375 m). Vasi, ki se nahajajo pod Kozicam, so: Spodnji Log, Laze pri Predgradu, Dol in Predgrad. Prav slednja je poznana po bogati zgodovini, nekaj časa je bila pod Ortenburžani, Celjani in Habsburžani. V kraju je bila župnija ustanovljena leta 1221, poljanski grad pa je omenjen že leta 1325, vendar so ga francoski vojaki požgali zaradi kmečkega

Avtorji in izdelovalci učnih poti Gozdnih pešpoti Kozice so sodelavci Območne enote Kočevje, Zavoda za gozdove Slovenija.

upora v začetku 19. stoletja, leta 1809. Znameniti Auerspergi so ga obnovili (gradič Poljane), toda partizani so ga leta 1943 ponovno požgali. Omeniti velja, da je bil grad v času turških vpadov pomembna obrambna postojanka, saj je služil tudi kot turški tabor, kamor so se zatekli domačini – o čemer piše Janez Vajkard Valvasor v svoji knjigi *Slava vojvodine Kranjske*. Po drugi svetovni vojni so na mestu pogorišča postavili Zadrufni dom. Danes je stavba v večinski lasti Občine Kočevje, v kateri se med drugim nahajajo krajevni urad, zdravstvena postaja in stanovanjski prostori.

¹ Wilhelm Tschinkel, *Gottscheer Volkstum. In Sitte, Brauch, Märchen, Sagen, Legenden und anderen volkstümlichen Überlieferungen*. Samozaložba, 1931. (*Ljudska izročila Kočevske*, prevod Justina Čero, Vesna Mislje, Igor Mislje, 1997)

Poti na vrh

Na Kozice vodi več poti, ki so večinoma vključene v dve Gozdni pešpoti Kozice, ki sta razdeljeni na daljšo in krajšo pot. Daljša je dolga 14 kilometrov, označena je s stiliziranim hrastovim listom, za kar bomo porabili 4–6 ur hoje. Izhodišče je lahko v Dolu (190 m) ali v Predgradu (374 m).

Kozice v zimski preobleki Foto: Franci Horvat

Krajša pot je dolga 9 km in označena z lešniki, za kar bomo porabili 3–5 ur hoje, naše izhodišče so Laze pri Predgradu (217 m).

Obe poti sta krožni, tako da se lahko vrnemo na izhodišče. Res je, da moramo kljub relativno nizki nadmorski višini Kozic (730 m) premagati okoli 630 metrov višinske razlike (občasno se tudi nekoliko spustimo). Ves trud bo poplačan na razglediščih, med najlepša

sodita razgledišče na Peklenskem zidu, od koder bomo lahko med drugim videli Krokarja (1221 m) in Goteniški Snežnik (1290 m) ter na že prej omenjenih Kozicah. Na opisanih poteh si lahko spočijemo na številnih klopcah. Zaradi prvobitne pokrajine lahko vidimo živali, in sicer gamsa ali celo medveda, v zraku pa kakšno veliko ujedo. V času olistanosti narave pa toplo priporočam zaščito pred klopi. ●

informacije

Kozice, 730 m

Zahtevnost: Označena pot je nezahtevna, potrebno je paziti glede zdrsa na nekaterih omenjenih mestih, na razglediščih pa ne bomo preveč pogumni in se ustavimo kakšen meter pred robom prepada.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: Odvisna je, od kod se bomo podali na pot. Če gremo iz Dola, je do vrha Kozic okoli 630 metrov.

Izhodišča: Dol, 199 m, parkiramo lahko ob kampu v vasi.

Predgrad, 373 m, vozilo lahko pustimo pri cerkvi, kjer je tudi informativna tabla o Gozdni učni poti Kozice.

Laze, 217 m, kjer se glede parkiranja obrnemo na domačine, da svetujejo, kje lahko pustimo svojega jeklenega konjička.

Do vseh treh vasi ob meji s Hrvaško se lahko pripeljemo skozi Kočevje, Dolgo vas, Livold, Mozelj do Brezovice pri Predgradu, kjer zavijemo južno do izhodišč. Z vzhoda se lahko pripeljemo skozi Semič, Črnomelj, Kanižarico, kjer zavijemo na zahod do Močil in naprej do Predgrada ali Dola.

Koče: Na naši poti ni planinskih postojank.

Časi: Dol–Kozice 2 h
Kozice–Predgrad 1 h
Predgrad–Dol 30 min.
Skupaj 3.30 h

ali
Dol–Kozice (pot označena z rdečimi pikami) 1.20 h

Sezona: V vseh letnih časih. Pozimi so pogosto pregažene poti, predvsem iz Predgrada.

Zemljevid: *Kočevsko z gornjo Kolpsko dolino in obrobjem Bele krajine*, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Opis: Če bo naše izhodišče Dol, se od avta napotimo po cesti v smeri Fare. Pri prvih stavbah se nahaja informativna tabla o Gozdni pešpoti Kozice. Najprej kolovoz, ki preide v stezo, pelje desno v gozd (oznaka hrastovi listi). Po 15 minutah hoje se z desne priključi označena steza, ki pripelje prečno iz Predgrada. Naša steza pelje levo (tabla Laze) in po dobrih 5 minutah smo pri naslednjem križišču (rdeče pike vodijo desno in nas v dobri uri pripeljejo na vrh Kozic), naša pot pa levo (zahodno) v smeri Laze, občasno se pot tudi nekoliko spusti. Na gozdni jasi stoji lovska preža in blizu nje se nahaja zapuščena vasica Hreljin. Do tu

smo potrebovali okoli uro zmerne hoje. Pot nadaljujemo desno v gozd, čez čas prečimo še eno jaso z lovsko prežo (pazi na oznake, ki so zamenjale hrastove liste z želodi – krajša učna pot). Pot proti poraslemu Špičastemu vrhu je precej strma in običajno vlažna, po dežju rado močno drsi. Nadaljevanje poteka po grebenu proti televizijskemu pretvorniku. Malce pred njim se na desni odprejo prekrasni pogledi na dolino Kolpe (skrinjica z vpisno knjigo). Do pretvornika je samo še rahel vzpon. Če nas vleče na Pajtlerico in Peklenski zid, je potrebno zaviti levo, v tem primeru bomo sestopili v smeri Laze oziroma Dola, lahko pa sestopimo proti Predgradu. Če nam je ljubša slednja označena pot, bomo sestopili z vrha proti vzhodu. Na poti bodimo pazljivi, kajti na njej se nahaja velika luknja, ki je občasno prekrita z vejami. Razmeroma dobro shojena pot nas najprej pripelje do križišča; desno se odcepi pot, ki preči vzhodna pobočja Kozic in z nje lahko sestopimo v izhodiščni Dol; leva pot pa nas pripelje v Predgrad. V kraju pod cerkvijo sv. Fabijana in Boštjana je potrebno izslediti kolovoz, ki povezuje Predgrad z Dolom, po katerem se bomo vrnili na izhodišče.

Najvišji v koritih Ročice

Ladrski slap

Aleš Nosan

S tena je bila kakor obešena na hladno nebo. Na njenem vrhu so skale in rože, mrzle skale in zelene rože, pokleknile v nekakšni vrsti pred odrezanim prepadom in tukaj čez je ovesen v drobne iskrice svetlobe prasketal bel slap. Saj ne, da ne bi maral sonca, le rad je imel dolge sence. V somraku. Ta je bil njegovo zavetje, iz katerega je lahko opazoval vse mlajše in manj pametne od sebe, tiste redke, ki se morda kdaj prebijejo s skrajnimi močmi do njegovega tolmana. Preplezali so ga v ledu, čez njegov hrbet so ljudje spustili svoja telesa po vrvi in domači junak naj

med napetimi vesinami. Velike kaplje vode so brizgale proti obzorju kakor vulkan. Vlekla je, Ročica, prihajajoč s Koseča, z Brunje, izpod Krna, nekakšno mešanico belega in mlečno modrega snega, stopljenega v sili vode, in zrak okrog je bil topel in stoječ, kot je lahko le poleti. Nekako smo se spustili čez petmetrski skok spet v strugo, tam je bila le peščina, nežen pesek, ravna ploskev in še skalna vrata, ozek prehod med povsem navpičnima skalama, ki sta bodli v strugo z levega in desnega pobočja. Ta vrata, uokvirila so sonce. S skalnimi rokami niso hotela zaustaviti življenja gorske

nekje nad nami je zakrivala dogajanje za seboj. Zato smo zabredli v ledeno jezerce krepko čez kolena. Pred nami se je ulilo preko kamna, zalivalo je moker mah in padalo v eni sami beli črti, kakor bi spočejalo nekaj od boga. Slap, visok šestdeset metrov, najvišji slovenski slap v koritih, je veličastno drvel kot skakalec z najvišjega stolpa. Čas se mu je nakopičil v gostih belih laseh in v njegovem skrivnostnem spominu je bila odtisnjena pravljica Zemljinega življenja. Gledali smo ga, ne da bi čutili mraz v vodi, o, gledali smo ga z zanimanjem, kakršnega pritegnejo vrste, ki jim grozi takojšnje izumrtje ... ◊

Izhodišče, vas Ladra, se nahaja v bližini Kobarida. Pred mostom čez potok Ročica zavijemo levo in nekaj sto metrov naprej parkiramo. Sledimo strugi do vrvi, ki se na naši desni (orografsko levi breg) spušča prek strmega pobočja. Ob njej se vzpnemo do sten in nadaljujemo v levo na zaraščeno prečnico, izpostavljeno nad potokom, do petmetrskega skoka, preko katerega se s pomočjo prosto viseče vrvi ponovno spustimo v strugo. Naprej težav ni več. Ker se slap skriva za visoko steno, je na koncu treba zabresti v tolmun. Ob visoki vodi so korita neprehodna in slap nedostopen. Povratek je zaradi omenjenega skoka še zahtevnejši od pristopa. V literaturi se pojavlja podatek, da je slap dostopen samo alpinistom, kar pa ne drži. Pot je zelo zahtevna in izpostavljena, nekaj je lažjih plezalnih mest. Kljub bližini izhodišča bomo zaradi težavnosti terena za pristop in povratek potrebovali okoli dve uri pustolovske hoje.

bi v pristopni soteski med ogromnimi neprehodnimi balvani že pokazal tudi večine kajakaštva. Ne vem, ali je sploh mogoče kaj takšnega, a prijatelj, stezоследec iz Drežnice, mi je rad rekel, da je v junaških podvigih domačinov vedno tudi nekaj resnice. Kakorkoli že, med plezanjem v potu svojega obraza sem si pogosto priklical v misli vaške fante in dekleta iz Ladre, ki v visokem poletju kakor pajki lezejo proti ledenemu jezeru ob vznožju slapa.

Potem ko smo zlezli nekaj lažjih balvanov v soteski, se je vse začelo zares. Nekakšna drča iz sprane prsti je vlekla na desno, naravnost v zaraslo pobočje, saj nam je divja struga preprečila normalen preboj. Tik preden je vlažna žmulasta navpičnica zaprla nadaljevanje, smo zavili v levo na komaj opazno drsečo prečko, ki je grebla nad dvajsetmetrskim prepadom ves čas naravnost naprej. Spodaj je Ročica gnetla vodo in pene, hlode in skale v ozki dolini

reke, to je teklo dalje mimo nas navzdol v Sočine valove.

Korita so bila zdaj tesna, mračna, teža skal se je vesila nad glavo. Rumene alge so zavijale stene. Na zadnji sipini je šla voda lepo počasi preko peska, večinoma je šumela enakomerno. Ta pesek, droben, mil in nežen in tako bel, kot so bele polinezijske obale, je pospešil naš korak, odložili smo obutev in potem je bil tu že tolmun. V njem so bile sence, črna voda, senčni svet, ki se je vlekel v razpoke, šklepetali so valovi in prostor, zaprt kakor utrdba, je planil kvišku na valovih zraka. Na drobnem modrem oknu neba je ležala tišina. Tukaj spodaj v krogu pekla pa je vse pogoltnil hrup, ki se je napejal kakor struna mogočnega glasbila.

Počrnela stena v višini do zelenih dreves

Ladrski slap – slap v koritih

Foto: Aleš Nosan

Peš iz Godoviča k Fari

Ne po cesti skozi Zalo in Idrijo. Čez hribe.

Rafael Terpin

Z idrijske strani je zaselek Na Logu le nekaj sto metrov pred Godovičem. Tu se spočenjajo stare vojaške ceste, v levo in v desno.

To pot gre moja v levo, čez Okroglico. Občasno godoviško smučišče je zasidrano pod vrhom z enakim imenom, Okroglica (757 m). Spodaj tekoča Zala izvira nekje pod Veharšem, torej zijamo v izvorno dolino Grdega potoka. Saj, staroslovensko ime Zala smemo kadarkoli prevesti v današnji Grdi potok. Ali Grdo grapo. Šoferji, ki dandanes vozijo po dolini proti Idriji, se s prevodom gotovo strinjajo. Pogled z Okroglice, še bolje – s ceste pod Okroglico – je zmeraj lep. Obrobje in tudi grape same so poseljene z redkimi domačijami, ki v glavnem spadajo k Jeličnemu Vrhu. Samotna cesta se spelje na vzhod proti Veharšu. Gozdovi so tihi, tu in tam poraščeni s tisinimi drevesi. Cesta je dober zložen makadam. Drugi odcep vodi proti Pesku (dinozavrove stopinje), tudi proti Jelenški (812 m, prazgodovinsko naselje). Pot lahko tudi vijuga čez komaj opazne zasnovane v spodnjem delu hudih grap. Že kar daleč, pri Trpinu, se svet odpre, okroglo napete košenice nad hišo so polne bajnih razgledov na notranjski konec.

Le kje so nekoč tovorili?

Marec se začenja spodobno hladno. V roke zebe. V zadnjem klančku proti nekdanj deželni cesti Idrija–Vrhnika je vse belo od razcvetenega teloha. Taki, kakršni so danes, ne bodo letos nikoli več. Od njihove skoraj razprte sveže lepote me kar razganja. Korak mi je lahak, sape ni nobene. Na asfaltu pod Mrlišem je odprtosti nekaj več, dá se še bolj sproščeno ozreti naokrog. Je vredno. Skozi raztrgane in vzpodbudno presvetljene oblake se po malem sili sonček, nekaj plašno plavega govori o navsezadnje čednem dopoldnevu. Daljave so sprane, sproti požirajo vse, kar uboga človeška misel ponese navznoter ali navzven. Na vlažnih travnikih pod cesto je klasično nahajališče bolj redke praproti – kačjega jezika. Pokojni dr. Tone Wraber me je na to dejstvo večkrat spomnil. Skozi Dole se vije lepa asfaltirana cesta, to je hkrati nekdanja deželna cesta, edina trdna vez stare rudarske Idrije s svetom. Prvo naselje ob cesti je na kartah označeno kot Gornje Dole. Na stari avstrijski vojaški karti pa preberemo ime

Cantonere. Mislim si, da je tu že morala biti obcestna postaja, kjer so si popotniki odpočili razrahljane ude, si privezali dušico in morda zamenjali konje. Kdo ve? Danes zaselek premore dobro gostilno in celo manjšo cerkvico.

Valovita pašniška pokrajina skozi Dole ponuja na ogled vrsto čednih novih domovanj. Nekatera so še v delu. Drugo naselje ob cesti je na kartah zabeleženo kot Dolenje Dole, a po starem se reče bolj ali manj Pri Trovtu. Staro hišo, ki je imela klesan portal celo na ganku, so že davno podrli. Nekdanji zgornji porton je tudi danes mogoče videti prav blizu ceste. Zaselek je vpadljiv predvsem zaradi močne lesne žage.

Še po vijugavi cesti jo ne prehitro tešem mimo Trevna. Razmišljam, kje neki so v 16. in 17. stoletju z Loškega čez Žir tovorili ogromne količine uvožene lončenine, v kateri so po idrijskih gozdovih na odprtih ognjih žgali živosrebrno rudo. Celu na Kranjskem pečene lonce so na konjskih hrbtih tovorili skozi Žirovnico, ki se je takrat imenovala Sovra, Žirovnica je bila le njen pritok. Saj kakšna sled teh garaških poti le mora biti ohranjena. Vsaj kakšen kos razbite lončevine! Da poti iz Žirov čez Kljuko in Ledinsko Razpotje v tistem času še ni bilo, se da razbrati

iz avstrijskih vojaških kart (*Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763, 1787, 1804*).

Obiranje po slemenu

Preden se planotast svet prevesi v Ljubevč in še malo naprej v zvezdasto razcepljeno idrijsko dolino, jo mahnem desno. V kratkem sem v zaselku Tabor. Še večkrat mu rečejo Žabja vas. Po legendi so Turki tod, se pravi – čez Tabor – napredovali proti cerkvi sv. Magdalene na Gorah. Konjem se je začelo pod kopiti udirati, pritepla se je še megla in Turki so se obrnili. Tako pravi zgodba. Nekateri samo ime Tabor povezujejo s Turki. Stvar je zelo nezanesljiva, se mi zdi. Taborov je po Balkanu in tudi drugod kolikor hočeš. Svojega imajo tudi bližnji Črnovršci. Za zelo stari domačiji v zaselku veljata Cigaletova in Ejnžkova. Namenjen sem v Idršek, ki je precej razvlečeno naselje na visokem južnem planotastem svetu nad Žirovnico. Kar za Cigaletom se čedna gozdna cesta spusti v senčen gozd in zavijuga. Kam me bo to pripeljalo, meljem v sebi. S Tabora v Idršek grem pač prvič. Malce dražljivo že je, a ne preveč. Da le v kakšno grapasto brezpotje ne padem. Nič pretresljivega se ne zgodi. Res, da cesta nekam oslabi, a še zmerom dobra pot me privede do Češmela. Nad hišo se na robu komaj zeleneče košenice pase skupina gamsov. Češmelovko nekako prikličem iz hiše. Malce je začudena nad nenadnim obiskom. Za spoznanje, nič več. *Mamca* mi gladko vse razloži, namreč kam naj grem in kaj me ob poti še čaka.

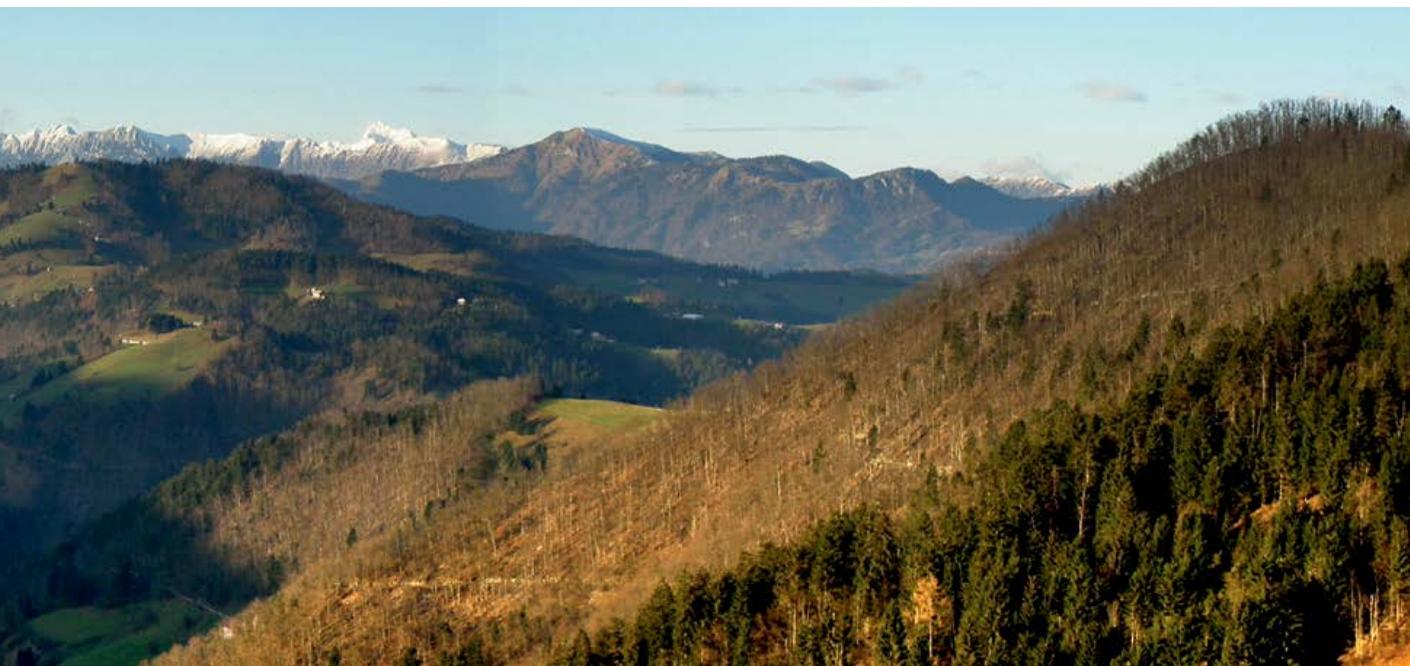
Ves pomirjen se lotim Idrška. Nese me mimo Ernestove počitniške hišice v gozdni osoji, mimo Natašinega rožnega vrta. Če bi bila pod streho, se srečanje ne bi preveč naglo izšlo. Z Ernestom sva bila gimnazijska sošolca, letos (2014) bomo praznovali okroglih petdeset let od mature. No, si dopovedujem, pravzaprav je bolje, da tičita v Žireh, se bo vsaj moja pot normalno speljala. Tako nizam kilometrčke – nad Žirovnico in pod Ilovci. Pri Gantarju se srečam z dobro cesto, do Razpotja ni več daleč. Zvrha se pilepi steza od Cajnarja dol. In živo se spominjam: moja prva akrilna slika na kartonu (v tistih študentskih letih ni bilo denarja za platno) je prikazovala prav Gantarjevo domačijo: strehe, pot, drevesa, plavo nebo. Strašno sem je bil vesel. Gantarjevim pravijo po zmerjanju Klejšeti. Povem, da so klejše v tukajšnjem govoru železno držalo za trske, s katerimi so nekoč po hišah svetili. Rod mojega prijatelja Branka (Tinkinega *šočna*) izvira iz te hiše. Na račun "klejš" se radi večkrat pošalimo. A kakšne hude škode ni. Nahrbtnik je tam, kjer mora biti, leskovka je v roki. Grem po dobri cesti v klanec, ki se onkraj prijaznih novogradenj spusti v plitvo dolino. Po njenem severnem robu se dviga cesta z Razpotja proti Goram. Ledinsko Razpotje je obupno blizu. Včasih smo ga prepoznali po Milkini *oštariji*. Tabla na njeni hiši je povedala, da stojimo na razvodnici med Jadranskim in Črnim morjem. Idrija je usmerjena v Jadran, Žirovnica s Soro pa v Črno morje. Milka je odšla že pred mnogimi leti, tablo je

nekdo ukradel. So pa v bližini postavili in *požegnali* novo gostišče Pri Fortuni. V globeli pod Cerkovnim vrhom (758 m) že slutim Spodnjo Idrijo ali Faro, kot jo na splošno imenujemo. Starejša je od Idrije, ki je sprva spadala pod njeno faro. Smo se razumeli? Spodnja Idrija je moja nekakšna prafara.

Za koš odtrganega veselja

Še proti Pečniku se zapodim, z ledinske ceste jo ubrišem po travniku v breg. Na izpostavljenem robu še pred hišami *čičnem*. Pot se je navsezadnje kar vlekla, utrujen sem, kaj bi skrival. Gležnji stokajo. A lepoto trenutka menda že znam občutiti. Na začetku marca je na kravjem pašniku še zelo puščobno. Krajina je še vsa zimska. Skozi gole krošnje se v dnu rečne doline sveti moja Fara. V osoji oblakovih senc se belijo njeni zidovi. Na Cerkovni vrh se vlečejo vijoličaste hoste, v njegovih grapah je zarisanih še nekaj belih jezikov. Osoje so vetrovne, osoje so široke in temačne. Le čez Obidovše nad Govškom je hušknilo nekaj sonca. Govci so beli, beli, še dolgo v pomlad se bodo otepali snega. V zimski mraz je zatolčena bolj bleda modrina neba. Nikjer nič zelenega. V meni je za koš odtrganega veselja. Le s težavo se dvignem. Čaka me še divji spust skozi Pečniške malne. Lokalec vozi vsako uro. ●

Lepota trenutka izpod Pečnika: Julijci od Kanina do Triglava, s Kojco, Bevkovim vrhom (najbližji) in Poreznom
Foto: Anka Vončina

...Češka kočá spojilo svůj život několik
Každý z nich vtiskl chatě svou osobní
Vejděle sloužící chatáři se stali stejně
jako chatá legendami.

Jaz imam vizijo, sponzorji pa denar

Praški festival alpinizma 2015

V Pragi se je v predzadnjem novembrskem vikendu (od petka do nedelje) odvijal 12. Mednarodni festival alpinizma. Že ob prihodu na prizorišče dogajanja v Narodnem domu na Smíchovem je postalo jasno, da organizacija deluje zanesljivo kot izdelki tovarne Škoda. Ladislav Jirásko, gonilna sila, spiritus agens festivala in njegov direktor oziroma predsednik, je s sodelavci skrbel, da je vse potekalo gladko.

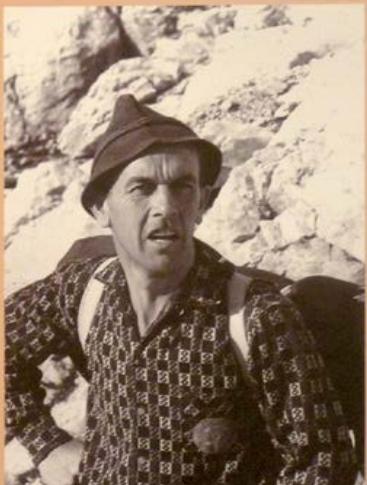
Moj prvi vtis je bil, da pri organizaciji denar ni predstavljal problema. To je bilo razvidno vse tri dni preditve. Najeli so celo profesionalnega moderatorja, ki je brez dvoma prispeval k tekočemu dogajanju na odru. "Jaz imam vizijo, sponzorji pa denar. Če jih prepričam, da je moja vizija dobra, so jo pripravljene denarno podpreti," je pojasnil prvi mož festivala. Tudi za jedačo in pijačo po privlačno zmernih cenah je bilo dobro poskrbljeno. Med kroženjem po prizorišču dogajanj se mi je nehote vsilila primerjava s Festivalom gorniškega filma v Cankarjevem domu, ki ga s pomočjo majhne ekipe in veliko prostovoljnega dela organizira zagnani Silvo Karo. Brez njih in glavnega sponzorja, mesta Domžale, bi bil obstoj festivala vprašljiv.

Uvod v festival je bil že na predvečer uradnega petkovega odprtja s koncertom Alpinizem in glasba v cerkvi sv. Tomaža, na katerem sta sodelovala Cerkevni pevski zbor Jezersko in septet pihalcev iz Kalsa pod Grossglocknerjem. Nekaj skladb so zapeli in zapihali skupaj, sicer sta bila nastopa ločena. Moram omeniti, da so pihalci, čigar spored je obsegal tako klasične kot novejša komade, zaigrali tudi *Hallelujah* Leonarda Cohena (*Yes!*). Jezerjani so zapeli narodne in umetne pesmi ter celo nekaj popevk. Bilo je veličastno glasbeno doživetje pod visoko kupolo akustične ladje. Na festivalu alpinizma je bila Slovenija dobro zastopana. Stopenjastletnica Češke kočje je bila predstavljena v posebnem prostoru; sredi sobe je stala velika lesena maketa kočje, v vitrinah zgodovinski eksponati in ob stenah panoji s

Mire Steinbuch

tematskimi slikami in besedili. Selili jo bodo še po nekaterih krajih na Češkem. Tudi skoraj dva metra visoki *pleh z dušo* alias Aljažev stolp je kraljeval v svoji sobi, družbo so mu delali informativni panoji in reklamno gradivo. Festivala so se udeležili tudi predstavniki Planinske zveze Slovenije, Kranjske Gore za območje Julijskih Alp ter Jezerkega za Kamniško-Savinjske Alpe, GIZ Pohodništvo in kolesarjenje, Triglavski narodni park in Slovenski planinski muzej. Med častnimi gosti iz Slovenije so bili slovenski veleposlanik v Pragi Leon Marc, predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik in podpredsednik PZS Miro Eržen. Na festivalu so predavali alpinisti, športni in ledni plezalci ter alpinistični smučarji iz nekaterih evropskih držav, Japonske in Nepala. Vsak je imel na voljo 40 minut in še nekaj dodatnih za odgovore na vprašanja iz občinstva. V prvih dveh vrstah so bile na voljo slušalke za poslušanje angleških prevodov. Poleg Slovencev Vikija Grošlja in Luke Lindiča, ki je z velikim žarom govoril o svoji ljubezni do gora in plezanja, naj najprej naštejem nekaj domačih zvezd: Adam Ondra, Lucie Hrozová, Radek Jaroš, edini Čeh s himalajsko krono – vsemi 14 osemtisočaki, Renata Chlumská, Švedinja

S Češko kočjo je povežalo svoje življenje oskrbnikov. Vsak od njih je vlihnil kočjo svoj osebni pečat. Oskrbnika z najdaljšim stažem, pa sta oskrbovanje Češke kočje menila v pravo legendo.

1 Koncert Jezerjanov v cerkvi

Foto: Mire Steinbuch

2 Levo prvi oskrbnik Češke kočje Jernej Krč, desno njen dolgoletni oskrbnik Andrej Karničar

Foto: Mire Steinbuch

3 Za vsak osemtisočak Radeka Jaroša po eno pano

Foto: Mire Steinbuch

čeških korenin, ki je osvojila krono planeta – 7 vrhov, in Marek Holeček, nominiranec za zlati cepin 2014 (skupaj s pokojnim Zdenekom Hrubyjem) za prvenstveno smer v severni steni Talunga, 7349 m, v Nepal. S projekcijami fotografij in videi so predstavili svoje alpinistične dosežke tudi Roger Scháli, ljubitelj velikih alpskih severnih sten, Hansjörg Auer, ki ima za seboj nekaj težkih prostih solo ponovitev v velikih stenah, tirolski (ledni) plezalec Albert Leichtfried (prvenstvena smer Illuminati, M 11+/WI 6+, v Dolomitih), Tamotsu Nakamura, raziskovalec tibetanskih vrhov na vzhodu Himalaje in Ang Tšering Šerpa, predsednik Nepalske planinske zveze. Prisrčen je bil nastop mladih upov češkega plezanja, enajstletne Markéte Janošove in štirinajstletne Eliške Adamovske. Mlajša je na vprašanje iz publike, kako ji gre v šoli, prostodušno odgovorila: "Ne preveč dobro."

Na podlagi glasovanja publike so vsak večer podelili nagrado Johanna Stüdl (po njem se imenujeta greben Stüdl in kočja) za najboljše predavanje. V petek jo je dobil Daniel Polman, v soboto Renata Chlumská, v nedeljo pa zabavni Marek Holeček, in to čeprav je nastopil prvi, že ob 10 h dopoldne, Ondra pa kot zadnji ob 17.45.

Festival je namenjen predvsem druženju alpinistov in ne filmom. Kljub temu so

Viki Grošelj je med svojim predavanjem razkril zanimivo podrobnost. Skupaj z Reinholdom Messnerjem sta nastopila v gledališki predstavi oziroma uprizoritveno-glasbenem gestusu, kot se temu učeno reče, z naslovom *Nevidna mesta* italijanskega pisatelja Itala Calvina v režiji Matjaža Bergerja in v izvedbi Anton Podbevšek teatra iz Novega mesta. Ker Messner ni mogel priti na vsako predstavo, se je v igro vključil kar po *skypu*. Ker je Grošelj opisoval svoje in druge slovenske vzpone v Himalaji, so se obiskovalci zanimali, kje bi lahko kupili njegovo v angleščino prevedeno knjigo *Velikani Himalaje*, da bi se Viki vanjo podpisal na tako imenovani avtogramiadi (avtorji so podpisovali svoje knjige). Vendar so spraševali zaman, kajti knjige so zaradi nekakšnega nesporazuma ali nekaj podobnega ostale v Ljubljani.

v dveh sklopih predvajali osem najboljših filmov Evropske filmske *outdoor* turneje. Poleg njih so prikazali samo še film *Cerro Torre*, v katerem David Lama s Petrom Ortnerjem prosto prepleza Maestrijevo smer. Po kuloarjih se govori, da se David Lama, sicer Avstrijec, zanima za članstvo v češkem Alpy extrem teamu, katerega član je tudi Adam Ondra.

V nedeljo so razglasili najboljše alpiniste in plezalce za leto 2015. Po pričakovanju

je prvo mesto zasedel Adam Ondra (za smer Chromozome Y, 9a na flash, in za balvanski problem Jade, 8B+), drugo Lucie Hrozová za *dry-tooling* smer Low G Man (D14, kot prva ženska na svetu), tretje mesto so si razdelili Jan Zbranek in Dušan Janák za preplezano smer Bellavista v Zahodni Cimi di Lavaredo, 8c, ter Libor Hroza ml. za zlato medaljo v hitrostnem plezanju na evropskem prvenstvu. ●

Brez pokroviteljev se ne da skoraj nič organizirati. Pomembni sponzorji festivala so bili glavni tuji partner Nacionalni park Visoke Ture (A), generalni partner HUDY sport (CZ), glavna partnerja Tirolska (A) in Rock Point (CZ) ter partner Občina Praga 5 (CZ).

Vzporedno z glavnim programom je v delu avle, ki so ga poimenovali *Outdoor stage*, potekalo deset strokovnih predavanj in šest avtogramiadi. V dveh dneh in pol so registrirali 3204 obiskovalcev, v nedeljo po 13. uri je prost vstop izkoristilo še dodatnih 426 oseb.

S področja dejavnosti na prostem je razstavljalo trinajst podjetij: HUDY, Tilak, Carinthia, Lowa & Prosport, Sir Joseph, Norska moda, Bemaniax, Craft, Rock Point, Haglöfs in Marmot & Contour. Hribovska konfekcija je bila naprodaj, zadnji dan so bile nekatere cene znižane tudi do polovice. Poleg turističnih predstavnikov iz Slovenije so bili navzoči še Kals, Vzhodna Tirolska, sekcija ÖAV iz Innsbrucka in Južna Tirolska.

Podatke je posredoval Ladislav Jirásko.

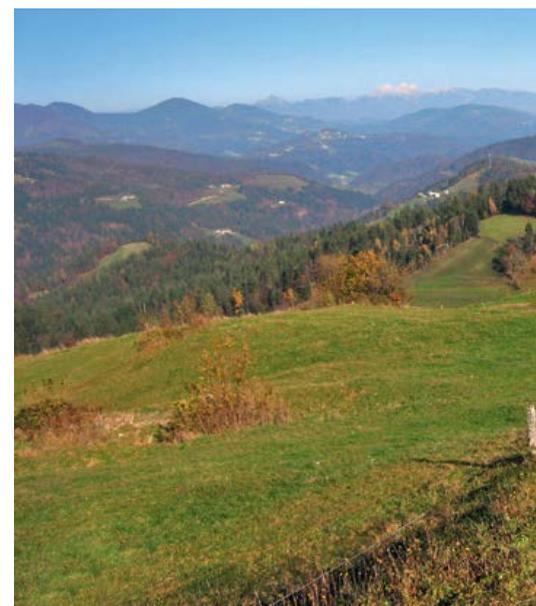
Mesto med hribi vabi

Žirovska kotlina

Andreja Erdlen

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je zapisano, da je kotlina "nižji, zaprt svet med hribi, gorami". Žiri ležijo v tipični kotlini. Na severovzhodni strani jo obdaja masiv Žirovskega vrha, proti jugovzhodu svet preide v Rovtarsko hribovje z Vrhom Sv. Treh Kraljev, na jugozahodu Idrijsko-Cerkljansko hribovje, na severu pa Škofjeloško-Cerkljansko.

Žirovska občina se lahko pohvali z enim od najnižjih odstotkov brezposelnosti med slovenskimi občinami. Ko sva jeseni pohajala v Žireh, mestu ob sotočju Sore in Račeve, in v okolici, je bilo veliko živine zunaj na paši. V nordijskem centru so

3

vadili mladi skakalci. V industrijski trgovini Alpine sva kupila planinske čevlje. Cenejši so bili zaradi napake, ki pa je nihče ni opazil. Pri jutranji kavi v Ambasadi sva dobila še okusno pecivo. Vedo, da kava na prazen želodec ni dobra. Žiri so kraj prijaznih ljudi. Pred leti sva z Mihom raziskovala poti na pobočju Žirovskega vrha in za pot vprašala na eni od domačij. Najprej nama je nasproti pritekel prijazen jazbečar. Gospodar je svojega psa dobro poznal, zato je vprašal: "Se vama je pes kaj nasmejal?" Ja, čisto zares se je, čeprav Miha ni prepričan, da se psi smejejo. Pa

se. Na Žirovskem so tudi psi prijazni – morda pa ne čisto vsi, zato bodite ob srečanjih z njimi kljub temu previdni.

Mesto – okolica – muzej

Ne, Žiri niso mesto muzej. Vsaj uradno ne. Se je pa v okolici Žirov vedno veliko dogajalo. Žiri so bile večkrat kraj na meji, kar je prebivalcem poleg neprijetnosti in celo nevarnosti prinašalo tudi določene prednosti – zlasti tistim, ki so zaslužili s *kontrabantom* (tihotapljenjem). A te stvari so preteklost. O preteklosti pričajo tudi utrdbe Rupnikove linije, na katere bomo naleteli tako na

1 Pogled na Žiri s poti na Javorč

Foto: Andreja Erdlen

2 Vrh Sv. Treh Kraljev, najvišji vrh Rovtarskega hribovja

Foto: Andreja Erdlen

3 Goropeke pri Žireh Foto: Andreja Erdlen

4 Travnata potka vodi z Mrzlika proti Ledinici pri Žireh. Foto: Andreja Erdlen

5 Cerkev sv. Ane ob poti do kočice na Mrzliku Foto: Andreja Erdlen

pogorju Žirovskega vrha, kot tudi na Vrhju Sv. Treh Kraljev. Pri gradnji utrdb so delali tudi tukajšnji prebivalci, ki so

4

5

informacije

Kako v Žiri: Žiri so odprte – dostopne so iz Ljubljane skozi novi tunel mimo Škofje Loke, skozi Gorenjo vas in Trebijo ali skozi Vrhniko in Rovte oz. po avtocesti do Logatca in skozi Rovte. S Primorske v Žiri najhitreje pridemo čez prelaz Ledinsko razpotje med Idrijo in Žirmi, a ta cesta ni primerna za velike avtobuse ali tovorna vozila.

Planinske koče: Koča na Mrzliku, 971 m, PD Žiri, odprta za konec tedna, prenočevanje še ni možno (nov. 2015); Planinska koča na Vrh Sv. Treh Kraljev, 823 m, PD Rovte; Lovski dom na Javorču, 901 m, običajno odprta za konec tedna.

Vodnik: Andreja Erdlen: *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*. PZS, 2011.

Spletna stran: www.skofja-loka.com.

Zemljevida: *Nanos - Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, PZS, 1 : 50.000; *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*, izletniška karta, Geodetski zavod, 1 : 50.000.

Vezne in krožne poti

Slovenska planinska pot (Sivka), Via Alpina (Sivka), Loška planinska pot (Vrh Sv. Treh Kraljev, Goropeke, Vrsnik, Sivka), Logaška planinska pot (Vrh Sv. Treh Kraljev, Lavrovec), Pot kurirjev in vezistov NOB (Sivka), Idrijsko-Cerkljanska planinska pot (Sivka), Ljubljanska mladinska pot (Vrh Sv. Treh Kraljev – v knjižicah naveden še kot Vrh nad Rovtami), Notranjska planinska pot (Vrh Sv. Treh Kraljev), Pot Rupnikove linije (Vrh Sv. Treh Kraljev, Goli vrh, Javorč) – morda pa sem še katero izpustila ...

se veselili zaslužka, danes pa opuščene utrdbे spreminjajo v turistične točke in organizirajo vodene ogledе.

Žirovci so poskrbeli, da se kraji tam okoli spet imenujejo tako kot včasih. Zdaj na Žirovskem vrhu ni več naselij Žirovski Vrh nad Zalo in Žirovski Vrh nad Gorenjo vasjo, to sta zdaj Žirovski Vrh Sv. Urbana in Žirovski Vrh Sv. Antona. Vrh nad Rovtami je že več kakor dvajset let spet Vrh Sv. Treh Kraljev.

Rudnik urana Žirovski Vrh že nekaj let ne obratuje več. Še danes pa pridne ženske roke ustvarjajo prave čipkarske umetnine. Muzej v Žireh je gotovo vreden ogleda.

Športno središče

Žiri so med športniki poznane predvsem po izdelavi športne obutve v Alpini. Za večino tistih, ki hodimo v hribe že nekaj desetletij, so bili – in so še – planinski čevlji Alpina z vibram podplatom pojem kakovosti. Alpina je včasih zaposlovala precej več ljudi kakor danes, rekli bi, da je bila "srce in duša kraja". Ne le zaradi ugodne lege, prav gotovo tudi zaradi Alpine se je na koncu mesta Žiri razvil nordijski center s štirimi skakalnicami, kjer se kalijo mladi upi. Domačin, ki sva ga srečala na poti, je ponosno povedal, da je leta 2010 tu na svetovnih zimskih igrah veterano sodeloval tudi finski smučarski skakalec Matti Nykänen.

Kraj, v katerem naj bi bilo z zaježitvijo reke Sore v kratkem urejeno tudi letno kopališče, je idealno izhodišče za pohode – krajše in daljše, pa tudi za kolesarjenje. Kolesarji poznajo Žirovski

kolesarski krog (53 kilometrov, okoli 1500 metrov vzpona, (<http://www.slotrips.si/slo/gorsko-kolesarjenje/trip/920/Zirovski-krog>), ki je namenjen kolesarjem, ki vozijo samostojno, lahko pa se udeležijo tudi prireditve – vožnje po Žirovskem kolesarskem krogu, ki jo vsako leto v avgustu organizira Turistično društvo Žiri.

Kar nekaj obhodnic je, ki se dotaknejo hribov v okolici Žirov. Žirovci se vpisujejo na različnih točkah na okoliških hriboh, kjer so si namestili skrinjice z zvezki. Tisti, ki hribov v okolici Žirov ne obiskujemo le zaradi nabiranja kondicije, se bomo v teh krajih lahko marsikaj naučili. O zgodovini, pa tudi o naravi ... kot povsod.

Zala, bunker Rupnikove linije

O gozdovih Zale je pisal že Ivan Tavčar v knjigi *V Zali*. Je tam res tako lepo, kot piše? Pojdite tja in se prepričajte.

6 Pred vhodom v bunker Rupnikove linije

Foto: Andreja Erdlen

7 Medvedka v naravni velikosti ob urejeni tematski poti skozi Zalo na Žirovskem Vrhu

Foto: Andreja Erdlen

8 Mravljišča ob poti v Zali

Foto: Andreja Erdlen

9 Bunker

Foto: Andreja Erdlen

Turistično društvo Žirovski Vrh je uredilo krožno pot, ki jo je mogoče prehoditi v treh urah. Začnete lahko na več mestih, če greste iz Žirov, npr. pri domačiji Pr' Bukovc, do katere se lahko pripeljete z avtomobilom – ali pa se ustavite tam, če se odpravite na Goli vrh. Pri kmetiji je urejeno parkirišče in prva animacijska tabla. Na najvišji točki Zale, 899 m, so številna velika mravljišča. Ko se boste spuščali po poti navzdol, se ne ustrašite: medvedka

Zanimivosti

Muzej v Žireh, Pot skozi Zalo, jezero Račeva na poti proti Smrečju, nordijski center, podzemna slemenska utrdba Goli vrh (utrdba Rupnikove linije), ki je sestavljena iz nadzemnega visokega vršnega bunkerja in podzemnih galerij približno 25 metrov globoko. Glavna galerija je dolga 200 metrov, ob njej je razvejan in skrbno odvodnjan sistem manjših galerij in dvoran (vojašnica z bolnišnico, skladišča, strojnica ...). V utrdbi si lahko ogledate stalno razstavo ostalin iz časa gradnje, v prostranih dvoranih pa vse leto potekajo različne prireditve – koncerti, igrane uprizoritve, balinanje z lesenimi krogli in različni drugi družabni dogodki. Podzemna slemenska utrdba Hrastov grič (največja podzemna utrdba obrambnega sistema Rupnikove linije). Od vhoda do treh pehotnih, še nedokončanih bojnih blokov, vodijo podzemne galerije v skupni dolžini 700 metrov, v katerih so bili narejeni izkopi in jaški s stopniščem. Vstop v obe utrdbi je možen samo v spremstvu vodiča. V septembru Turistično društvo Žiri vsako leto organizira pohod po rapalski meji.

v naravni velikosti, ki jo boste opazili, ni prava. Njena konstrukcija je železna, osnovno ogrodje je prekrito z mrežo, nato pa napolnjeno z zemljo, prerašča jo mah. Prava mojstrovina je namakalnim sistemom iz bližnjega potočka, ki poskrbi, da medvedka ostaja mahovita. Če vam bo všeč, vrzite kovanec v zato pripravljeno skrinjico – morda bo medvedka dobila še mladiče. Pot se nadaljuje čez leseni mostiček, zgrajen iz odsluženih telefonskih drogov, po ozki stezici pa nato pridete do gozdne poti, ki vodi do Mrakove jase. Skozi gozdiček, imenovan Pihovc, pelje pot do potoka Zale, nato se vzpne do domačije V mlinu. Za konec le še glavni vzpon: do Selakove domačije, od katere je vrh oddaljen le še nekaj 10 metrov. Na poti, ki je označena z rumeno-zelenimi markacijami, je 6 animacijskih tabel, ki predstavljajo vsebino zgodbe o Amandusu in Mrakovi

Katarini, ki jo v knjigi *V Zali*, opisuje Ivan Tavčar.

Na poti se boste srečali ne le s čudovito naravo – videli boste tudi bunkerje Rupnikove linije, enega od njih, tik pod vrhom Golega vrha, si je mogoče ogledati – vodeni ogledi so vsako soboto ob 10. uri ali po dogovoru.

Poleti ali pozimi?

Kdaj obiskati te kraje? Kdaj je v Zali najlepše? Pomladi, ko vse zeleni, cveti in žuborijo potočki? Jeseni, ko se narava umirja, gozdovi pa pred zimo še zadnjič zažarijo v najlepših barvah? Pozimi, ko na višini med 800 in 1000 metrov vladajo sneg, veter in mraz – ali pa prijazno zimsko sonce? Poleti, ko lahko obiščemo tudi prireditev Praznik žetve na Žirovskem Vrhu? Sami se boste morali odločiti. Najbolje pa je, da pridete večkrat. ●

Hoje po brezpotjih ne spodbuja

Načrt upravljanja TNP za obdobje 2016–2025

Zdenka Mihelič

Triglavski narodni park (TNP) je naš edini narodni park, največje zavarovano območje in v skupni velikosti treh varstvenih območij meri 83.982 ha oziroma štiri odstotke celotnega slovenskega ozemlja. Skoraj popolnoma se prekriva z Vzhodnimi Julijskimi Alpami. V njem velja poseben naravovarstveni režim z željo v parku ohraniti čim bolj neokrnjeno naravo, hkrati pa omogočiti, da v njenih lepotah uživamo mi in naše prihodnje generacije.

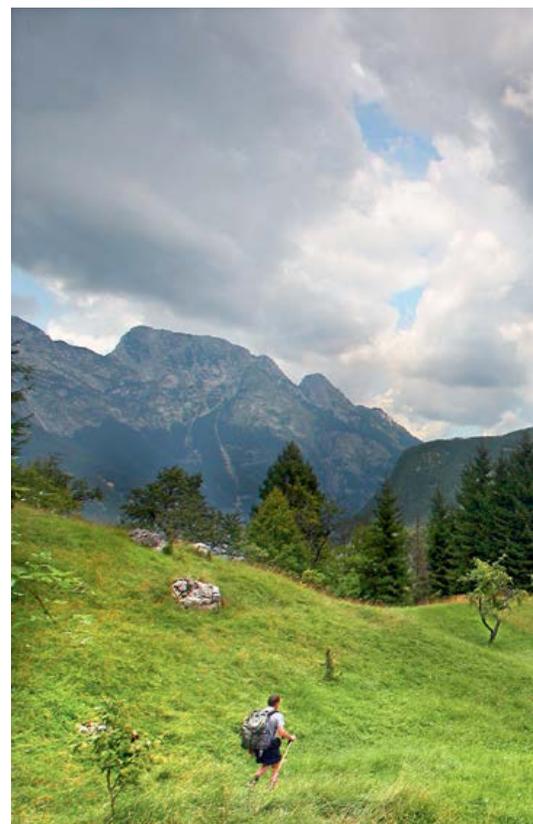
Triglavski narodni park

V 33 naseljih, kolikor jih je v Triglavskem narodnem parku (od tega 21 v celoti, 12 deloma), živi po stanju iz lanskega januarja 2420 prebivalcev. TNP vključuje 3 kulturne spomenike državnega pomena, 42 kulturnih spomenikov lokalnega pomena, 364 registriranih enot nepremične kulturne dediščine, 5 javno dostopnih muzejskih zbirk in dve registrirani enoti žive dediščine. V TNP je 1071 naravnih vrednot, od tega 743 jam. Pa tudi 38 planinskih koč z 2792 posteljami. Največ koč je na območju osrednjih Julijcev ('triglavske' koč) in ob vršiški (ruski) cesti. Za varno obiskovanje in doživljanje gora je v TNP urejenih 826 km planinskih poti, od katerih je 43 km zahtevnih in 24 km zelo zahtevnih. Planinske poti prostovoljno vzdržuje 27 planinskih društev. TNP spada med najstarejše evropske parke. Pobude za zavarovanje območja segajo v začetek 20. stoletja, najprej pa so zavarovali del območja, in sicer leta 1924 z ustanovitvijo Alpskega varstvenega parka. V Triglavski narodni park so ga uradno preimenovali leta 1961 z obsegom bližnje okolice Triglava in Doline Triglavskih jezer. Zdajšnji obseg je park dobil leta 1981. Z novim zakonom leta 2010 se je obseg parka še malenkost povečal za območje Kneških raven. Nameni Triglavskega narodnega parka, ki je zaradi svojih vrednot privlačen cilj številnih obiskovalcev, so varovanje narave in ohranjanje kulturne krajine, skrb za ustrezen razvoj v parku, omogočanje doživljanja parka obiskovalcem na

različne načine in oblike, raziskovanje, ki bistveno pripomore k nadaljnjim usmeritvam, vzgojno in izobraževalno delo ter primerno upravljanje, ki omogoča uresničevanje ciljev parka. Temeljni cilj TNP in narodnih parkov po vsem svetu pa je v prvi vrsti varstvo narave, ohranitev izjemnih naravnih in kulturnih vrednot, varstvo avtohtonih, redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, naravnih ekosistemov in značilnosti nežive narave ter ohranitev in nega kulturne krajine.

Načrt upravljanja TNP

Triglavski narodni park upravlja Javni zavod (JZ) TNP, ki skrbi za varovanje narave ter opravlja strokovne in raziskovalne naloge. Načrt upravljanja TNP je ključni programski dokument za trajno in učinkovito ohranjanje vrednot zavarovanega območja, v njem so začrtani dolgoročni in operativni cilji ter naloge za upravljanje narodnega parka za obdobje desetih let. Dokument je namenjen tako JZ TNP kakor tudi deležnikom in uporabnikom prostora in bo vse skupaj zavezoval k uresničevanju ciljev in namenov narodnega parka. Zaradi številnih pristojnosti in nalog upravljalca zavarovanega območja načrt upravljanja z Zakonom o TNP pridobiva izreden pomen, saj bo v mnogih segmentih nadgradil zakon ter omogočil ustrezno izvajanje. Načrt upravljanja pripravljajo od februarja 2011 v obsežnem posvetovalnem procesu s forumi, delavnicami, na katerih so sodelovale strokovne ustanove, službe JZ TNP, ministrstev,

parkovne lokalne skupnosti, nevladne organizacije, tudi Planinska zveza Slovenije (PZS), ter lokalno prebivalstvo in druga zainteresirana javnost. Kakšna je vsebina načrta upravljanja TNP in kakšne spremembe prinaša za gorniške dejavnosti?

Vsebina načrta upravljanja TNP

Načrt upravljanja je razdeljen na sedem vsebinskih sklopov. V uvodu so predstavljeni TNP, vizija, pravna izhodišča za zavarovanje in upravljanje, namen in struktura načrta upravljanja; drugi sklop vsebuje izhodišča za načrt upravljanja, tretji sklop govori o upravljanju TNP z upravljavskimi cilji in nalogami za obdobje 2016–2025 na petih upravljavskih področjih (ohranjanje narave, ohranjanje kulturne dediščine, ohranjanje poseljenosti in trajnostni razvoj, obiskovanje in doživljanje,

upravnoadministrativne naloge), četrti sklop opredeljuje varstvene režime, peti govori o varstvenih in razvojnih usmeritvah, šesti podaja program izvajanja načrta upravljanja in sedmi opredeljuje spremljanje izvajanja načrta s časovnim planom in obliko poročanja. V načrtu upravljanja predvidevajo tudi omejevanje dostopa določenih območij in zapiranje alpskih dolin, katerih zatrepi predstavljajo izhodišča za planinske poti, za individualni motorni promet,

rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov, vpliva tudi na gorniške aktivnosti. Omenjena prepoved se v načrtu upravljanja izraža kot opredelitev mirnih območij (kartografski prikaz mirnih območij in omejitve so v Prilogi 4 predloga načrta upravljanja, op. p.), v katerih se določene dejavnosti usmerja, časovno omejuje ali v celoti prepoveduje." Kot omenja Breznik, se v določenih mirnih območjih dejavnost omejuje v času razmnoževanja živali ali pa se

O gorskem kolesarstvu v TNP Breznik razloži, da se "področje gorskega kolesarjenja kot dela planinske dejavnosti v načrtu upravljanja ureja v prvem in drugem varstvenem območju parka. Na posebni karti v Prilogi 15 načrta upravljanja so opredeljene planinske poti, gozdne prometnice in kmetijske ter druge poti, ki so z vidika naravovarstva sprejemljive za dvonamensko rabo. Z opredelitvijo na karti na teh poteh še ni dovoljeno kolesarjenje, saj morajo kolesarji izpolniti tudi pogoje, ki izhajajo iz drugih področnih zakonov (gozdarstvo, planinstvo ...) ter si pridobiti soglasje upravljavcev oz. lastnikov poti."

Pri usmeritvah v poglavju o planinstvu načrt upravljanja jasno piše, da se za obiskovanje gora uporablja planinske poti. Hoje po brezpotjih ne spodbuja, v določenih mirnih območjih jo celo prepoveduje (glej Prilogo 4 predloga načrta upravljanja, op. p.). Načrt upravljanja glede upravljanja s planinskimi kočami znotraj TNP ne prinaša novosti ali sprememb, saj so vse omejitve že opredeljene v varstvenih režimih ZTNP-1. Gradnja novih planinskih koč ni dopustna, prav tako ni sprejemljivo povečevati obstoječih prenočitvenih zmogljivosti. "Spodbuja se načrtovanje energetske racionalne in okoljevarstvene nadgradnje obstoječih planinskih koč, racionalnejše oskrbovanje planinskih koč in podobno. Spodbuja se uporaba izključno planinskih poti, ne spodbuja pa se raba že opuščenih lovskih in drugih stez ter brezpotij," zaključuje v. d. direktorja JZ TNP Bogomil Breznik.

spodbujali pa bodo oblike javnega prevoza z okoljsko primernejšimi vozili. "Načrt upravljanja Triglavskega narodnega parka za področje gornjskih dejavnosti prinaša predvsem podrobnejšo opredelitev varstvenih režimov iz Zakona o Triglavskem narodnem parku (ZTNP-1), ki se neposredno in posredno nanašajo na omenjeno področje," pravi v. d. direktorja JZ TNP Bogomil Breznik in glede morebitnih sprememb za planinstvo nadaljuje, "ZTNP-1 z varstvenimi režimi neposredno ne omejuje planinske dejavnosti, torej hoje po planinskih poteh, gorništva, alpinizma, turnega smučanja ... Neposredno omejuje le gorsko kolesarjenje kot del planinske dejavnosti in natančno opredeljuje možne posege na obstoječih planinskih kočah. ZTNP-1 pa posredno po režimu, ki prepoveduje izvajanje tistih dejavnosti, ki bi negativno vplivale na ugodno stanje

Domačija v Julijcih Foto: Dan Briški

dejavnost (kot na primer turno smuko) usmerja zunaj obstoječih počivališč in prezimovališč živali. "Ponekod je hoja omejena le na obstoječe planinske poti. Tudi nekatere trase turnih smukov se skuša usmerjati stran od območij, ki imajo vpliv na občutljive živalske vrste, v redkih primerih je turno smučanje tudi v celoti omejeno. Potrebno je poudariti, da mirna območja niso nespremenljiva lokacijsko opredeljena območja, ampak gre za območja, kjer se tudi z ukrepi v načrtu upravljanja predvideva izvajanje trajnega opazovanja obiska ter analiz vplivov obiskovanja na določene živalske vrste, na podlagi katerih se bodo mirna območja prilagajala tako lokacijsko kot z usmeritvami in omejitvami."

Planinska organizacija o načrtu upravljanja TNP

Planinstvo je na območju Julijskih Alp tradicionalna aktivnost, ki je povezana tudi s prvim zavarovanjem narodnega parka leta 1924, zato smo vprašanja o načrtu upravljanja TNP naslovili tudi na vodstvo PZS. PZS je pripravila več posvetov, predstavitev in pozivov k sodelovanju organov PZS, društev in posameznikov v javnih razpravah, saj je načrt upravljanja TNP pomemben za izvajanje različnih planinskih dejavnosti na območju našega edinega narodnega parka. PZS ima v svetu TNP svojega predstavnika, od leta 2012 je to predsednik PZS Bojan Rotovnik, na novembrski seji Upravnega odbora PZS pa je bil za novo mandatno obdobje imenovan podpredsednik PZS Miro Eržen. PZS načeloma podpira sprejem tega dokumenta, a s pričakovanjem po preučitvi nekaterih še neupoštevanih pripomb PZS. Predsednik

Bojan Rotovnik je do načrta upravljanja tudi kritičen, predvsem glede mirnih območij.

"PZS je vse od začetkov, ko je TNP začel z javnimi obravnavami načrta upravljanja, po internih razpravah in posvetih aktivno sodelovala v postopkih priprave tega dokumenta. Na prvi osnutek smo podali pripombe na kar 13 straneh, kasneje manj. Pripravljavci načrta so upoštevali večino naših pripomb in tako je ta dokument za planinsko organizacijo bistveno bolj sprejemljiv, kot je bil prvi osnutek. Zaradi teh razlogov in ker verjamemo, da bo načrt upravljanja pomembno pripomogel k trajnostnem razvoju TNP, načeloma podpiramo sprejem tega dokumenta s pričakovanjem, da bodo pripravljavci še enkrat preučili naše še neupoštene pripombe, med katerimi pa sta dve pomembnejši.

V planinski organizaciji se zavedamo, da se obisk našega edinega narodnega parka povečuje in da se v tem občutljivem gorskem prostoru izvaja vedno več aktivnosti. Zato spremljamo stanje in sami sprejemamo omejitvene ukrepe za izvajanje lastnih dejavnosti in si s tem postavljamo višje zahteve na področju varovanja gorske narave, kot to od nas zahteva zakonodaja. Strinjamo se z nekaterimi omejitvenimi ukrepi, ki jih predvideva načrt upravljanja, nikakor pa ne s celotnim prepovedovanjem gibanja zunaj urejenih poti v večini mirnih območij, ki po grobi oceni obsegajo petino območja TNP. V razpravi smo pripravljavce večkrat opozorili, da so za utemeljitev tako ostrega ukrepa uporabili sedem do enajst let stare raziskave, pri katerih PZS ni sodelovala in da bi bilo potrebno tako drastične ukrepe utemeljiti vsaj z oceno nosilne sposobnosti in temeljito analizo sedanjih aktivnosti v TNP."

Drugo pomembnejšo pripombo pa ima PZS glede planinstva, ki je v načrtu uvrščeno med aktivnosti, ki v TNP sodijo med največje pritiske, ki ovirajo narodnemu parku doseganje njegovih ciljev. "Zaskrbljeni smo, ker nam kljub obilici nasprotnih argumentov pripravljavce načrta ni uspelo prepričati, da je planinstvo neupravičeno uvrščeno med aktivnosti, ki na območju narodnega parka sodijo med največje pritiske, ki ovirajo doseganje ciljev narodnega parka. Zavedamo se, da je vsaka dejavnost človeka v naravi motnja za naravo, a se ob tem zavedamo tudi, da je gibanje z uporabo lastne energije najmanj moteč način obiska narave in da je ena

izmed vrednot narodnega parka tudi, da je privlačen cilj za obiskovalce. Pri izvajanju tega planinska organizacija aktivno sodeluje že desetletja, tako z mrežo planinskih poti in planinskih koč kot tudi z osveščanjem in usposabljanjem obiskovalcem gora za varnejši in naravi prijaznejši obisk gorskega sveta," je dodal predsednik PZS.

PZS bo v javni razpravi pred sprejetjem tega dokumenta na vladi RS opravila še eno interno obravnavo in ministrstvu za okolje in prostor še zadnjič posredovala svoja stališča in pripombe. "Zavedamo pa se," pravi predsednik PZS Bojan Rotovnik zavezujoče, "da ko bo načrt upravljanja sprejet, ga bo potrebno spoštovati tako na ravni posameznika kot na ravni organizacije. Temu področju delovanja bomo morali v prihodnje posvetiti še posebno pozornost, naše izvedbene aktivnosti pa bodo odvisne od končne vsebine načrta upravljanja TNP."

Za mnenje o predlaganem načrtu upravljanja TNP za desetletno obdobje do 2025 smo povprašali tudi Janeza Bizjaka, nekdanjega direktorja JZ TNP, planinca in publicista. V načrtu med drugim pogrša kar nekaj stvari. "Prvi predlog načrta upravljanja (NU) je bil pripravljen leta 2011, drugi decembra 2014, zadnji septembra 2015. Ob predlogu 2011 sem avtorje opozoril, da so popolnoma spregledali področje planinstva in pozabili, da so bili planinci leta 1924, poleg naravoslovcev in upravljavca gozdov, soustanovitelji prvega zavarovanja v Julijskih Alpah, Alpskega varstvenega parka, predhodnika današnjega TNP. Te napake v predlogih 2014 in 2015 ni več, vendar je planinstvo pri naštevanju ključnih rab in dejavnosti navedeno šele na zame poniževalnem 13. mestu. Pred njim so denimo na 4. mestu ribištvo, katerega pomen je za TNP v primerjavi s planinstvom zanemarljiv, ali po obsegu nepomembno pridobivanje mineralnih surovin (na 6. mestu). Odveč je ponavljati, da je planinstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in lovstvo najpomembnejša raba in dejavnost v TNP.

V imenu Komisije za varstvo gorske narave (KVG) PZS sem v začetku letošnjega leta za PZS pripravil več pripomb na predlog NU, podan 23. 12. 2014. Menil sem, da je bil ta predlog preobširen. Imel je kar 185 strani in 6 strani finančnih tabel, kar je nepregledno in za kritičnega bralca odbijajoče. Najnovejši predlog (september 2015) je še daljši, skupaj s prilogami ima 219

strani. Poznam kar nekaj NU narodnih parkov v Alpah in so napisani preprosto, razumljivo, pregledno in kratko. Ne razumem, zakaj je za TNP drugače in je NU TNP obremenjen s prilogami, ki spadajo kot priloge Zakonu o TNP? Komu je namenjen izjemno dolg seznam ožjih zavarovanih območij in naravnih vrednot, skupaj 23 strani, od katerih so v visokogorju mnoge nedostopne in ne potrebujejo nobenih upravljavskih ali varstvenih ukrepov?"

Med stvarmi, ki jih pogrša, so tudi učinkovitejši ukrepi za varstvo pred hrupom v naravnem okolju (nizki letalski preleti v turistične namene, hrupna glasba) in konkretni ukrepi za sanacijo visokogorskih jezer (postopno odstranjevanje neodgovorno vnesenih rib, pri ribištvu, pravi, ni nikjer omenjena ukinitve komercialnega športnega ribolova v Krnskem jezeru). Tudi pri gorskem kolesarstvu je kritičen. "Pri ta čas zelo pereči problematiki gorskega kolesarjenja po planinskih poteh v NU ni nobene besede o merilih in kriterijih za dvonamensko rabo planinskih poti, usklajenih med Komisijo za planinske poti, KVG in Komisijo za turno kolesarstvo PZS ter sprejetih s strani PZS." Vendar pripravljavce NU TNP Bizjak tudi pohvali. "Pripravljavci NU so se res potrudili. Kljub mojim pripombam gradivu ne moremo očitati nestrokovnosti. Toda dokler država kot ustanoviteljica edinega narodnega parka v Sloveniji ne bo spoštovala lastnih zakonov in zavez ter upravljavcu TNP zagotovila najnujnejših sredstev za redno delo, dokler bodo zaposleni delali in živeli pod pritiskom, da so državi odveč, bodo vsi predlogi NU neuporabni. TNP je last nas vseh. Zato nam ne sme biti vseeno," je za konec spodbudno dejal Janez Bizjak.

Prav res nam ne sme biti vseeno. Narava je stvar nas vseh, saj kot pravi znani rek, narave nismo dobili od naših dedov, ampak smo jo dobili v varstvo od naših vnukov. In prav je, da se ne obnašamo brezbrizno do narave ali tudi do načrta upravljanja TNP, katerega določila bomo morali upoštevati tudi posamezniki. Ministrstvo za okolje in prostor RS je pred vložitvijo dokumenta v končno potrditev vladi RS odprlo javno razpravo o osnutku uredbe o načrtu upravljanja Triglavskega narodnega parka za obdobje 2016–2025 (več na www.mop.gov.si). S svojimi pripombami in predlogi ste vabljeni tudi vi. Ministrstvu jih lahko posredujete do srede, 16. decembra 2015. ●

Javorč je vrh v pogorju Žirovskega vrha, približno enako oddaljen od Žirov in od Gorenje vasi. Tik pod vrhom imamo razgled na Julijske Alpe, Škofjeloško hribovje in Kamniško-Savinjske Alpe. Pod vrhom stoji lovska kočica, ki pa je običajno odprta le za konec tedna, a se na to ni mogoče čisto zanesti, zato le imejte malico in pijačo s sabo. Iz Gorenje vasi na Javorč vodita dve označeni poti, iz Žirov na Javorč pa pot ni označena – kljub temu se vsak konec tedna, pa tudi med tednom na Javorč odpravi mnogo Žirovcev. V soboto zjutraj obstaja – za zdaj še – redna avtobusna linija med Gorenjo vasjo in Žirmi, zato se lahko odločite za vzpon iz Žirov, sestopite pa v Gorenjo vas po eni od označenih poti.

Lovska kočica na Javorču je priljubljeni cilj obiskovalcev iz Žirov. Foto: Andreja Erdlen

Goli vrh, 962 m

Masiv Žirovskega vrha, ki se razprostira med Žirmi, Smrečjem (potokom Račeva) in Gorenjo vasjo ter Lučinami (potok Brebovšica), doseže najvišjo točko 962 metrov prav na Golem vrhu. Žirovski Vrh, Žirovski Vrh Sv. Urbana, Žirovski Vrh Sv. Antona, Goli vrh, Lavrovec, ... vsa ta naselja so "nagnetenā" na masivu Žirovskega vrha. Tudi v tem delu bodo našli tisti, ki jih zanima zgodovina, veliko zanimivega. Zabavali se bodo tudi ljubitelji narave, pohodniki in predvsem otroci, če se bodo odpravili po Poti v Zalo, ki jo je uredilo Turistično društvo Žiri in obiskovalcem pripravilo prijetno presenečenje z mahovito medvedko v naravni velikosti medveda. Na Goli vrh se lahko podamo iz Žirov ali iz Smrečjega, vasi 13 kilometrov oddaljene od Žirov.

Vpisna skrinjica na Golem vrhu Foto: Andreja Erdlen

Zahtevnost: Nezahtevna neoznačena pot. Pot je označena kot trim steza in zelo obiskana. Hodimo po gozdnih poteh in cestah, oznak v glavnem ni.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: 423 m

Izhodišče: Žiri, 478 m.

WGS84: N 46,047594°,

E 14,109989°

Parkiramo v centru na parkirišču.

Časi: Žiri–Javorč 1.30 h

Sestop 1 h

Skupaj 2.30 h

Sezona: Kopni letni časi; tudi pozimi, saj je pot zelo obiskana.

Vodnik: Andreja Erdlen: *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*. PZS, 2011.

Zemljevida: *Nanos - Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, PZS, 1 : 50.000; *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*, izletniška karta, Geodetski zavod, 1 : 50.000.

Vzpon: Iz središča Žirov se napotimo v križišču pri Zadrudnem domu pred leseno hišico turističnega društva na levo (smer Smrečje) in gremo po Partizanski cesti naravnost do križišča, kjer že drugič opazimo cestno tablo – kažipot za Plastuhovo grapo in Žirovski vrh. Zavijemo levo navzgor (desno Ulica pod griči) po potki, čez travnik

proti gozdu, do katerega potrebujemo le nekaj minut. Preden vstopimo v redki gozd, se lahko še enkrat ozremo nazaj, na mesto Žiri. Skozi redki gozd se zložno vzpenjamo. Po dobri uri hoje pridemo iz gozda na jaso, kjer na njenem robu stoji lesena počitniška hiša. Od tu je lep pogled na Žiri in Blegoš. Prečkamo jaso in nadaljujemo pot po gozdu. V dobrih

dvajsetih minutah pridemo do vpisne skrinjice na drevesu, kamor se vpisujejo zvesti obiskovalci Javorča, na cesti zavijemo desno in že smo pri lovski koči.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Goli vrh, 962 m

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: Pribl. 500 m.

Izhodišče: Žiri, zaselek Nova vas, 482 m, pri nordijskem centru s skakalnicami.

WGS84: N 46,047594°,

E 14,109989°

Časi: Žiri–Goli vrh 2 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 3.30 h

Sezona: Kopni letni časi, po možnosti v suhem vremenu.

Vodnik: Andreja Erdlen: *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*. PZS, 2011.

Zemljevida: *Nanos - Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, PZS, 1 : 50.000; *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*, izletniška karta, Geodetski zavod, 1 : 50.000.

Vzpon: Iz Žirov gremo po cesti proti Smrečju do zaselka Nova vas,

kjer nasproti nordijskega centra, pred tablo, ki označuje konec naselja Žiri, zavijemo levo po asfaltni cesti navzgor (oznaka za Goli vrh, 2 h). Asfalta že po nekaj metrih zmanjka in pot nadaljujemo po makadamski cesti, a kasneje ponovno pridemo na asfaltno cesto, ki ji dalj časa sledimo. Pozorni moramo biti na odcep proti

Kremžarju (asfaltna cesta zavije levo, mi nadaljujemo naravnost po gozdni cesti, smer Kremžar). Gremo mimo hiše Goli vrh 12, proti vrhu in nekaj deset metrov za hišo zavijemo na travniški kolovoz. Po nekaj minutah se pot po sledih Rupnikove linije odcepi levo v gozd in nas pripelje do utrdbe, ki je tik pod vrhom Golega vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Žiri–Goropeke–Vrh Sv. Treh Kraljev, 884 m

Škofjeloško hribovje/
Rovtarsko hribovje

Vrh Sv. Treh Kraljev je najvišji vrh Rovtarskega hribovja, ki se je med letoma 1952 in 1992 imenoval Vrh nad Rovtami;

na pobočju hriba je tudi istoimensko naselje. Na najvišji točki stoji prezidana, prvotno gotska župnijska cerkev sv. Treh

kraljev. Vrh, ki je le nekaj minut oddaljen od koč, ponuja prekrasen razgled: na severu vidimo Julijske Alpe s Triglavom, na jugu

Notranjsko hribovje in Snežnik, na vzhodu Ljubljansko barje, na zahodu pa Žirovsko kotlino in Idrijsko hribovje.

Vrh Sv. Treh Kraljev Foto: Andreja Erdlen

Mrzlik, 971 m, in Sivka, 1008 m

Škofjeloško hribovje

Mrzlik z novo zgrajeno kočo Foto: Andreja Erdlen

Mrzlik z višino 971 metri je bil nepoznan vrh, dokler se niso pri žirovskem planinskem društvu odločili, da na vrhu postavijo manjšo planinsko postojanko, ki pa še ni povsem dokončana. Trenutno prenočevanje še ni mogoče, planincem pa za konec tedna, ko dežurajo prizadevni žirovski planinci, že nudi zavetje in napitke. Koča stoji v neposredni bližini kmeta Vodičarja (pet minut hoje), kjer hranijo žige Slovenske planinske poti, Poti kurirjev in vezistov NOB, Loške planinske poti in Idrijsko-cerkljanske poti za Sivko, 1008 m, ki je od Vodičarja oddaljena le nekaj minut, žal v gozdu in ne ponuja nobenega razgleda.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: Pribl. 600 m.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: Pribl. 500 m.

Izhodišče: Žiri, 478 m.
WGS84: N 46,047594°,
E 14,109989°

Časi: Žiri–Goropeke 45 min.
Goropeke–Vrh Sv. Treh Kraljev 1.30 h
Sestop 2.30 h
Skupaj 5–5.30 h

Sezona: Vse leto, lažje je v kopnih letnih časih.

Vodnik: Andreja Erdlen: *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*. PZS, 2011.

Zemljevida: *Nanos - Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, PZS, 1 : 50.000; *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*, izletniška karta, Geodetski zavod, 1 : 50.000.

Vzpon: V Žireh nasproti šole, pri hiši Jobstova cesta 11 zavijemo levo navzgor po asfaltni cesti (oznake trenutno v oktobru 2015 ni

bilo), od hiše s številko 15 pa po kolovozu. Po dobre pol ure pridemo do razglednega travnika (klopca, omarica za vpise). V nadaljevanju poti pred sabo že vidimo vas Goropeke, 689 m, v katero pridemo pri mizarstvu Žakelj, nato pa nadaljujemo po cesti do Doma na Goropekah, 742 m (trenutno v oktobru 2015 zaprt). Do sem je približno 45 minut.

Pot nadaljujemo za zgradbo po levem kolovozu. Na asfaltni cesti zavijemo levo v vas Opale. Kažipot na kozolcu nas napoti v levo po makadamski cesti, ki se kmalu spremeni v travnat kolovoz in nas popelje do gozda. Pot se spusti do ceste, na kateri zavijemo levo. Po nekaj minutah pridemo spet do asfaltni ceste. Cestni ovinek si lahko skrajšamo

po poti skozi gozd (pot je bila oktobra 2015 precej zaraščena). Ko pridemo ponovno na cesto, nas že pozdravlja zvonik cerkve sv. Treh kraljev, ki stoji na vrhu. V nekaj minutah smo pri Planinski koči na Vrhu Sv. Treh Kraljev, ki je od vrha oddaljena le še nekaj minut.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Mrzlik, 971 m, in Sivka, 1008 m

Izhodišče: Žiri, 478 m, naselje Ledinica, kjer parkiramo ob Sori.
WGS84: N 46,055170°,
E 14,099065°

Časi: Ledinica–Mrzlik po grebensi poti 1.50 h ali

Ledinica–Mrzlik čez Jarčjo Dolino 2 h
Sestop 2 h
Skupaj 4 h

Sezona: Kopni letni časi, po možnosti v suhem vremenu.

Vodnik: Andreja Erdlen: *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*. PZS, 2011.

Zemljevida: *Nanos - Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, PZS, 1 : 50.000; *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*, izletniška karta, Geodetski zavod, 1 : 50.000.

Vzpon: Če parkiramo ob Sori v Ledinici, se podamo čez travnika proti cerkvi sv. Ane, ki jo vidimo pred nami (kažipot) in sledimo

zeleno-rumenim in rdečim markacijam mimo cerkve po slabši, strmi makadamski cesti do Pepla (Ledinica 13), kjer imamo dve možnosti. Grebenska pot: Ko se cesta nekoliko spusti, zavijemo levo na gozdno pot (kažipot za Mrzli Vrh) in nadaljujemo po grebenu do jase, kjer nas pot vodi nekoliko navzdol, na severno stran

grebena in kmalu dosežemo cesto. Po cesti gremo proti Sivki, 1008 m, čez travnik si skrajšamo ovinek in se dvignemo po strmi makadamski cesti navzgor do kočice. Čez Jarčjo Dolino: Ko se cesta nekoliko spusti, se odpravimo naravnost v vas Selo. Pot nas bo vodila v Jarčjo Dolino – nekaj časa

po asfaltu, nato po slabšem kolovozu, oznake so nove in zanesljive. Na koncu ozka pot preči travnik in nas pripelje prav do kočice na Mrzliku.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona ali pa naredimo krožno pot, saj nas obe poti pripeljeta nazaj na isto izhodišče.

Andreja Erdlen

Festival gorniškega in avanturističnega filma v Gradcu

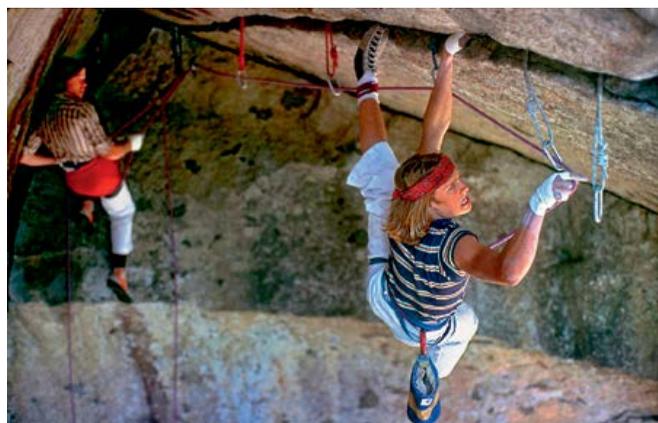
Letošnja sezona nam je postregla s sončno in toplo jesenjo, ki je trajala skoraj do konca novembra. V času, ko je glavna sezona obiskov gora mimo in v visokogorju že običajno pritisne jesenski mraz, se lahko med širna prostiranja obiskovalcev nekorišnega sveta podamo nekoliko drugače. Iz udobnega sedeža v prostorih kongresnega centra lahko v štirih dneh, kolikor traja festival, stopimo v svet, ki ga mogoče v večini primerov nikoli ne bomo videli v živo, ampak samo na filmskem platnu. Že več kot dve desetletji, letos že 27. zapored, nas ljubitelje gora, narave, divjih živali, drugačnih kultur, planince, plezalce in alpiniste sredi novembra (letos od 10. do 14. novembra) prijetno razveselijo in nas na gorniški filmski potep v štajerski Gradec (Graz) povabijo naši severni sosede.

Vedno znova me preseneča, da Slovenci enkratne priložnosti, ki se nam ponuja tako rekoč pred nosom, nikoli ne izkoristimo tako, kot bi jo lahko. Gledalce iz dežele na sončni strani Alp lahko vedno preštevam na prste ene roke, pa še ti so tam skorajda po službeni dolžnosti.

Številne projekcije potekajo včasih hkrati kar v štirih dvoranah graškega kongresnega centra v bližini Casina Graz. Tudi letos smo lahko izbirali med filmi v štirih kategorijah: alpinizem in odprave (26 filmov), šport v gorah in v naravi (41 filmov), narava in okolje (40 filmov) ter ljudje in kulture (19 filmov). Zunaj tekmovalnega programa so v okviru posebnega programa prikazali še precej retrospektivnih

filmov legendarnega nemškega filmskega ustvarjalca Luisa Trenkerja. Žirija v mednarodni sestavi John Porter (Velika Britanija), Mario Casella (Švica) in Frido Hütter (Avstrija) tudi tokrat ni imela lahkega dela. Na zaključni prireditvi v soboto zvečer so razglasili nagrajence tokratnega festivala. Glavna nagrada grand prix Graz je šla v roke kajakašice Justine Curgenvén, ki je zaslužna za film o veslanju v ženski družbi. Zgodba *Kayaking the Aleutians* nas pritegne, na neki način prevzame in vznemirja vseh 2500 kilometrov mimo otočja Aleutian do pristanka pred Homerjem na Aljaski.

Nagrado kamera alpin Austria je letos prejel dokumentarni avstrijski film o reki Nil. Letošnji festival je namreč ponudil veliko kakovostnih filmov ravno avstrijske produkcije. Zgodba veletoka Nil, ki daje življenje velikemu delu Afrike, pa je žirijo prepričala z visoko kakovostjo snemanja in pripovedmi, ki se prepletajo od izvira pa vse do izliva v Sredozemlje. Nagrade kamera alpin gold so bile podeljene še v kategorijah: narava in okolje (avstrijski film o nacionalnem parku Kalkalpen avtorice Rite Schlamberger), šport v gorah in v naravi (zgodba o zgodovini plezanja v Yosemiteh: Nick Rosen, Peter Mortimer – *Valley Uprising*), alpinizem & odprave (Pavol Barabás – *Life for passion*, ki se dotakne pomembnega dela zgodovine poljskega alpinizma v Tatrah) in nazadnje še v kategoriji ljudje in kulture, v okviru katere je nagrado prejel film *K2 – Touching the sky*. Slednji pripoveduje že videne zgodbe o otrocih, sedaj večinoma odraslih ljudeh, ki so starše izgubili

v visokih gorah in se sprašujejo, zakaj so jih starši zapustili. Krajsi, a izpovedno vseeno močni in običajno nizkoprodukcijski filmi so bili deležni posebne omembe ter nagrajeni s plaketami. Ne morem pozabiti kratkega filma z mogoče malo zavajajočim naslovom *Denali* avtorja Bena Moona. Čudovito miniaturo o globokem prijateljstvu med človekom in psom si je mogoče ogledati kar na spletu. Nekoliko daljša je zgodba Sashe Snowa (Velika Britanija) *Hadwin's Judgement*. Zadnje posebne pozornosti je bil deležen film Inge Wegge *Bear Island*. Seveda je za povprečnega obiskovalca festivala fizično nemogoče videti večji del vseh 126 prikazanih filmov. Kljub temu pa je svojevrsten užitek, ko lahko zgodbe, avanture in preizkušnje protagonistov podoživljaš še dneve in tedne po ogledih. Ko se te dotaknejo, te bogatijo, učijo in na neki način tudi spreminjajo. Neutrudni organizatorji na čelu z nekoč nadvse uspešnim alpinistom Robertom Schaurjem (njegova je prvenstvena smer v Nanga Parbatu in na Gašerbrum IV, bil je prvi Avstrijec na Everestu

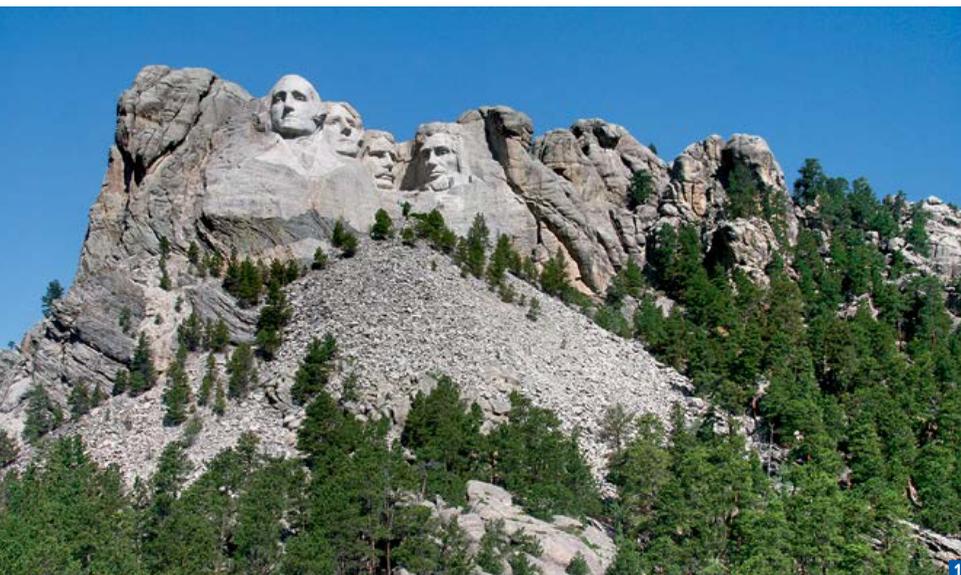
Nagrado kamera alpin gold je v kategoriji šport v gorah in v naravi prejel film *Valley Uprising* o zgodovini plezanja v Yosemiteh. Arhiv Festivala gorniškega filma v Gradcu

itd.) nadaljujejo tradicijo prireditve, ki v svojih temeljih nikoli ne razičara. Čeprav je bilo na zadnji dan, tj. v soboto zvečer, zelo veliko obiskovalcev, dvorane vseeno niso bile napolnjene do zadnjega sedeža kot pretekla leta. Recesija se pozna tudi pri naših severnih sosedi. Če se v spominu ozremo desetletje ali še več nazaj, je sprememba očitna. Ni več toliko eminentnih gostov, ni več spremljajoče fotografske razstave, odneslo je manjši knjižni sejem, tudi gledalcev je za odtonek manj. Kot da festivalu zmanjkuje zaleta in sape za svojo okroglo obletnico. Kljub temu pa ostaja graški filmski festival ena pomembnejših, bolj obiskanih in s strani samega mesta Gradec ter njegovih gorniških obiskovalcev dobro podprtih prireditvev. Upam in si želim, da bi kaj takega lahko zapisali tudi za naš Festival gorniškega filma Domžale. ●

Najvišji vzhodno od Skalnega gorovja

Harney Peak v Južni Dakoti

Marjan Bradeško

Črni los (Black Elk), poglavar indijanskega plemena Sioux, je, star komaj devet let, na vrhu doživel videnje, ki ga je kasneje, že kot star mož, takole opisal: "Stal sem na najvišji od vseh gora in naokoli pod mano se je raztezal ves obroč sveta. In ko sem stal tam, sem videl več, kot lahko rečem, in razumel več, kot sem videl ..." Vrh Harney Peak v Južni Dakoti v ZDA se, četudi visok le nekaj nad dva tisoč metrov (2207 m), dejansko dviga nad samimi ravninami in pred obiskovalcem se zares odpira "ves obroč sveta". Vrh je ena od številnih skalnih vzpetin v Črnem gorovju (Black Hills), je najvišji vrh Južne Dakote in najvišji vrh v ZDA vzhodno od Skalnega gorovja (Rocky Mountains). S kamnitega stolpa, ki je bil nekoč opazovalnica za požare, se v lepem vremenu vidijo kar štiri ameriške zvezne države: Nebraska, Wyoming, Montana in seveda Južna Dakota.

Ob idiličnem jezeru Sylvan Lake sva začela verjetno najbolj oblegano pot v Južni Dakoti, saj je vrh po pomenu in obisku primerljiv z našim Triglavom, le da je vzpon na Harney Peak bistveno lažji in krajši od triglavskega. Med travami, ki spominjajo na neskončne prerije

vzhodno od gorovja, in redkim drevjem sva se položno dvigala v gozdove. Pravzaprav med ostanke gozdov, saj je večino borovcev v zadnjih letih uničil eden od hroščev zalubnikarjev (*Dendroctonus ponderosae*), ki je napadel velik del gozdov na ameriškem zahodu. Pogled na bolna drevesa je srhljiv. Tista v prvi stopnji okužbe so še polna rdečermenih iglic, naslednji korak je golo drevo in nazadnje padlo drevo, kakršnih je ob poti brez števila. Posamezni deli pokrajine so videti kot po atomski eksploziji. (Zanimivo, v bližini Črnega gorovja je ameriška vojaška baza Ellsworth in tam so v času hladne vojne dejansko bile nameščene rakete z atomsko glavo.) K sreči v gorovju raste tudi neke vrste jelka, tako da med mešanico granitnih in vulkanskih oblik vendarle ostaja temno zelena barva, tista, ki je gorovju tudi dala ime. Seveda pa je tisto, kar popotnika najbolj navduši, neizmerno bogastvo skalnih oblik. Stolpi, trebuhi, razpoke, vse nekako zaobljeno ali izpiljeno, kot bi narava že stoletja brusila te štrleče tvorbe ... In jih jel Morda je pot prav zato posuta z nekakšnimi okruški, ki se svetijo kot steklo, drobir ustvarja vtis, kot da je pred kratkim padal dež. Pa tudi v skalah, ki jih na sicer položni poti ne

1 Štirje ameriški predsedniki (z leve G. Washington, T. Jefferson, T. Roosevelt, A. Lincoln), vklesani v skalo gore Mount Rushmore. Foto: Marjan Bradeško

2 Mount Harney. Razgled z vrha - skalni izrastki vsepovsod.

Foto: Marjan Bradeško

3 Nenavadne skalne oblike v "črnem gorovju" (Black Hills)

Foto: Marjan Bradeško

manjka, so nekakšna stekelca, v katerih se nagajivo igrajo odbleski sonca. Pot se vzpenja zelo položno. Nekje na sredi naju je presenetila skrinjica, kjer se mora vsak obiskovalec vpisati in kopijo "vpisnice" nositi s seboj. Na ta način gozdni nadzorniki – območje je namreč zvezni gozdni rezervat – zagotovijo, da se vpiše prav vsak, saj brez kopije lahko plačaš kazen. Osnovni namen vpisa je, da gozdarji, ki skrbijo za poti na območju, vedo, kje je kdo, in lahko pomagajo, če se izgubi. Obenem vsak obiskovalec na zadnji strani vpisnice dobi še navodila o obnašanju. Zanimiva in učinkovita ideja! Po vpisnem mestu se pot celo malo spusti, ko pa se približa nekakšnemu vršnemu slemenu, postane tudi malo bolj kamnita in strmejša. A vendarle – tistega

dne je bila pot silno prijetna, niti nisva čutila, kdaj sva nabrala slabih štiristo metrov višine. Kar naenkrat je bil pred nama skalni vrh s kamnitim stolpom, dostop do njega vodi skozi nekakšen preduh in po stopnicah. Ker sva bila med zgodnjimi, kakšne gneče ni bilo. Skozi stolp je prehod na vršno ploščad, na morje kamenja in umetno narejeno kotanjo z jezercem. Sedela sva tam gori, z razgledom na "ves obroč sveta"

ki so tam vedno bili, do Indijancev, povedo besede, ki jih je izrekel poglavar plemena Lakóta Rdeči oblak: "Veliko obljub so nam dali, več, kot sem si lahko zapomnil, toda držali so se le ene: obljubili so, da nam bodo vzeli zemljo, in so jo." Pomenljivo je, da vrh Harney Peak leži med dvema pomembnima pomnikoma ameriški zgodovini. Vzhodno, na gori Mount Rushmore, so v steno vklesane podobe štirih velikih ameriških

imenom Crazy Horse, ki je bil vojaški poveljnik iz plemena Lakóta in se je v devetnajstem stoletju hrabro boril z belci in bil, žal kot mnogi njegovi ljudje, ubit. A je ostal idol, ki še danes pomeni mnogo. Njegov obraz je že dobro viden v skali, konja še klešejo. Je morda simbolično, da je Crazy Horse na zahodu in so predsedniki na vzhodu? Ko sva sedela na vrhu, na "najvišji od vseh gora", sva se spet spomnila Črnega

in razmišljala o Ameriki – o belem človeku, ki je prodiral proti zahodu, o Divjem zahodu in o rdečem človeku, o Indijancih, ki so se morali umikati z lastne zemlje. Devetnajsto stoletje je bilo stoletje prodiranja belega človeka proti ameriškem zahodu, slovitega premikanja "meje". Vse o takratni brutalnosti do prebivalcev,

predsednikov. George Washington, Thomas Jefferson, Theodore Rosevelt in Abraham Lincoln gledajo na velikanske množice, ki se vsako leto zgrinjajo tja. Le malo proti zahodu pa v skalni tvorbi v bližini mesta Custer klešejo spomenik, ki bo še mnogo večji, kot so sloviti štirje ameriški predsedniki. Spomenik bo posvečen indijanskemu poglavarju z

losa iz plemena Siousov, ki je tam gori doživel videnje, o katerem je dejal: "... kajti v duhu sem gledal na svet način oblike vseh stvari in obliko vseh oblik, kakor morajo živeti skupaj kot eno bitje." Morda tako videnje na vrhu Harney Peaka doživi tudi današnji obiskovalec. In morda se videnje Črnega losa nekoč tudi uresniči. ◉

NAHRBTNIKI
vrhunske oblike in kvalitete!

Osprey na voljo v:

- Trgovine Kibuba Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj
- Trgovine Iglu Sport Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin
- Trgovina Annapurna Ljubljana
- Trgovina Outdoor Galaxy, Bovec
- Trgovina Elan, Begunje
- Trgovina Pod skalco, Bohinj
- Trgovina Koala Sport, Bled

Factory store d.o.o., Griže 125, 3302 Griže • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

Oče ameriških nacionalnih parkov

John Muir

Jurij Kurillo

*Najpreprostejša pot v vesolje
drži skozi gozdno divjino.*

John Muir

Prav je, da se ob stoletnici smrti največjega naravovarstvenika Združenih držav Amerike spomni nanj tudi naš Planinski vestnik, ki so mu navsezadnje že ustanovitelji namenili tudi pomemben delež pri varstvu (slovenske) narave. Ko se odpeljemo po bučnih mnogopasovnih avtocestah – tako imenovanih *freeways* – od San Francisca proti severovzhodu, po sedemdesetih kilometrih pridemo do manjšega kalifornijskega naselja Martinez, ki ima slikovito lego med griči. Pod enim naletimo na hišico z ameriško zastavo in tablo *John Muir National Historic Site*.

Po manjšem klancu se povzpemo do kar mogočne, bele viktorijanske stavbe, ki jo stražita dve visoki palmi. V njej je sredi obsežnih sadovnjakov preživel svoja zadnja leta John Muir z ženo in obema hčerkama ter užival obdobje blagostanja in varne strehe nad glavo. Za razumevanje teh misli pa se moramo kajpada nekoliko sprehoditi po življenjski poti tega nenavadnega Američana.

Rodil se je 21. aprila 1838 na Škotskem, v revnem ribiškem mestecu Dunbar. Ko je bil star dobrih deset let, se je družina osmih otrok preselila v Združene države Amerike, ker se je tako odločil njegov strogi religiozni oče. Živeli so na farmi v državi Wisconsin, na kateri je tudi mali John prispeval svoj delež pri težkem kmečkem delu. Bistri deček je ob svetlobi sveče našel čas tudi za konstrukcijo raznih uporabnih naprav – vodnih koles, barometrov, kompasov, žag in svojega najznamenitejšega izdelka – budilke, ki je ob nastavljenem času zaspanca preprosto stresla iz postelje. Na skrivaj je pred strogim očetom prebiral knjige, ki so bile z izjemo verskih prepovedane.

Kmalu je začutil željo po globljem znanju, zato se je vpisal na univerzo v Madisonu v Wisconsinu, a se je po štirih letih njegova formalna izobrazba končala. O svojih študijskih letih pravi takole: "Čeprav sem bil štiri leta na univerzi, nisem sledil rednemu študiju, pač pa sem pobiral tisto, kar se mi je zdelo najbolj koristno; to je bila zlasti kemija, ki mi je odprla nov svet, in še matematika ter fizika, malo grščine in latinščine, botanika in geologija." Naslednjih osem let je preživel v botaničnem raziskovanju gozdov in polj osrednje Amerike; preživljal se je z občasnim delom v tovarnah, dokler ni zaradi obratne nezgode pri delu domala oslepel. Nazadnje je pri osemindvajsetih letih spoznal, kaj bo v življenju počel; tako se je iz Indiane podal na tisoč milj dolgo pot proti Floridi, med katero je obiskal več naravnih znamenitosti. Po prehojeni poti se je iz Mehškega zaliva odpravil z ladjo v San Francisco, od koder je odšel v tedaj malo znano dolino, imenovano Yosemite. Bila je pomlad leta 1868, ko je prvič zagledal geološki čudež Siere Nevade. Posvetil mu je naslednjih deset let življenja in v tem času je raziskoval geološke in botanične posebnosti tega ledenodobnega fenomena. Med plezanjem po granitnih stenah, v klobuku in telovniku ter brez vsake opreme, je začutil silno moč prvobitne narave, saj pravi: "Ko odkrijem novo rastlino, sedem poleg nje za eno minuto ali en dan, da se z njo spoznam in slišim, kaj mi ima povedati ...". To nenavadno naravno okolje ga je zanimalo kot celota, naj je šlo za eno samo drevo ali skalni balvan, obdan s travnatim vencem. Doživljal ga je tudi tako, da je spal na skalnih policah in gozdnatih tleh, da se je kopal v jezerih in zatokih, da je poslušal, kako ptiči pojejo in

- 1** Veliki ameriški naravovarstvenik John Muir (1838–1914), fotografiran v svojih ljubljenih Yosemiteih. Vir: Wikipedija
- 2** Zaščiteni pragozd stometrskih kalifornijskih sekvoj (*Sequoia californica*) v obalnem gozdnem parku John Muir National Forest. Desno prerez debla s preštetimi letnicami od 909 do 1930, drevo so potemtaka posekali v starosti čez 1000 let! Foto: Jurij Kurillo
- 3** Domovanje Muirrove družine v kalifornijskem mestu Martinez Foto: Jurij Kurillo

rastline dihajo. Neko viharno noč je preživel na majavem drevesu, da bi doživel, kako veje občutijo divjanje vetra. Kljub neobičajnemu pristopu so mladega navdušenca pričeli obiskovati znanstveni strokovnjaki, željni nasvetov. Sam je svoje poglede sčasoma pričel

verno opisovati v člankih in pozneje v številnih knjižnih publikacijah, od katerih Slovenci žal nimamo prevedene niti ene. Navajam jih na koncu prispevka.

Ko je bil enkrat "zasvojen" z naravo, ni mogel več odnehati, tako da se je podal na raziskovanja skoraj po vsem svetu. Zanimalo ga je prav vse, od arktičnih ledenih obal do eksotičnih afriških dreves in amazonskih cvetic. Čeprav je večinoma potoval sam, se nikoli ni počutil osamljenega in je užival, kot pravi, v družbi veveric, ptičev, divjačine in drugih bitij. Opazovanje ameriškega povodnega kosa (*Cinclus americanus*) v hudem snežnem viharju ga je tako

preusmeriti veliki slap Nevada, je Johnu Muiru prekipelo.

Prišel je s pravo križarsko vojno za ohranitev naravnih dragocenosti zahodnega dela Združenih držav, pri čemer je dobil močno podporo tamkajšnjega tiska, predvsem urednika prestižne revije *Century* Roberta Underwooda Johnsona. Muirovi članki so pritegnili podporo širše javnosti po vsej državi in dosegli tudi ameriški kongres, ki je leta 1890 sprejel zakon o ustanovitvi obsežnega Nacionalnega parka Yosemite, kar so dokončno potrdili leta 1906.

John Muir je s svojim ugledom pridobil mnoge politike, med njimi še posebej predsednika Theodorja Roosevelta, kar

Paiute in Miwok. Danes z zajezeno vodo oskrbujejo domala tristo kilometrov oddaljeni San Francisco z okolico. So se pa že pojavili glasovi, da bi morali ta jez podreti in spet urediti prvotno naravno okolje, vendar je tak predlog spričo velikega pomanjkanja vode v Kaliforniji bržčas čista iluzija!

Spet smo v Martinezu, v beli, iz "večnega" lesa sekvoj (*redwood*) zgrajeni stavbi, kjer se lahko sprehajamo po prikupnih bivalnih prostorih Muirove družine. Stoji sredi nekdanjih obsežnih sadovnjakov, ki jih je John nasledil po svojem tastu, uglednem vrtnarskem strokovnjaku dr. Strentzlu, in jih skupaj z vinogradi spremenil v izredno

prevzelo, da je o njem napisal celo knjigo z naslovom *Kalifornijski kolibri (The Humming-Bird of the California Waterfalls)*. V svojih poetičnih delih je vedno poudarjal, čeprav je bil sicer veren človek, da narava ni bila narejena za uporabo človeku, kar dokazuje sleherni žival, rastlina ali kristal.

Potem je spoznal, kako nevaren je lahko človek za naravo. V Sierru so ovčje črede (imenoval jih je kobilice s kopiti) uničevale cvetoče planinske travnike, tisočletja stare deviške pragozdove pa so požigali zaradi pridobivanja plodne zemlje. Majhno površino doline Yosemite so sicer zavarovali že leta 1864 z odlomkom legendarnega predsednika Abrahama Lincolna, vendar je vsepovsod naokoli hrumela podjetniška dejavnost z žagami in mesarijami, s svinjaki, pivnicami in hoteli. Ko je neki podkupljeni podjetnik sklenil

je seveda zelo koristilo nadaljnemu varstvu ameriških naravnih dragocenosti in ustanavljanju nacionalnih parkov. Muir je imel glavno vlogo pri ustanovitvi naslednjih parkov, navedenih z izvirnimi ameriški imeni: Yosemite, Sequoia and Kings Canyon, Grand Canyon, Mt. Rainier in Petrified Forest – same veličastne stvaritve narave, ki so se do danes tako ali drugače vpisale v svetovno dediščino. Ne gre pozabiti, da je že leta 1892 ustanovil združenje *The Sierra Club*, ki je danes ena najmočnejših okoljevarstvenih organizacij v Združenih državah.

Toda nobeno življenje ne mine brez porazov. Za naravovarstvenika Muira je bil največji neuspeh, ko ni mogel preprečiti, da ne bi z jezom zalili izredno slikovite gorske doline Hetch Hetchy, ki leži v Yosemiteh in ki so jo že od *pamtiveka* naseljevali domačini plemen

donosno podjetje, ki mu je v zadnjih desetletjih omogočalo, da se je spet vrnil k raziskovanju in pisanju. Umrl je 24. decembra 1914 v Los Angelesu. O njem je prijatelj Robert U. Johnson zapisal: "Ni bil sanjač, temveč praktičen človek, zvest državljan, znanstveni opazovalec, pisatelj izredne moči, z vizijo, poezijo, tekmovalnim pogumom, zlatim srcem ter čistim in bistrim umom." ◉

Knjižna dela Johna Muira:

The Mountains of California (1894)

Our National Parks (1901)

My First Summer in the Sierra (1911)

The Yosemite (1912)

The Story of My Boyhood and Youth (1913)

Travels in Alaska (1915)

A Thousand-Mile Walk to the Gulf (1916).

Bryceov amfiteater

Po indijanski poti Navajo Loop

Olga Kolenc

Ta pot je pot, ki je nikoli ne pozabiš! Je potovanje v nadrealizem, v povsem drugače obarvan pravljичni svet. Upam si trditi, da je Bryceov amfiteater zame eden najlepših krajev na svetu. In če je španski pesnik Lorca ljubil zeleno, bi tukaj vsekakor ljubil oranžno. Tudi jaz sem ljubila oranžno. Ta močan barvni naboj se preliva v nešteti odtenkih, ki jih oko še lahko prepozna. Vso dolgo zimo se v mislih vračam tja, na tisti rob, kjer se pod nami odpira pogled na to božansko stvaritev narave. Med huduji se igra svetloba, ki nežno drsi preko oblih okamenelih sipin, ki ustvarjajo videz nezemeljske pokrajine.

Na našem odkrivanju ameriškega Divjega zahoda je bil pred nami nov cilj. Dvignili smo se na 2370 metrov visoko planoto, kjer se ob mehkih zavojih Mistične reke (Mystic River) pasejo črede bivolov. Jutro je obetalo še en čaroben dan, ki je presegel vsa moja pričakovanja. Odpravili smo se proti dobro uro vožnje oddaljenemu Narodnemu parku Bryce. Nahaja se na Koloradski planoti, na jugozahodnem delu Utaha in na nadmorski višini od 2011 do 2778 metrov. Park nosi ime po škotskem priseljencu, tesarju Ebenezerju Bryceu, ki je na tem območju pasel živino, zgradil cesto in namakalni prekop.

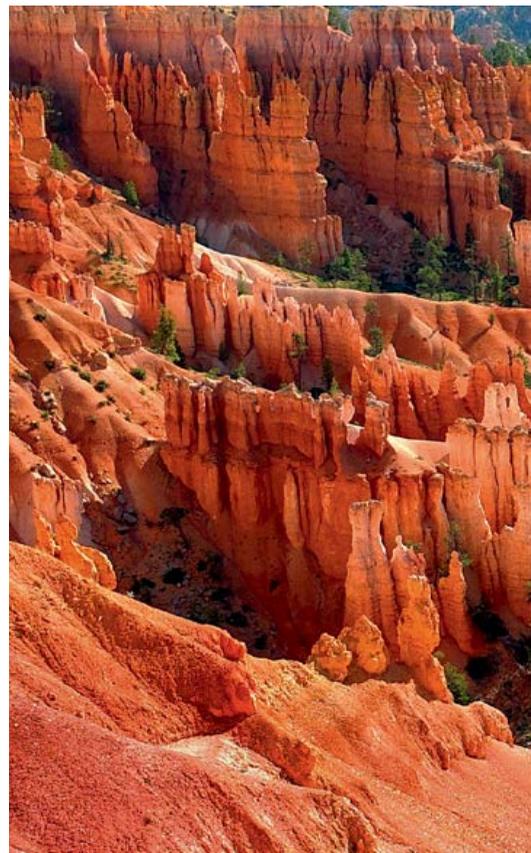
Površino parka, ki meri le 144 kvadratnih kilometrov, sestavljajo številni amfiteatri, med katerimi je Bryceov amfiteater največji. V dolžino meri pet kilometrov, v širino štiri kilometre, globok pa je 240 metrov. Fenomen presunljive lepote, ki mu ni para, se je začel oblikovati pred približno 50 milijoni let. Odgovor zanj se skriva v številnih geoloških procesih in drugih dejavnikih iz okolja, ki so na delu planote Paunsaugant spreminjali podobo pokrajine. Tako se Bryceov amfiteater ponaša z najbolj na gosto posejanimi stožci na svetu, imenovanimi huduji (hoodoos). Huduji so se izoblikovali iz različnih plasti oceansko-jezerskih

usedlin in kamenin ter posledic bližnjih dejavnosti vulkanskih izbruhov. Veliko zaslugo za oblikovanje tega fenomena ima na celotnem območju parka tudi reka Parie, ki s svojimi pritoki erodira in odnaša občutljivo podlago. Tukaj je še vrsta drugih okoljskih dejavnikov, kot so dež, veter, sneg in zimske zmrzali, ki vztrajno delajo svoje. Mehkejšje kamenine se pod njihovimi vplivi počasi luščijo in izpirajo, trše kamenine pa vztrajajo. Tako nevidni mojstri gradijo naravne mostove, okna in loke in različne skalne formacije nenavadnih oblik. V večjih in manjših amfiteatrih stojijo kot razstavljene v galeriji množice nenavadnih kamnitih skulptur. Nadaljuje se nikoli končan proces, v katerem erozija po izračunih strokovnjakov v sto letih napreduje od 0,6 do 1,3 metra.

Wall Street side

Skozi zračen borov gozd smo dosegli rob razgledišča in ob njem nadaljevali pot do ene izmed najlepših razglednih točk z imenom Sunset Point. Pogled, ki se je odpiral pod nami, je jemal besede in dih. Sonce je prijetno grela, zrak je bil nenavadno suh in znova nisem vedela, kje se nahajam. Nadmorska višina pokrajine in podnebje se tudi tukaj ne skladata s tistima, ki smo ju vajeni na evropski celini. Planotasti svet, ki med amfiteatri oblikuje mehke zaobljene

uvale, v zgornjem delu poraščajo različne vrste bora in drugi trpežni iglavci. Kljubujejo nizkim zimskim temperaturam in tudi visokim poletnim, ki se dvignejo do 30 stopinj Celzija. V prepletanju različnih habitatov sta našla svoj prostor bogat rastlinski in živalski svet. Morda naletimo celo na veliko divjad, kot so mulasti jelen, puma, kojot, črni medved, antilopa, los, ki so našli svoj dom v eni najlepših oaz na tem svetu. Z razgledne točke Sunset Point smo se po stezi staroselcev, imenovani Wall Street side of Navajo Loop, začeli spuščati v center amfiteatra. Udobna pohodna pot se v številnih zavojih spušča navzdol skozi strm graben, nad katerim se v levo in desno dvigajo oranžne nazobčane stene. Pot je vklesana v trdo peščeno podlago. Komaj opazna je, kam vodi, vidim šele ob igri svetlobe. Poleg oznak poti kaže edino sled o človeku, čeprav je območje poselil že pred 10.000 leti. Barvni spekter sten v smeri vzhajajočega sonca v dolgih sencah vse bolj blede. Kanjon se oži, temni in v spodnjem delu se združi v veliko črno zarezo. Svetloba ugaša, le desna stran visoko zgoraj še vedno žari v prelivajočih se oranžnih odtenkih. Nekaj osamljenih iglavcev svoje krošnje vztrajno razteza v smeri svetlobe. Za ozkim skalnim prehodom se svet ponovno odpre. Drugačen je, zdaj je

Prebujati se je začela zavest in leta 1928 je bilo območje iz naravnega spomenika povišano v narodni park. Narava s pomočjo mikroorganizmov sicer sama celi rane in počasi ustvarja sloj prsti za nove oblike življenja.

Svet, ki smo ga prej gledali zviška, se na dnu amfiteatra obrne na glavo. Vidimo, kako podobe hudujev "rastejo" iz tal in kipijo navzgor, proti nebu. Zaradi prisotnosti železovega oksida in mangana ter drugih primesi ustvarjajo občutek nezemeljske pokrajine. Oranžni barvni odtenki se prelivajo v brezmejnem spektru, ponekod plasti prehajajo v odtenek snežne beline. Mehkejšje, kot so plasti usedlin, vitkejšje in izrazitejšje so podobe hudujev. Vsak ima svojo podobo, svoj značaj, svoja hrepenjenja. Počlovečeni se mi zazdijo, imajo imena. Nekateri so osamljeni, drugi stojijo v skupinah, kot da iščejo pot.

1 Bryce Canyon z razgledišča Sunset Point

Foto: Olga Kolenc

2 S poti Navajo Loop Trail – pogled v nebo

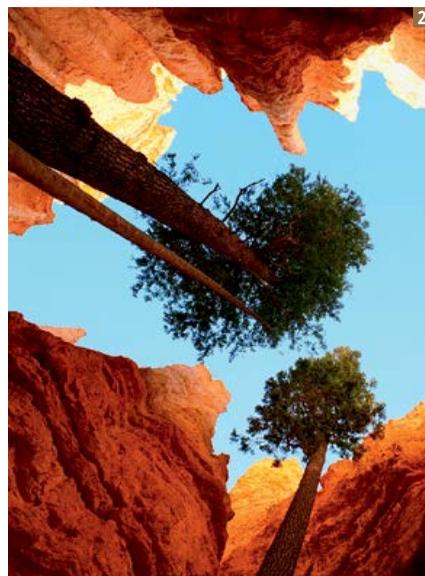
Foto: Olga Kolenc

poleg oranžne tudi zelen. Ko dvigneš pogled proti nebu, svetloba oži zenice. Modro je, tako svilnato modro, da je skoraj že kičasto. Kakšna je šele noč, ko luna razlije svojo soncu ukradeno luč. Viri navajajo, da so noči pod zvezdnatim nebom tukaj čisto drugačne. Zaradi čistega zraka nebesni obok razsvetljuje 7500 s prostim očesom vidnih zvezd, običajno pa jih zaznamo le kakšnih 2000. Zapadem v posebno stanje, zahtevna postajam, hočem še več. Kot človek sem, preobjuden belega kruha. Vse bi dala za eno samo "poletno noč" oranžne ljubezni. Takšne ali drugačne, sama ali v dvoje.

Nismo prvi, ki se tukaj predajamo takšnim občutkom. Tudi človek, ki je prihajal in odhajal skozi ta prostor, jih je imel. Staroselci Paiute, ki so se po 12. stoletju naselili tod, so ustvarili lastno mitologijo. Okamenele podobe figur naj bi predstavljale njihove prednike, ki jih je začaral goljufivi kojot. Tukaj moraš v nekaj verjeti. Veliko je že, če verjameš lastnim očem.

Two Bridges side

V rahlem spustu dosežemo zračno dolino. Sonce prijetno greje, nič se ne zgane, nobene sapice ni. Redki iglavci in pritlične grmovnice dajejo vtis zasanjane mehkoobe, čeprav se čvrsto oklepajo suhe prstene podlage.

Cvetele so rumene trajnice svetlin, ki jim ustreza prav takšno sončno in suho rastišče. Obvestili so nas, naj ne hodimo zunaj urejenih poti, kajti suha preperela prst je izjemno ranljiva in se le stežka obnavlja. Tako lahko na izpostavljenih mestih opazimo drevo, kjer deblo ne raste iz tal, temveč ima za podstavek splet korenin, saj je zgornjo plast prsti že odplaknila voda. Viharnik, ki pade, se upira dalje. Preobrazbi se tukaj še posebno mudi. Neracionalni človeški posegi v preteklosti so v tem občutljivem okolju erozijo še pospešili.

Znova je bilo treba navzgor. Sledili smo poti Two Bridges side, ki se dviga po sosednjem kanjonu oziroma grabnu, nedaleč stran od Wall Street side, po katerem smo prišli. Ta graben je v spodnjem delu sicer malce širši, a sta si povsem podobna. V zgornjem delu se svet odpre in pogled nam seže na del amfiteatra, kjer so huduji najbolj zgoščeni. Iz neposredne bližine vidimo izstopajoči formaciji, kot sta Claron Formation in Queen's Garden. V daljavi opazim vijugaste oranžne steze, ki vodijo preko okamenelih sipin in z borovci poraslih uval. Pokrajina, ki še ne obstaja v nobeni pravljici, ampak je samo tukaj in zdaj in je povsem otipljiva.

Sonce se je povzpelo v zenit in svetlobe so se spreminjale iz trenutka v trenutek. Po vrnitvi s krožne poti smo se povzpeli še na par razgledišč, kjer park lahko občudujemo s celotnega zornega kota. Z najvišjih razgledišč, kot sta Inspiration Point in Bryce Point, pa pod seboj zagledamo prizor celotnega amfiteatra z okolico, ki je splošno znan promocijski posnetek. Naša pot je trajala dve uri in pol, vendar si srčno želim, da bi park lahko nekoč prehodila v celoti. V njem je okoli 80 kilometrov naravnih in lepo urejenih pohodnih poti, na katerih še vedno lahko prisluhnemo klicem divjine. ●

O gori sredi gneče

Izbrisana gora – Veliki Kumleh, 1680 m

David Račič

Ne vem, če je kakšen vrh v Sloveniji, ki bi mu še lahko pripisal ime "izbrisana gora". Veliki Kumleh vsekakor je tak vrh. Praktično niti v enem slovenskem planinskem vodniku omenjena gora ni opisana ali predstavljena kot planinsko zanimiva. Sosednja vrhova – Visoki Mavrinc in Kumlehovo glavo – je najti praktično v vsej literaturi, medtem ko te skalnato-rušnate trdnjave, ki je eden najtežje dostopnih sredogorskih vrhov pri nas, običajen planinec sploh ne pozna, kljub temu da gre za zelo lep in markanten vrh.

Celo sam pokojni Tone Mihelič, eden najboljših poznavalcev Julijskih Alp, napiše za vrhove od Škrbinjeka do Robičja, da so "planinsko popolnoma nezanimivi in zaradi zaraščenega sveta zelo težko dostopni". To seveda povsem ne drži in težko verjamem, da je lahko on zapisal kaj takšnega. Najbrž je to napisal le z enim namenom, namreč, da je hotel ta košček alpskega sveta sredi najbolj obljudenih delov Julijskih Alp pustiti skoraj povsem nedotaknjen, kakršnega je verjetno tudi sam našel. Škrbinjek in Kumlehova glava še zdaleč nista težko dostopna vrhova, medtem ko Veliki Kumleh ni več tak mačji kašelj. Poleg

literature pa je glede Velikega Kumleha podobno neveden tudi vsevedni Google.

Kje je?

Kje torej leži ta "izbrisana gora"? Nahaja se nad dolino Velike Pišnice, po kateri nas vodi cesta, ki pelje iz Kranjske Gore na Vršič. Ko cesta na poti proti našemu najvišjemu prelazu pride iz gozda na bolj odprt teren, je naša izbrisana skalnata trdnjava že za nami, tako da se res dobro skriva pred množicami, ki drvijo mimo. Kot da to ni dovolj, je vrh dokaj neopazen tudi s strani Kranjske Gore, kjer se celoten greben, ki se začne z vrhom Škrbinjek (1341 m), na videz zliva v dolgočasen greben brez kakšnih

posebnih alpskih lepot. Pa ni tako. Videz vara. Greben je še kako pester in zanimiv. Pod to skalnato in rušnato trdnjavo v smeri Kumlehovih glav je tudi globoka škrbina, sredi katere stoji okoli 20 m visoka skalnata špica, ki še polepša podobo Velikega Kumleha, na katerega je najlepši pogled z najbolj obiskanega vrha tega grebena. To je Visoki Mavrinc (1562 m), ki je lahko dostopen in nemarkiran vrh nad Mihovim domom. Vrh je dostopen po stezi s ceste na Vršič, ko ta doseže višino 1200 metrov, ali od hotela Erika, od koder je pot še enkrat daljša. Medtem ko imata Škrbinjek in Kumlehova glava razmeroma dosti obiska, pač glede na to, da gre za "planinsko nezanimiv greben", sta Veliki Kumleh in greben s številnimi roglji brez imen vse do Robičja zelo slabo obiskana. Velik del obiskovalcev Velikega Kumleha so plezalci, ki gredo od Velikega Kumleha naprej po grebenu, kar je še precej zahtevnejši podvig. So si pa v zadnjih letih domačini Škrbinjek vzeli za svoj hrib, tako da se je obisk tega deloma razglednega gozdnatega vrha precej povečal, kar se lepo vidi v pisni knjigi.

Kako pridemo nanj?

Zdaj pa vas verjetno zanima še pristop. Pristop na vrh je do višine 1300 metrov enak tistemu, ki pelje na prvi vrh tega grebena, na Škrbinjek. Pri drugi serpentinasti cesti na Vršič je manjše parkirišče, od koder se na desno odcepi kolovoz, ki se počasi usmeri v dolino proti Mavrincu. Mi pa po nekaj začetnega vzpona ujamemo stezo, ki pelje desno od dosedanje poti in se usmeri v pobočja Škrbinjeka, je pa začetek poti morda malo težje najti. Sledimo ne prav dosti shojeni stezici mimo majhnega slapa vse do sedla pod Škrbinjekom, kjer pogledamo v bolj prepadni del, ki gleda proti dolini Male Pišnice. Tu zapustimo stezo proti Škrbinjeku (predlagam, da stopite tudi tja) in se usmerimo levo na slabše shojeno stezico, ki prav tako vodi po grebenu proti Velikemu Kumlehu. Kmalu stopimo iz gozda in čaka nas nekaj prebijanja skozi ruševje in po bolj skalnatem terenu. Po tem, sicer slikovitem delu stopimo zopet v gozd, ki nas spremlja ves čas po grebenu vse do Malega Kumleha (1449 m). Tu pa je *heca* počasi konec in pripravimo se na

1 Na vrhu, v ozadju Razor in Prisojnik nad Krnico Foto: David Račič

2 Veliki Kumleh z Visokega Mavrince Foto: David Račič

boj z ruševjem, iskanjem poti in rahlim plezanjem. Stezi lahko sledimo skozi ruševje skoraj ves čas, a teren je zelo strm in poraščen. Pri glavnem razpotju severovzhodno od vrha imamo dve možnosti pristopa. Sam sem se vedno odločil za spodnjega. Zgornja pot se usmeri strmo direktno navzgor, po kateri verjetno pridemo po grebenu do vrha, moja spodnja pot pa nadaljuje s prečanjem strmih severnih pobočij do ene od večjih grap, v kateri je več trave ter manj ruševja in skalovja. Od grape naprej steze ni več. Po vzpenjanju ob grapi pridemo tik do skalnatih prepadov zahodno ali jugozahodno od vrha, ki iz grape sicer niso vidni. Zelo nevarnemu prečkanju izpostavljenega prehoda nad škrbino s stolpom se lahko izognemo po enostavnem prehodu med manjšim ruševjem bolj v levo, ki nas strmo pripelje na grebenček tik pod vrhom, od koder imamo do vrha le še nekaj položnega vijuganja med skalovjem in ruševjem.

Še spomin na prvi vzpon

Kot lahko vidite, gre za zahtevno goro s težavno orientacijo, ki

informacije

Zahtevnost: Do Škrbinjeka in Malega Kumleha lahka neoznačena stezica. Od tu naprej večinoma zahtevno brezpotje. Če ne gremo po najlažji in opisani smeri, lahko tudi zelo zahtevno brezpotje. Sprva še hodimo po stezici, ki se v grapah SZ od vrha izgubi. Tu je orientacija dokaj zahtevna. Zlasti ob povratku, ko je treba najti začetek stezice, ki nas pripelje iz grap in džungle ruševja. Zaradi stezice, ki je občasno pravzaprav poseka, kjer veje ruševja kdaj pa kdaj zakrivajo stezo, s ture težko pridemo domov brez prask in hrast.

Oprema: Običajna oprema za gore, čelada.
Višinska razlika: 740 m

Izhodišče: Parkirišče ob vršiški cesti, kjer se nad 2. serpentino odcepi gozdna cesta, 930 m.

Časi: Izhodišče–sedlo med Škrbinjekom in Malim Kumlehom 50 min., od tu do vrha Škrbinjeka 5–10 min.

Sedlo med Škrbinjekom in Malim Kumlehom 25 min.

Mali Kumleh–Veliki Kumleh 45 min.

Vodnik: Vladimir Habjan: *Brezpotja*. Sidarta, 2009.

Zemljevidi: *Jalovec in Mangart*, PZS, 1 : 25.000; *Julijske Alpe, vzhodni in zahodni del*, PZS, 1 : 50.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1 : 50.000.

vključuje boj z ruševjem, iskanje steze, nekaj plezanja in predvsem zanesljivo vreme, ki ne grozi z meglo. Ta lahko pri vračanju z vrha spremeni iskanje steze, ki vodi iz grape, v pravo nočno moro. Tudi če je vreme lepo, se spleča dobro zapomniti, od kod smo prišli. Na vrh naj se torej ne podajajo tisti, ki zahtevnega iskanja prehodov v brezpotnem svetu, boja z ruševjem in rahlega plezanja niso vajeni. Glavne orientacijske težave so pri iskanju začetka steze malo nad izhodiščem in iskanje poti z Malega Kumleha na Veliki Kumleh.

Če grem za trenutek s spominom še malce nazaj. Bil je november leta 2008 in po spletu okoliščin sem se sam prvič znašel na Velikem Kumlehu. Ker je odpadel pohod v Tamar, si nisem dopustil, da bi se zastoj vozil v Kranjsko Goro. Odpravil sem se na Škrbinjek z namenom, da si ogledam pristop proti Velikemu Kumlehu. Na koncu sem jo v nekaj centimetrov debeli snežni odeji potegnil celo do vrha Velikega Kumleha. Niti v sanjah si nisem mislil, da bom tisti dan stal

na vrhu, na katerega sem prej gledal s tako velikim strahospoštovanjem. Ob pogledu na zvezek, ki predstavlja vpisno knjigo na vrhu, sem začuden spoznal, kako zelo skromen je obisk te tako lepe skalnate in rušnate trdnjave s panoramo, ki sega od Kranjske Gore, Trupejevega poldneva, Vošče, Ciprnika, vršiške ceste, Špikove skupine, Škrlatice, Razorja do Prisojnika. Medtem ko so vpisi za leta ob prelomu tisočletja skrajno redki, se je število obiskovalcev vendarle v zadnjih letih precej povečalo in popolna samota na lep kopen sončen dan ni več stoodstotna. Zlasti po tem, ko sem objavil opis te "izbrisane, pozabljene gore", ki stoji tako sama sredi gneče turistov. Res pa je, da se imena obiskovalcev precej ponavljajo, tako da število oseb, ki pozna ta zapuščeni in pozabljeni vrh, ostaja zelo nizko. In naj bo tako tudi v bodoče – da se Tine Mihelič ne bi zastoj trudil, da bi ta gora ostala rezervat le za izbrane planince, ki znajo in si upajo stopiti v še vedno odmaknjeni in precej divji svet grebena Kumlehov. ◉

Soustvarjanje revije je privilegij

Predstavitev stalnih sodelavcev revije

Pogovarjal se je:
Vladimir Habjan

Planinski vestnik ima krog bolj ali manj rednih stalnih sodelavcev. Seveda se ves čas pojavljajo tudi novi pisci, s katerimi z veseljem navežemo stike. V želji, da bi lahko bralci nekaj rednih sodelavcev bolje spoznali, smo nekaterim zastavili identična vprašanja. Tokrat so se našemu vabilu odzvale Anka Vončina, Mojca Stritar Kučuk in Olga Kolenc. Poglejmo, kaj so nam odgovorile.

Anka Vončina

Kaj ste po izobrazbi in s čim se preživljate (oz. kaj bi najraje počeli za preživljanje)?

Najkoristnejše je moje "visokošolsko" izobraževanje na hribovski kmetiji, kjer mi je bilo podarjeno brezskrbno otroštvo v trdni odvisnosti od narave. Pasla sem govedo in ovce in sodelovala pri vseh običajnih kmečkih delih. Znanje in izkušnje s pridom uporabljam, sposobnost samoskrbe je višješolska diploma, ne le zaradi gospodarske krize, pripomore tudi k bolj zdravi družbi. Večji del mojega kruha pa prislužim z organiziranjem poslovnega vsakdana v gospodarsko-finančno-informativni družbi.

Kaj najraje počnete v prostem času?

V prostem času se najraje potepam. Najraje sem v naravi in z njo ter z ljudmi, ki podobno mislimo. Idrija, kjer zdaj živim, je še prava divjina, prikladen kraj za klatenje po odmaknjenih grapah, golcih, soteskah, grebenih ... Narava si danes jemlje nazaj, kar so ji nekoč iztrgali naši predniki. Občudujem jo in prepričana sem, da bo, ne glede na naše posege, preživela. Kar koli naredi, je vedno prav, pa če je na prvi pogled še tako grdo, se na koncu izkaže, da je bilo za nekaj tudi koristno. Občudujem cvetje, te lepoticke me spremljajo, razveseljujejo in izobražujejo vsepovsod. So kot palček novorojenčka, ki mu je v uteho vsak trenutek. Dotakne se me dramatičnost zapuščenih kmetij, zaraščajoči se svet ... večstoleten način za Slovenijo precej običajnega preživetja se je porazgubil med bezeg in koprive.

Navdušuje me umnost prepleta starih poti, gradnje domov, oblikovanje kulturne krajine. Kakšni krajinski arhitekti so bili naši predniki. Človek se je vedno rad imel lepo, v lepem okolju, za to se je trudil, to vidim na svojih poteh. Te dobre prakse me navdajajo s spoštljivim zavidanjem, če je to dvoje sploh združljivo.

Kakšna je vaša povezava z gorami?

Sem že rojena hribovka. Planinci so bili del našega hribovskega življenja. Tudi moja kmetija na Javorniku, 1242 m, ob slovenski planinski poti, je danes opuščena. Tam še vedno preživim del svojega prostega časa, negujem svojo njivo in vrt in se družim s prijatelji. Zapuščenost me ne boli več, razvoj vedno prinaša spremembe in če smo le živi, moramo biti pripravljene jih sprejemati. Visoke gore – pravi gorski svet – mi je za razliko od posameznih delčkov sredogorja še

Anka Vončina Foto: Elvica Velikonja

kos čiste divjine. Gore so mi prostor sprostitve, kjer se očistim navlake in uredim neizdelane misli svoje glave in čutenja srca. Na moji tehtnici odločitev je na drugi strani vedno – kako narava reši podobno vprašanje. Odgovori "na višini" se oblikujejo kar sami od sebe, obzorje se nam razširi. Ko se mi je lomilo življenje, sem šla za teden dni v Rezijo in hribe nad njo – sama. V sedmih dneh sem srečala le enega gozdarja. Sklepi, ki so v meni dozoreli v tem času, so me postavili pokonci in na pravo pot, na pot ljubezni do same sebe, odpuščanja sebi in drugim, na pot brez sovraštva. Še vedno so uporabni in velikokrat se čudim: le kako umno sem se tega ali onega domislila. Seveda sem se, saj sem imela najboljšega učitelja! Gore so mi tudi priložnost za raziskovanja, spoznavanje naše identitete. Sporočila, ki nam jih pripovedujejo, so čista in jasna, če jim le želimo prisluhniti, če se jih naučimo brati.

Vaš najljubši kotichek/najljubša aktivnost v gorah?

Mogoče Rezija? Navdušujejo me razgledni balkončki, strme soteske, povezovalni grebeni ... to v gorah najdem vsepovsod. Raje kot imeti enega samega, si na vsaki turi izberem najljubši kotichek,

potruditi. Enako lepo mi je, če sem koristna drugim. In seveda, sreča nima prave cene, če je nimaš s kom deliti. Deljenje z bralci Planinskega vestnika mi je še posebej drago.

Kako ste začeli sodelovati s PV?

Naši golci pokajo po šivih od mnogoterih zakladov. Nekoč sem se srečala s planinskim orlom. To je bilo doživetje, ki ga nisem zmogla zadržati le zase. Besedilo sem brez posveta s komer koli poslala na Planinsko založbo skupaj z naročilnico na revijo Planinski vestnik. Naslednji mesec je bila v mojem prvem prejetem izvodu zgodba objavljena. To je sreča!

Zakaj radi sodelujete s PV?

Zame je privilegij soustvarjati revijo na tako visokem nivoju.

Mojca Stritar Kučuk

Kaj ste po izobrazbi in s čim se preživljate (oz. kaj bi najraje počeli za preživljanje)?

Slovenistka, doktorica jezikoslovja. Kot še marsikateri espejevec počnem precej stvari: urejam knjige za Planinsko založbo, pišem članke in učbenike,

bo: hribi, hribi, hribi. V vseh letnih časih, na vseh celinah in v skoraj vsakem vremenu. Potem pa pridejo še potovanja, jamarstvo in knjige.

Kakšna je vaša povezava z gorami?

Začela se je v prvih mesecih po rojstvu, ko sem bila odnesena na Blegoš. Od takrat se samo krepi in je od rednega obiskovanja vsaj dvakrat na teden prerasla v prizorišče vseh dopustov, smisel življenja in osrednji poligon sanjarij.

Vaš najljubši kotichek/najljubša aktivnost v gorah?

Brezpotja, turno smučanje, trekkingi. V zadnjem času pa "z otroki v gore".

Vaš moto v življenju je ...

... tujejezičen: što ne ubija, jača.

Kako ste začeli sodelovati s PV?

Ob koncu osnovne šole s spisom o nevihti na Planjavi. Potem sem dolga leta PV res natančno prebirala kot lektorica in se ob tem veliko naučila – o gorah, pisanju in ljudeh.

Zakaj radi sodelujete s PV?

Ker je pisati o gorah najboljši nadomestek za dejansko biti tam in ker doživetja šele z objavo dobijo pikico na i.

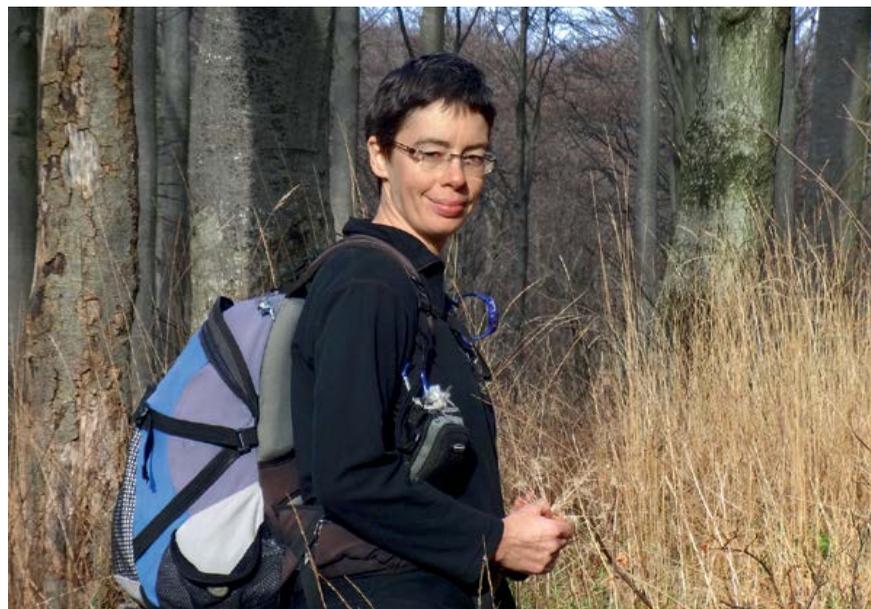
Olga Kolenc

Kaj ste po izobrazbi in s čim se preživljate (oz. kaj bi najraje počeli za preživljanje)?

Po izobrazbi sem ekonomski tehnik in sem v pokoju. Tretjino delovne dobe sem odslužila za risalno desko v strojništvu, ostali dve tretjini pa s pisarniškimi geodetskimi deli na Območni geodetski upravi v Novi Gorici. Ukvarjala sem se tudi z izdelovanjem idrijske čipke in domačo obrtjo – butičnim ročnim pletenjem. Danes bi najraje živela od znanj, ki sem jih dolga leta pridobivala vzporedno ob službi in so mi služila predvsem za sprostitvev in hobi.

Kaj najraje počnete v prostem času?

Zdaj končno lahko "na polno" živim svoje sanje. Zahajam v naravo, v hribe in kadar denarnica dovoli, jo mahnem v svet. Izražam se s poezijo, prozo, z mislimi, doživetji z gora in potovanj, s slikanjem, ilustracijo in fotografijo. Sem članica literarnega kluba GOvoRICA, s področja proze, narečne proze, poezije in haiku poezije sem prejela več prvih in drugih nagrad. Leta 2006 je izšla

si predstavljate, kakšno bogastvo je to? Najljubša aktivnost pa mi je malica in počitek na "pravem" kraju.

Vaš moto v življenju je ...

Pogum in strpnost! Moj prijatelj pravi: Brigaj se zase in do konca življenja ti ne bo zmanjkalo dela. Dela imam veliko. Živim zato, da se imam lepo in sem srečna, za kar sem se pripravljena precej

Mojca Stritar Kučuk Foto: Blaž Kučuk

lektoriram, raziskujem, predavam ... Najtežje bi se odrekla poučevanju slovensčine za tužce.

Kaj najraje počnete v prostem času?

Predvidevam, da je to vprašanje v tej reviji bolj retorične narave, ampak naj

moja pesniška zbirka z naslovom *Pot preobrazbe*, v kateri se predstavljam tudi s svojo serijo slik. Pod mentorskim vodstvom akademskega slikarja Klavdija Tutte in zdaj že pokojnega akademskega kiparja Zmaga Posege sem pred 25 leti začela razvijati lastno tehniko slikanja. Za podlago uporabljam pergamentni papir, rotring peresa in lameto. Od leta 1998 sem članica Društva likovnih umetnikov severne Primorske. Sodelovala sem na enaindvajsetih samostojnih in na več kot sto skupinskih razstavah doma in v tujini, od tega enajstkrat na *Mini Print International of Cadaqués* v Španiji, na katerem po izboru sodelujejo umetniki z vsega sveta. Na

Srečno otroštvo v naravi in tisto "nekaj", kar nam položijo v zibelko, je trdim življenjskim pogojem navkljub v meni polagalo temelj, ki čvrsto drži. S centra vasi sem zrla na belo verigo gora in vedela sem, da bom lepega dne presešla domačo Planinico. Oče Rudolf, ki je vojake služil kot italijanski alpin, mi je trpljenju in gnevu navkljub približal lepoto visokogorja. Bila sem že v Novi Gorici in lepega dne smo se za trening povzpeli do Krnskih jezer, naslednjič pa kar na Triglav. Pumparice sem prikrojila iz rjavih žametnih kavbojk, tudi pulover in dokolenke v živo rdeči barvi sem spletla sama. Gore so me zasvojile kot droga, poti nazaj ni bilo več, postale so

Takrat obsedim sredi cvetočega rajskega vrta in prislunem tišini. Z dobro družbo na poti se veselim večernih družbenj ob pesmi. Poseben čar mi dajejo tudi samotne poti. Takrat v sebi lahko obudim tisto popolno, radostno dušo otroka. Z njo raziskujem svet na podoben način, kot sem nekoč raziskovala na rodni vojskarski planoti svoj Log, grapo Oslovko, Planinico, Sivko in Hudournik.

Vaš moto v življenju?

Moj življenjski moto je kratek in jedrnat, tako kot pregovor, ki pravi – živi in pusti živeti. Človek mora skozi številne življenjske fronte, da ozavešči pomen teh treh kratkih besed. Morda nas res čaka nešteto drugih življenj, a to, ki ga živimo tukaj in zdaj, je eno samo in neponovljivo. Begamo med preteklostjo in prihodnostjo, ta čudoviti trenutek tukaj in zdaj pa drsi mimo nas kot zrna v peščeni uri. Vsak dan jemljem kot novo darilo, čeprav bo povsem običajen, a vendar drugačen. Ne glede na splošna stanja doma in v svetu, mora človek zgraditi v sebi svojo oazo miru in vrednot, kajti samo tako lahko svet tudi navzven spremenimo na bolje.

Kako ste začeli sodelovati s PV?

To je bilo leta 2000 z objavo moje prve pesmi. Bil je dovolj, da sem zbrala pogum in poslala prvi članek. Bil je sprejet, prav tako tudi naslednji in počutila sem se kot ob zadetku na loteriji. Tako se je začelo. Škoda, da nisem pisala že prej in tako zabeležila svoje poti v najaktivnejšem gorniškem obdobju.

Zakaj radi sodelujete s PV?

Zaradi več razlogov. Prvič je to naša najstarejša revija, ki izhaja že 120 let in je dragocen dokument prostora in časa. V njem se poleg planinstva prepleta bogat zapis tako kulturnih, kot tudi strokovnih in zgodovinskih vrednot, kjer se zrcali podoba slovenstva. Ponosna sem, da mali kamenček v mozaik dodam tudi jaz in ga delim z veliko družino podobno mislečih. Vesela sem vsake pohvale tako od prijateljev kot nepoznanih ljudi. Do Planinskega vestnika hkrati gojim prav posebno čustven odnos, ki sega daleč v preteklost. Živel sem še na Vojskem, ko je nekdo enega izmed izvodov povsem po naključju prinesel v naš dom. Ostal je na polici na oknu kot stare mašne bukve, neštetokrat prelistan in prebran. Približal mi je svet gora, ki je v nekem zakotnem predalčku v meni čakal na pravi trenutek. ●

mednarodnih natečajih Concorso internazionale di pittura, scultura e grafica – "il mercatino – Omaggio a Waldes Coen" v Italiji sem dobitnica štirih prvih nagrad, dobitnica druge nagrade ter več pokalov in priznanj. Zadnja leta sem se predstavila tudi na številnih domačih in mednarodnih fotografskih natečajih in prejela dve diplomii. Od leta 2007 aktivno sodelujem pri zbirki fotografij spletnega portala SOKOL ministrstva za kmetijstvo in okolje – ARSO, na področju okolja v Sloveniji in svetu. (Več na spletni strani: <http://users.volja.net/olgakolenc/index.html>.)

Kakšna je vaša povezava z gorami?

Za moje dožemanje gora je verjetno pomemben dejavnik rodna vojskarska planota, kjer me je v neomejeni svobodi bivanja brusil njen dvojni kontrast. Pozimi smo bili po pol leta odrezani od sveta in še danes se čudim, da drobna in krhka nisem ostala v kakšnem zametu.

Olga Kolenc Arhiv Olge Kolenc

del življenja. V novogoriškem planinskem društvu sem kmalu spoznala nove ljudi in v družbi odkrivala visokogorje doma in po svetu.

Vaš najljubši kotiček/najljubša aktivnost v gorah?

Vsekakor je to magična skala na naši vojskarski Planinici. Kotiček v Dolini Triglavskih jezer, ko izza belih skal zacvetijo orlice. Kot drugi dom mi je zavetišče na Krnu in tudi Kredarica je kraj, kjer se počutim doma. Takšne kotičke imam v avstrijskih gorah, njihovo moč in lepoto še prav posebno subtilno občutim. Pa v Sinajskem gorstvu v Egiptu, puščavi Wadi Rum v Jordaniji, v Bryce Canyonu v Utahu in po gorah široko po Evropi. Rada imam zavarovane plezalne poti, pa tudi lagodno hojo v sredogorju.

Cilj so tudi olimpijske igre

Predstavitev Komisije za gorske športe Planinske zveze Slovenije

Marta Krejan Čokl¹

Je planinarjenje šport? Pa alpinizem? Turno smučanje? Pogosto si pod pojmom šport predstavljamo vse, kar terja fizični napor in ni prostovoljno delo ali delo, s katerim hočemo pridobiti neke dobrine ali denar, razen če govorimo o profesionalizmu, seveda. Ob dodanem pridevniku gorski bi lahko sklepali, da gre za skoraj vse aktivnosti v gorah, kar pa je posploševanje. Pri gorskih športih ne gre za vse dejavnosti, ampak predvsem za tekmovalne športe, ki se izvajajo pretežno v gorskem oziroma planinskem svetu.

Planinska zveza Slovenije (PZS) je nekatere športe vzela pod okrilje z ustanovitvijo Komisije za gorske športe (KGŠ) 1. januarja 2013, in sicer na predlog upravnega odbora PZS. Z ustanovitvijo te komisije je bila ukinjena Komisija za tekmovalno turno smučanje, ustanovljena leta 2002. Vzporedno z razvojem tekmovalnega turnega smučanja se je razvijalo tudi tekmovanje v lednem plezanju in smiselno je bilo, da se ti dve aktivnosti združita pod eno komisijo, ki je odprta še za druge športe v gorskem svetu; omenja se na primer orientacijsko tekmovanje. Komisija je sestavljena iz dveh samostojnih podkomisij, ki pokrivata tekmovanja v lednem plezanju in turnem smučanju. Tekmovalno ledno plezanje je bilo pred tem vrsto let pod okriljem Komisije za alpinizem, saj so v glavnem

vsi tekmovalci tudi alpinisti. V okviru komisije na največjih tekmovanjih doma in v tujini tekmujeta slovenski reprezentanci v tekmovalnem turnem smučanju in v tekmovalnem lednem plezanju. Obe disciplini imata podobno kot športno plezanje čisti tekmovalni sistem in kategorizirane tekmovalce ter organizirana državna, evropska in svetovna prvenstva.

Cilji in naloge KGŠ

Komisija za gorske športe poskuša vzpostaviti tekmovalno strukturo, medijsko prepoznavnost in večjo popularizacijo obeh atraktivnih in razvijajočih se športov. Ima več ciljev, ki podpirajo vizijo in koristnost samega delovanja. Prvi cilj je okrepitev z novimi člani, ki bodo razumeli in zmogli s svojimi predlogi in delom razvijati tekmovalno turno smučanje, ledno plezanje in drugo v Sloveniji in se vključevati v delo mednarodne zveze International Ski Mountaineering

- 1** Načelnica KGŠ Jasna Pečjak na tekmovalju v lednem plezanju v Koreji
Foto: Andrej Pečjak
- 2** Jure Šuligoj, Nejc Kuhar in Klemen Triler na svetovnem prvenstvu v turnem smučanju letos v Švici
Foto: Iztok Cukjati

Federation (ISMF), katere članica je tudi Planinska zveza Slovenije. Njen drugi cilj je ureditev oz. izdelava pravilnikov in postopkov za organizacijo tekmovalj, pravil za slovenski pokal v tekmovalnem turnem smučanju in lednem plezanju, delovanje reprezentanc, licenciranje tekmovalcev doma in v tujini in končno tudi financiranje. Tretji cilj, ki je za samo aktivnost verjetno najpomembnejši, je postavitve celotnega procesa razvoja tekmovalcev z jasnimi nalogami in obveznostmi tako komisije kot samih tekmovalcev.

V športu se uspešnost izvajanja številnih nalog, ki so potrebne, da športnik doseže določen nivo, meri z rezultati posameznega tekmovalca ali ekipe. V obeh športih Slovenci zelo uspešno nastopajo na tekmah evropskega in svetovnega pokala, kot prioriteta pa ostaja razširitev baze tekmovalcev, ki bodo sposobni dosegati najboljše rezultate. A prej ko slej bo treba pritegniti tudi pokrovitelje

¹ Besedilo je nastalo s sodelovanjem načelnice KGŠ Jasne Pečjak in člana Iztoka Cukjati.

in pridobiti medijsko pozornost, saj brez urejene finančne podpore razvoja, kakršnega si v KGŠ želijo, v teh športih ne bo. V sezoni 2013/2014 so se s Komisijo za alpinizem (podkomisija za ledno plezanje) pri Planinski zvezi Hrvaške (HPS) dogovorili za skupno izvedbo odprtega slovensko-hrvaškega pokala v tekmovalnem lednem plezanju, za skupen pokal v tekmovalnem turnem smučanju pa za zdaj še ni pogojev. Vzpostavili so sistem licenc in evidenco tekmovalcev. V sezoni 2014/2015 so izpeljali že drugi skupni pokal v lednem plezanju in bodo s sodelovanjem nadaljevali. Vsako leto vabijo na odprti pokal tekmovalce iz sosednjih držav, a je odziv skromen. Naloge komisije so torej ureditev sistema državnih prvenstev in pokalov, promocija tekmovalnega turnega smučanja in lednega plezanja, sodelovanje z drugimi komisijami, predvsem pa povečanje števila tekmovalcev in izboljšanje medijske prepoznavnosti obeh športov. A vendar je glavna naloga KGŠ, da usmerja razvoj gorskih športov in izdela postopke za usposabljanje prihodnjih tekmovalcev in strokovnega kadra.

Razvoj športov

Pri nas sta trenutno aktualna oba omejena športa, druge aktivnosti oz. športi v gorskem svetu niso toliko opazni. Vedno popularnejši gorski tek ne spada pod okrilje PZS; uradno gorski tek spada pod Mednarodno atletsko zvezo, IAAF, International Association of Athletics Federations, obstaja pa tudi organizacija International Skyrunning Federation, ki ga je pravzaprav "prevzela" tako po številnosti udeležbe kot tudi po medijski prepoznavnosti. Gorski teki so pri nas predvsem del treninga in poletnega udejstvovanja turnih smučarjev.

Tekmovalno turno smučanje ima v Sloveniji dolgo tradicijo in v zadnjih letih doživlja zelo hiter razvoj in vse večjo priljubljenost. Že pred več kot tridesetimi leti so posamezniki tekmovali v tujini, takrat pri nas takih tekem še niso organizirali. Pravi razvoj se je začel, ko so Jezerjani začeli odhajati na tekmovalna v Italijo, za to pa je bil najbolj zaslužen Luka Karničar, ki se je smrtno ponesrečil leta 1997 pri helikopterski vaji gorskih reševalcev na Okrešlju. Na teh tekmah je bilo pomembno, da so tekmovalci po večurni hoji *na limit* ohranili toliko moči, da so lahko uspešno nastopili v šprintu in veleslalomu po neurejenem gorskem terenu. Tekmovalci z Jezerskega so bili vsi po vrsti alpinisti in odlični smučarji, zato so bila ta tekmovalna zanje pravi izziv, po drugi strani pa pisana jim na kožo. Leta 1996 je bilo na Jezerskem organizirano prvo tako tekmovalje pri nas. Sestavljeno je bilo iz pohoda, šprinta in veleslaloma. Progo je bilo treba premagati v določenem *limitu*, za rezultat pa se je štel čas šprinta in veleslaloma. Pozneje so začeli organizirati tekme na Okrešlju, Javorniku, Zelenici, Voglu, Pokljuki ... Leta 2004 je bilo izvedeno prvo državno prvenstvo v parih na Jezerskem in sledile so tekme slovenskega pokala. Prvi nastop Slovencev na svetovnem prvenstvu je bil leta 2004, udeležilo pa se ga je devet tekmovalcev z vodjo Drejcem Karničarjem. Tekmovalje je bilo izvedeno po principu "start-cilj", kar pomeni, da se ne glede na disciplino čas meri od starta do cilja. Z doseženimi rezultati so bili vsi zadovoljni, Slovenija pa je bila bogatejša za novo izkušnjo. Od samega začetka tekmovalj so najvišja mesta dosegali Tone Karničar, Milan Šenk, Drejc Karničar, Marko Lihteneker in Grega Justin, pozneje sta se pridružila

- 3 Selektor in mednarodni sodnik za ledno plezanje Nejc Šter Foto: Andrej Pečjak
- 4 Turnosmučarska tekmovanja potekajo po turnosmučarskih trasah ali po smučiščih. Foto: Iztok Cukjati

še Klemen Triler in Matjaž Mikloša, nato pa mladinci Anže Šenk, Nejc Kuhar, Luka Mihelič in Urh Karničar. Poleg Nejca Kuharja in Klemna Trilerja sta trenutno odlična še Jure Šuligoj in zamejski Slovenec Tadej Pivk. Med dekleti je bila najuspešnejša Jana Marinko in kasneje Špela Zupan. Krog tekmovalcev se širi, trenutno gre pri fantih najbolje Nejcju Kuharju, ki tako posamično kot skupaj v paru z domačimi in tujimi tekmovalci dosega vrhunške rezultate, pri dekletih pa prednjači Karmen Klančnik. Poleg klasičnih tekem v gorah, na katerih tekmovalci premagujejo več kilometrov dolge proge s tehnično in dolžinsko različno zahtevnimi vzponi in spusti, so v zadnjih letih vse bolj priljubljene tekme, izpeljane na smučiščih, ki so zaradi lažje dostopnosti privlačne tako za organizatorje kot tudi za množično udeležbo vrhunskih in rekreativnih tekmovalcev. Tekmovalja se odvijajo v različnih disciplinah, najpogosteje posamično in v dvojicah na daljših trasah, sledijo jim tekme v vzponih ter v zadnjem času disciplini šprint in štafeta. Tudi tekmovalno ledno plezanje ima v Sloveniji že precej dolgo tradicijo. Začetke slovenskega državnega prvenstva so predstavljale tekme v hitrostnem plezanju v Bohinju v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Več tekem, povezanih v slovenski pokal, pa imamo od zime 2002/2003. Že od prvih začetkov organizacije tekem svetovnega pokala so Slovenci prisotni tudi na tekmovanjih najvišjega

ranga s tekmovalci, kot so (bili) Janez Jeglič - Johan, Alenka Jerala, Jasna Pečjak, Aljaž Anderle, Klemen Premrl, Primož Hostnik, Luka Krajnc, Tanja Grmovšek, Tjaša Kosič, brata Vukotič in zadnja leta Janez Svöljšak.

Tekmovalno ledno plezanje ima tri discipline: hitrostno (običajno *duel* – paralelno plezanje na izločanje, vedno na ledu), težavnostno (z varovanjem od zgoraj in/ali s sprotnim vpenjanjem v že pripravljena varovala, običajno zelo malo ledu, več umetnih oprimkov, konstrukcija ter balvansko plezanje (varovanje od zgoraj, več problemov, krajše smeri kot pri težavnosti, previsi in umetni oprimki).

Z lednim plezanjem in turnim smučanjem se pri nas ukvarjajo skoraj vsi člani alpinističnih odsekov in klubov ter mnogi drugi, ki pozimi radi zahajajo v hribe s smučmi ali derezami, s tekmovalnim plezanjem in turnim smučanjem pa le redki posamezniki. Gre za resna športa, kjer brez treningov ni uvrstitev na tekmovanjih svetovnega pokala in kjer je konkurenca izredno močna, saj v nekaterih državah oba športa podpirajo s precejšnjimi finančnimi sredstvi, imajo odlično organizirane državne pokale in posledično izredno močne ekipe (pri lednem plezanju izstopajo Južna Koreja, Rusija in Švica, pri turnem smučanju Italija, Francija, Švica, sledijo pa Španija, Nemčija in Avstrija). Vsi športniki – velja za oba športa – izhajajo iz gorniških vrst in so člani planinskih društev, alpinističnih ali turnosmučarskih odsekov oz. klubov, saj je narava obeh športov tesno povezana z gorniškimi spretnostmi, poznavanjem razmer v gorah in znanjem alpinistične tehnike, tako da je po svoje naravno, da sta oba športa pod okriljem PZS, obenem pa ločena od standardnih dejavnosti, kot sta planinstvo in alpinizem.

Glede vključevanja novih športov, pravijo v KGŠ, bo dilema večja, saj je možnosti in idej za udejstvovanje v gorskem okolju z razvojem novih tehničnih sredstev in bujno domišljijo obiskovalcev gorskega sveta neomejeno. O razvoju in smernicah se v KŠG še dogovarjajo, saj nočejo zapirati vrat eventualnim novim športom, obenem pa bodo, kot pravijo, morali razmisliti, katere bodo vključili in pod kakšnimi pogoji.

Minimalni posegi v naravo

KGŠ spoštuje sprejeti Okoljevarstveni in naravovarstveni kodeks Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez. Tekmovanja v lednem plezanju se

zaradi varstva naravnega okolja in izrednega napredka v tehniki plezanja selijo iz naravnih zaledenelih slapov na umetne previsne konstrukcije sredi naselij, kjer je za kategorijo težavnost vse manj ledu in vse več umetnih oprimkov, konstrukcija pa se po tekmovanju razstavi in pospravi do naslednje sezone. Hitrostno plezanje ostaja na ledu, na primer v soteski Mlačca, kjer slapove umetno zaledenijo, vendar brez dodanih kemikalij (kot pri umetnem zasneževanju smučišč). Tekmovanja v turnem smučanju se sicer odvijajo v naravnem okolju, vendar običajno po ustaljenih turnosmučarskih trasah ali na smučiščih. Če snega ni, je tekmovanje odpovedano ali prestavljeno, nihče umetno ne zasnežuje proge/trase za turnosmučarsko prireditve. Res je, da se obe dejavnosti kot netekmovalni izvajata tudi v zavarovanih okoljih, kot je Triglavski narodni park, vendar ne v množični obliki, tekmovanja pa, kot rečeno, že zaradi same organizacije potekajo na manj odmaknjenih območjih, kjer je poseg v naravno okolje majhen ali pa ga sploh ni.

Gledalcev je na tekmovanjih običajno zelo malo, onesnaževanja s hrupom pa na primer ob turnosmučarski progi

tudi ni, saj gre za nekajkilometrsko progo, kjer so smučarji edina motnja. Tudi zaključne prireditve in podelitve so skromne in navadno ne privabijo posebne množice. Dejstvo je tudi, da je v okviru PZS aktivna Komisija za varstvo gorske narave, po društvih odseki za varstvo gorske narave, v okviru alpinističnih šol pa je vsaj eno predavanje posebej namenjeno problematiki varstva gorske narave.

Vizija KGŠ je razvijanje gorskih športov, trenutno tekmovalnega turnega smučanja in lednega plezanja, da bodo mladi dobili priložnost, da razvijejo svoje sposobnosti in uresničujejo cilje v teh zahtevnih športnih zvrsteh. S tem se bo verjetno uresničila tudi želja po prepoznavnosti, pomembnosti in koristnosti Slovenije v teh športih. V prihodnosti vidijo svoje tekmovalce tudi na olimpijskih igrah, čeprav bo pot do tja zahtevna in dolga. ●

5 Vsa tekmovanja v lednem plezanju, razen hitrostnega, potekajo na umetnih konstrukcijah. Janez Svöljšak je trenutno eden naših najboljših lednih plezalcev. Foto: Andrej Pečjak

Najbolj cenijo doživljanje gorske narave

Ugotovitve spletnih anket PZS izvedenih v tem letu

Dušan Škodič

Planinska zveza Slovenije je letos z dvema spletnima anketama zbirala najrazličnejše podatke, ki so pomembni tako za uveljavljanje interesov planinske organizacije kot za pregled stanja na določenih področjih in tudi za morebitno posredovanje informacij medijem. Ena anketa je bila namenjena planinskim društvom, druga planinskim posameznikom, odziv na obe pa je bil zaradi elektronske oblike primerno večji kot v preteklosti, ko so odgovori prihajali po klasični pošti. Mnogo lažja je bila tudi obdelava velike količine zbranih podatkov. V nadaljevanju vam predstavljamo ugotovitve, ki smo jih izluščili iz izpolnjenih anket 164 planinskih društev in 2292 posameznikov.

Anketa za planinska društva je vsakoletna in namenjena pridobivanju informacij za ažuriranje podatkovnih zbirk PZS, statistično obdelavo in javno objavo, prav tako tudi za interne potrebe organov PZS in njenih strokovnih služb. Društva so lahko podala tudi svoja vprašanja, predloge in pripombe. Odziv na anketo je bil nekoliko slabši kot v preteklih letih, izpolnilo jo je 164 od 283 planinskih društev, kolikor jih je bilo leta 2015 včlanjenih v PZS, kar znese slabih 60 odstotkov. Neodzivna so bila predvsem društva z manjšim številom članov.

Iz prispelih podatkov lahko na hitro razberemo nekaj zanimivosti. Za komunikacijo praktično vsa društva uporabljajo elektronske medije. Dobri dve tretjini društev ima svojo društveno pisarno, ena tretjina društev ima v lasti tudi nepremičnine. Dobra polovica se

med seboj povezuje in izvaja skupne akcije z drugimi planinskimi društvi, četrtnina jih sodeluje tudi z zamejstvom. Z vrteci sodeluje 41,5 odstotka, z osnovnimi šolami pa 69,5 odstotka društev, kar kaže na rahel upad v primerjavi s prejšnjo anketo. V upadu so tudi organizacije planinskih, alpinističnih in športnoplezalnih šol, nekoliko več je bilo izvedenih izletov in pohodov. Kulturnih dogodkov je bilo organiziranih nekoliko manj, več društev kot lani pa je letos uspelo izdati svoja glasila.

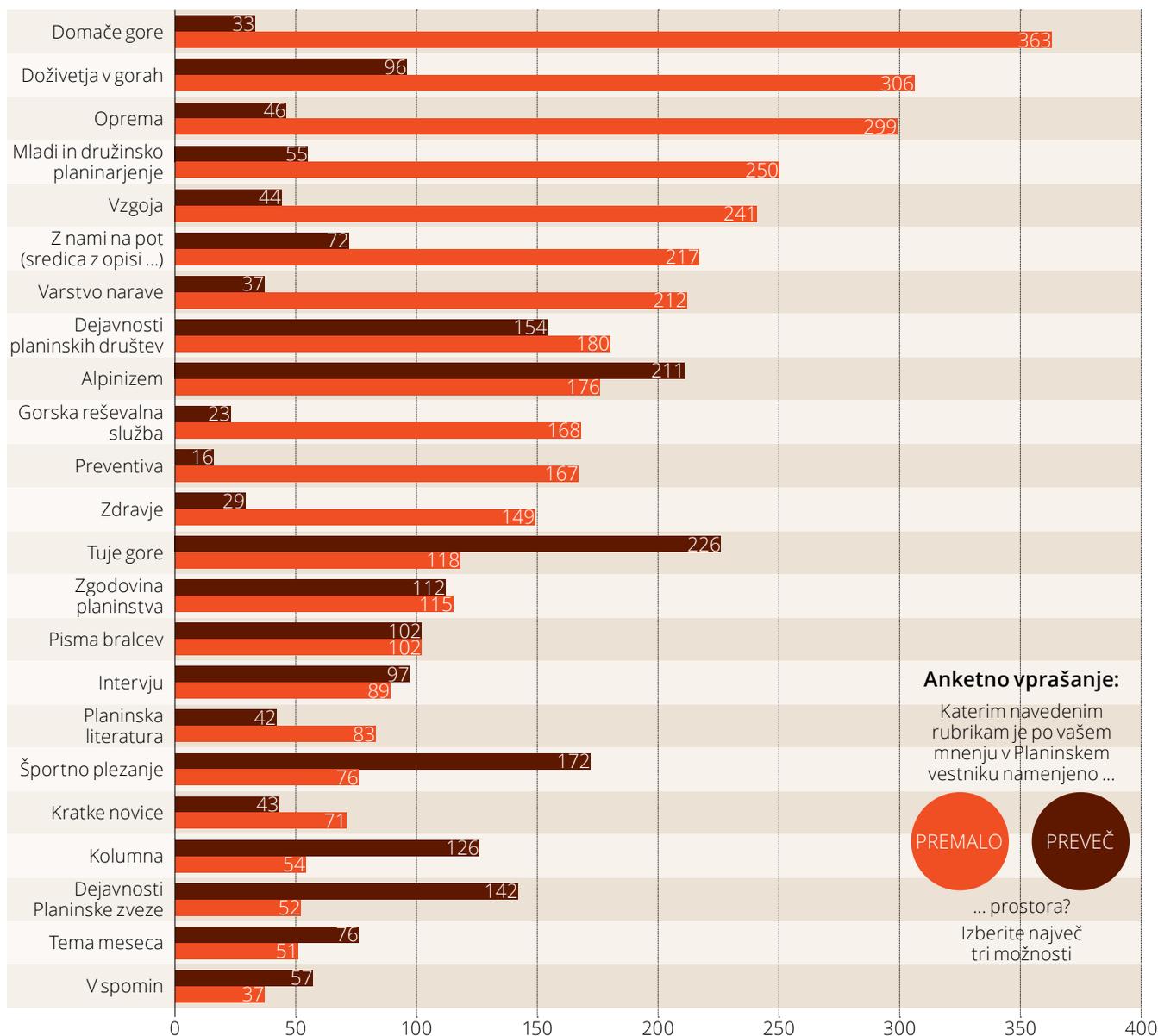
Našo revijo *Planinski vestnik* ima v svoji društveni pisarni ali planinski koči na voljo 70,8 odstotka planinskih društev. V smislu promocije *Vestnika* je povabilo k naročilu svojim članom po elektronski pošti poslala natanko tretjina društev, polovica je to storila na rednem občnem zboru. Po mnenju planinskih društev naj bi bile glavne

Foto: Oton Naglost

pomanjkljivosti ali pripombe na vsebino revije naslednje: premalo je vesti o dejavnostih planinskih društev, premalo vzgoje in opisov domačih gora. Preveč naj bi bilo opisov tujih gora, alpinizma in planinske literature ter presenetljivo, preveč naj bi bilo tudi prispevkov o dejavnosti PZS.

Nas je seveda zanimala predvsem druga anketa, na katero so odgovorili posamezniki, iz njihovih odgovorov pa smo lahko izluščili mnenje in tudi "videz" povprečnega člana PZS. Povprečna starost tistega, ki je izpolnil anketo, je okoli 50 let, je večinoma moškega spola. Zelo verjetno živi v osrednjeslovenski, gorenjski ali savinjski regiji. V planine zahaja nekajkrat mesečno, ne zanimajo pa ga alpinizem, športno plezanje, niti turna smuka ali turno kolesarjenje. Rekreativo (in hojo v gore) sicer jemlje kot zelo pomemben dejavnik v svojem življenju, svoje planinske izkušnje pa je tudi pripravljen deliti z drugimi. Najbolj pri tej svoji dejavnosti ceni doživljanje gorske narave, mir in tišino, nekoliko manj mu je pri planinarjenju pomembno druženje oziroma dejstvo, da bi mu to predstavljalo beg iz sodobne vsakdanjosti. Naš planinec rad odkriva njemu še nepoznan gorski svet, zbiranje žigov na vrhovih pa je v primerjavi s prejšnjo generacijo, kot kaže, že nekoliko "prerasel". Le polovica anketiranih izraža možnost, da bi prehodila Slovensko planinsko pot od

Maribora do Ankarana/Debelega rtiča, prav tako je le pri polovici vprašanih verjetno, da so doslej uspeli obiskati Slovenski planinski muzej v Mojstrani. Pri kar dobrih dveh tretjinah pa obstaja verjetnost, da so v tem letu obiskali kakšno goro zunaj naših meja, kar dodatno potrjuje njihovo radovednost po spoznavanju novega. Čeprav je bilo sodelovanje odprto za vse, preseneča podatek, da je le 13 odstotkov tistih, ki so sodelovali v anketi, včlanjenih v katero od naših planinskih društev. Kot razlog za nečlanstvo jih je večina navedla, da jih to ne zanima ali niso želeli navesti razloga. Med člani pa je velik razlog pripadnost svoji planinski organizaciji, zelo pomembne so tudi ugodnosti pri prenočevanju v naših planinskih kočah in v tujini (18 evropskih planinskih organizacij nudi našim včlanjenim planincem enak popust kot svojim). Prav tako je zelo pomembno

Planinski vestnik ima v svoji društveni pisarni ali planinski koči na voljo 70,8 odstotka planinskih društev.

zavarovanje za primer nesreče ali smrti in vključena zdravstvena asistenca v tujini. Ostale članske ugodnosti niso imele večje teže. Tudi pri plačevanju članarine se ni spremenilo praktično nič – še vedno se skoraj vsa članarina pobere v društvenih pisarnah ali po društvenih pobiralcih. Anketa se je dotaknila tudi *Planinskega vestnika*. Polovica vprašanih je odgovorila, da je seznanjena, da je naša najstarejša še izhajajoča revija letos praznovala 120-letnico. Nenaročniki najpogosteje navajajo nepoznavanje revije, njeno ceno in druge neopisane osebne razloge. Večina bralcev revije je naročnikov, nekateri jo dobijo tudi od

znancev ali v društveni pisarni, redkeje v knjižnici, ali jo kupijo v prosti prodaji. Pri vsebinah v reviji tudi bralec posameznik pogreša predvsem več opisov domačih gora, doživetij in informacij o opremljenosti. Tako kot beremo v odgovorih društev, se tudi posamezni bralec povsem strinja, da je v vsebini preveč alpinizma in tujih gora, vendar ga za razliko ne zanimajo dejavnosti planinskih društev niti poročanja o delu celotne planinske organizacije. Sledila so še druga vprašanja, iz katerih je razvidno, da veliko večino planincev hudo moti vožnja z različnimi motornimi vozili v naravnem gorskem okolju, le polovica pa jih denimo zavrača tudi kolesarjenje po planinskih poteh, seveda zunaj visokogorja ali zavarovanih območij. Dve tretjini anketirancev se tudi strinja z nadelavo zavarovanih plezalnih poti (športnih ferat) zunaj visokogorja ali zavarovanih območij. ●

Tam bomo večno srečni

Romanje za Brede

Milka Bokal

Povabili so me na romanje na Sveto Goro. Ne vem, ali naj grem ali ne. Vroče bo. Čez 30 stopinj. Dva dni. Na Vojskem prespimo. Pa sama bom od nas. Svakinja ne gre. Tudi brat ne. Kaj pa, če vseeno grem? – Grem, lepo se mi zdi hoditi po tistih travnatih primorskih košeninah z zaledjem listnatih gozdov in z belimi pečinami Trnovskega gozda v ozadju. Pravijo, da je treba iti na romanje z nekim namenom. Ni mi ga težko najti. Posvetila ga bom sestri Bredi. Nenadno, v nesreči je umrla. Še zdaj mi je težko ob misli, kako se je poslovila. Srečamo se v žirovski cerkvi. Duhovnik bere: "Na koncu našega zemeljskega romanja nas čaka večna sreča."

Breda, je to res? Ti že veš. Vem, da si razmišljala o smrti. Po nekaj tvojih posrednih besedah sem to zaznavala. Je hudo prestopiti v večnost? Zdjaj si odšla na svoj izlet v neznano. Ne najin, kot sva vsako leto hodili in kot sva imenovali najina nenačrtna potepanja po Poljanski dolini. Nikoli ne bova več kot sestri "malo ponergali", kot si dejala. O tvojih čivkah, čebelcah, vnukinjah, vsakdanjih opravkih. Spraševala si me o mojih čivčkah. Tako rada si imela otroke. Kje so bile tvoje zadnje misli?

Nekaj časa gremo kar po asfaltu. Cesta se vije nad ozko dolino Osojnice. Bregovi so strmi, a lepo pokošeni. Ponekod so se kmetje posodobili z baliranjem, a novodobne plastične kopice so dali skupaj na eno mesto pod okrilje doma. Tako ne kazijo podobe pokrajine. Na sosednji strani strme doline gmajna sega skoraj do dna. Sonce pripeka, a zeleno sosedstvo dobro dene mislim. Med gozdno podrastjo se kažejo ciklame. Ponekod so se med koreninami stisnile v vijoličaste kupčke.

Tudi ti si bila otrok gozda. Kaj vse si prinesla iz njega?! V tvojem življenju je narava, še posebej gozd, živela kot tiho zaledje tvojega pehanja in nehanja. Kako

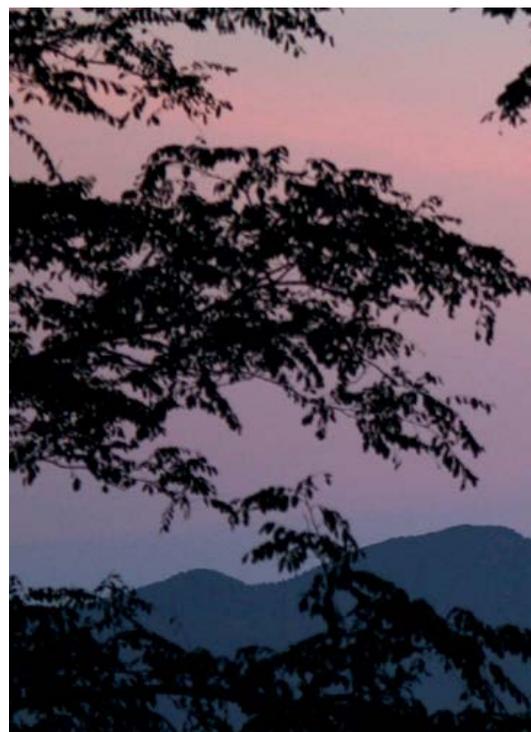
rada si imela spomladi zvončke. Cele košarice teh belih kimajočih glavic si nabrala. Kar čutim njihov vonj, tako kot zdajle v zraku plavajo vonjave ciklam.

Letos si jih namenila za zadnje slovo svoje svakinje. Nisva vedeli, da so bili to tvoji zadnji zvončki, ko sva se pogovarjali, kako lepo so jo z njimi počastili.

Prešli smo hrib in spuščamo se v idrijsko dolino. Pešačenje po ovinkasti cesti skrajšamo s skoraj nepreloženimi prečnimi stezami. Bog ve, kdaj so služile kot žive povezave med ljudmi. Na prostoru med dvema cestnima okljukoma stoji prazna hiša. Od zgornjega dela ceste vodijo do nje stopnice, od nje pa prav tako do dela spodaj – hiša ujeta med okljuke ceste. Visoke rumene rože so raztresene med latastimi suhimi bilkami v bližini glavnega vhoda. Velika lesena vrata imajo starinsko ključavnico s ploščatim vrhnjim delom za oprijem dlani. Se je življenje te hiše končalo z odhodom nekoga skozi ta vrata?

Breda, ima Bog za greh isto kot ljudje? Je bil strog sodnik? Si skupaj z atom in mamo? Pa z mičkenim bratom? Ivanko, ki si jo tako lepo opisovala v svojih spisih, gotovo pestuješ. Pa druge, ki si jih imela rada in si jim pomagala, si srečala? Saj vendar mora biti to nenehno hlepenje po sreči in večne neizpolnjene želje nekje uresničene. Učenjaki zapletenih niti človeškega življenja pravijo, da tam. Tam naj bi se izpolnila naša upanja. Ti že veš.

Pod Vojskim se v gozdu steza postavi pokonci. V daljavi se vidijo domačije nad Kanomeljsko dolino. Spodnja, Srednja, Gorenja Kanomlja smo brali na rdečih tablicah hišnih števil. Velika telesa bukev po nesrečni predlanski zimi še čakajo na delo gozdnih delavcev in njihovih pripomočkov. Cela planjava je onemoglo legla na tla pod ledenim oklepom žleda. Tista debela smreka, za katero je bilo več človeških rok premalo za njen objem, se je pa posušila. Najbrž ne bo več dolgo s svojo obsežnostjo zaznamovala te steze.

Visoke sivkaste trave z drobnimi latki na koncu so zrasle na nekdanji kamniti stezi. Lomijo se pod našimi koraki, sem pa tja pa odgrnemo tudi na novo zraslo robido. Višje gori pikajoča rastlinska bližina poneha. Nadomestijo jo izpod kamnov ob poti segajoči svečniki z modrikastimi povešenimi cvetovi. Ob meni nekdo reče, da jim reče kar encijani. Združba cvetov na podolgovatem stebelu jim je res podobna. Ko pridemo na Vojsko, se že mračni in velika blede luna nas začne gledati z neba.

Kaj si ponesla v grob? Bolečine ranega otroštva zagotovo, čeprav dolgo nisi spregovorila o njih. Šele zadnja leta. Dogodki iz prvih let so ti čustveno prežemali celotno življenje. Sama si bila ob zadnji uri. Celo življenje si bila sama, sama sredi ljudi. Pravzaprav se sami prebijamo skozi življenje. Najbližji sicer segajo v pretikanje skozi množico dogodkov v trajanju časa, a v bistvu se človek odloča sam. Sam s svojo kamrico srca sredi samotne ure, bi rekel Ivan Cankar.

Velika Lazna. Planota na križišču belih cest, obdana s temnimi smrekovimi gozdovi. Tako lepo je tukaj, se zasliši ob meni. Najbrž ta lepota pomeni zlitje narave in človeške psihe, ki se v določeni pokrajini ujame v harmonijo, da se človek nekje dobro počuti. Pripeka z neba je čedalje bolj žgoča in senca dreves ob poti dobro dene. Zdjaj bo peljala naravnost proti Lokvam in ne bo več hribčkastih dvigov in spustov. Belina ceste je drobno in debelo peščena

Foto: Tanja Mlinar

in v čevljih začutim kamenčke. A boš stresla pokoro, mi reče soromar, ki gre mimo, ko sezuvam čevlje in stresam kamene bodice iz njih.

Zaman sem čakala na tvoj blagi "ja" ob zadnjem klicu. Zmeraj si bila vesela, ko sem te poklicala. – "Ja, od kod si se pa ti unejšla (kako si se pa ti našla)," si rekla,

kadar dolgo ni bilo glasu od mene. Ko sem prišla k tebi, si takoj odprla polno malho novic. Če so bile nevšečne, si jih obarvala s posebno prizanesljivostjo. Nikoli nisi silila v človeka in brskala po njegovi notranjosti. – "Dabar je, dabar je (dobro je, dobro je)," si po žirovsko ponavljala. – Se bo že poglihal (poravnalo). Zdaj vse tone v minljivost. Ostaja le up na večno srečo, ki je bila kot popotnica dana našemu romanju. Grgar se skriva pod gozdnato gmoto Svete Gore. Ob vznožju stoji kapelica sv. Cirila in Metoda. Mogoče je pa res to pradaven spomin na njuno popotovanje v Rim, skrit v zagonetno ljudsko domišljijo in ujet v njeno spominsko dejavnost, kot na več mestih po Sloveniji označujejo njima posvečene kapelice. Kamnite bele skale silijo iz pobočja z ostrimi poleglimi travami, nad katerimi bdi grmovnato drevje. Steza se vije levo in desno proti vrhu. S Svete Gore se zaslišijo zvonovi. Ta valovita pesem in šumenje vetra, ki je blago hladil našo pot, strne misli v eno. Taki so, včasih zelo zagonetni, zakoni človeškega bitja in žitja. Tvojega, mojega, nas vseh. Zbogom, Breda. ◉

Tvoje grlo je tvoja moč.

NOVO

Septabene®

www.septabene.si

Novo zdravilo za boleče grlo z edinstveno formulo za **celovito zdravljenje**.

- Hitro olajša bolečino.
- Zdravi vnetje.
- Odpravlja vzroke okužb.

 KRKA

Nujna preventiva pred zimsko sezono

Kaj storiti pred zimsko sezono gorništvu in turnega smučanja?

Opozoril bi rad na nekaj nujnih opravil, ki naj bi jih postorili pred zimsko sezono. Lansko zimo smo v *Planinskem vestniku* natančno opisali, kako se dobro pripravimo na turo (PV 1/2014), kakšno opremo potrebujemo – še posebej opremo, ki omogoča hitro in učinkovito pomoč zasutim v snežnem plazju (PV 2/2014), kako ocenimo nevarnost, izberemo pravo smer gibanja (PV 3/2014) in na koncu, kako se znajti ob nesreči v snežnem plazju (PV 4/2014). Na kratko bomo ponovili bistvene stvari.

1.

Preverimo zimsko opremo

Ideja naj ne presega naših zmognosti. Predvsem fizičnih in psihičnih. Ne pozabimo na opremo. Ne glede na to, kakšno dejavnost opravljamo v zasneženih hribih, je nujna oprema vedno nepogrešljiva. Statistika IKAR¹ kaže na povečano udeležbo alpinistov v nesrečah v snežnem plazju. V večini primerov so bili brez lavinskih žoln, sonde in lopate. Govora je o plezalcih kombiniranih smeri ali ledenih slapov. Tam se vsak gram teže pozna, vendar ne gre pozabiti, da smo pri dostopu in sestopu enako izpostavljeni plazovom kot običajni gornik peš ali s smučmi.

Zahtevnost tur zvišujemo postopno. Hkrati z zahtevnostjo dodajamo tudi opremo. Najprej bo treba navleči zimsko oblačila in zamenjati stalno vsebino v nahrbtniku.

Vsak kos opreme natančno preglejmo. Seveda so postopki pregleda tehnične, lavinske opreme nekoliko drugačni kot npr. za čevlje ali nahrbtnik. Ne pozabimo na palice, smuči in smučarske čevlje.

Navodila za pregled lavinske opreme so zapisana v navodilih za njeno uporabo. Če je za lopato in sondo dovolj, da ju pregledamo vizualno, po potrebi očistimo in naoljimo, pa to ne velja za lavinsko žolno. Najprej obvezno zamenjajmo baterijske vložke. Večina novejših lavinskih žoln ima že vgrajen sistem za samokontrolo. Ugotovimo, če naprava deluje pravilno. Na napravah, ki jih je možno posodabljanje, preverimo verzijo programske opreme. Če le-ta ni zadnja, poskrbimo, da programsko opremo nadgradimo. Vsak proizvajalec ima v vsaki državi pooblaščenca, ki izvaja nadgradnje. Pri nas je po navadi to kar uvoznik

oz. distributer naprave, za pregled in nadgradnjo naprav Ortovox (modeli 3+, S1 in S1+) in Marmut-Barryvox (model PULSE) se lahko oglasite pri meni. Ne pozabimo na nahrbtnike z napihljivimi blazinami. Natančno jih preglejmo po navodilih proizvajalca (več na http://www.volontar.net/clanek_prikazi.php?pid=49). Za nahrbtnike proizvajalca ABS od lani velja odpoklic in nujna kontrola sprožilnega

sistema. Le-to lahko opravite pri uvozniku – v trgovini Annapurna. Enako velja za napravo Avalung. Pregled pred sezono je nujen (več na http://www.volontar.net/clanek_prikazi.php?pid=48). Lavinsko žolno ob prvi priložnosti preverimo tudi fizično. Opravimo dvojni ali tovariški test (PC – *partner check*). Le tako preverjeni napravi lahko zaupamo.

2.

Ocena razmer

Vse, kar smo opisali zgoraj, zahteva določeno znanje, usposobljenost. Če nismo člani društva, ki dobro skrbi za informiranost svojih članov, ali v svoji dejavnosti ne izvaja usposabljanj, ne čakajmo na maj, čim prej se udeležimo seminarja ali celo šolanja, kjer nas bodo usposobljeni strokovnjaki naučili

vse potrebno o zimskih nevarnostih v gorah. Ocena tveganja – zveni zelo učeno. Predvsem se držimo zdrave kmečke logike. Tam, kjer je sneg, je možen plaz. Če je snega več, je verjetnost za sprožitev večja. Bolj strm kot je teren, močnejši kot je veter in večje kot so temperaturne spremembe, večja je možnost

¹ International Commission for Alpine Rescue – Mednarodno združenje za gorsko reševanje.

2

3

1 Manjši osipi so dovolj, da nam zagrenijo dan.

Foto: Klemen Volontar

2 Smučanje zunaj urejenih prog ni priporočljivo – plaz na Voglu. Foto: Klemen Volontar

3 Preizkus stabilnosti snežne odeje

Arhiv Klemna Volontarja

za sprožitev. Dodajmo še splošno vremensko in lavinsko napoved. Dodajmo še informacije poznavalcev ali ljudi, ki so bili nedavno na terenu, ki ga želimo obiskati. Vse to lahko storimo in pregledamo v topli dnevni sobi. Do zdaj nismo še nič merili ali ocenjevali. Na dan odhoda na hitro še enkrat preglejmo napovedi, predvsem preverimo, če je vreme takšno, kot je bilo napovedano. Če je, obstaja velika verjetnost, da se bo tudi nadaljevalo po napovedi. Pred začetkom gibanja na parkirišču namestimo žolne in jih obvezno dvojno, obojestransko preverimo.

Če se v skupini pojavi nekdo brez nujne opreme, verjemite, da ne ogroža samo svojega, ampak tudi naše življenje. Brez slabe vesti ga pustimo v dolini na izhodišču. Spomnimo se, da mora biti lavinska žolna pravilno nameščena na telo. Držimo se priporočil strokovnjakov in navodil proizvajalca. Lopata in sonda obvezno sodita v nahrbtnik. Ob morebitnem zajetju v snežnem plazu nam bo vse, kar je na nahrbtniku, snelo in ostali bomo brez nujnih

Snežni plaz – hitra navodila

1. Poskrbite za lastno varnost

- ocenite ogroženost (drugi plaz)
- določite smer umika
- skupina – izberite / določite vodjo
- sam – določi prioritete

2. Preverite stanje

- število zasutih
- stanje nezasutih

3. Klic na pomoč

- skupina – kličite 112
- sam – začni z iskanjem

4. Razdelite naloge

- opazovalec
- hitri pregled plazovine
- iskalci
- sonderji, kopači

5. Določi iskalno območje

- kje je bila žrtev zadnjič videna
- prioriteta mesta iskanja – mesta odlaganja

6. Nastavite lavinsko žolno

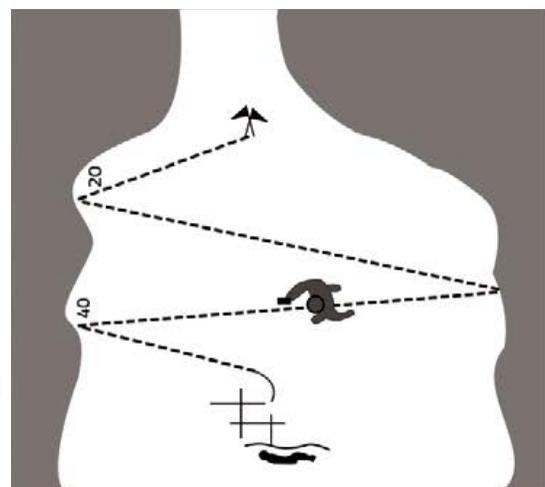
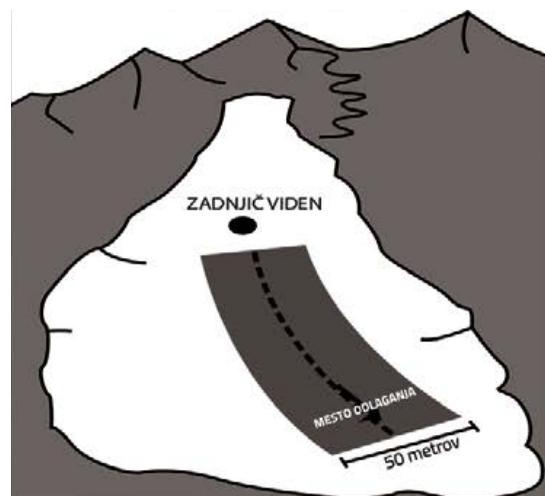
- preveri stanje v skupini
- ponovno preveri lastno ogroženost

7. Hitri pregled

- opazuj, poslušaj, kliči

8. Triaža

- vidna / popolno zasuta žrtev (obravnavamo najprej – označi mesto)
- nevidna žrtev (prični iskati z lavinsko žolno)
- če si sam kliči, 112

pripomočkov za reševanje. Med gibanjem opazujmo, poslušajmo, čutimo. Naša čutila so izjemna, le uporabiti jih moramo. Opazujmo okolico, spremembe, ki morda ne bi smele biti tam in takrat. Poslušajmo, morda se v bližini že prožijo plazovi. Naše telo lahko zazna spremembo temperature, poleg tega z občasnim otipavanjem snega presodimo, ali se ta

neobičajno spreminja. Vsaka neobičajna ali drastična sprememba ni nujno slaba, vendar naj nas vsaj za trenutek zaustavi in opomni, nato pa se odločimo o nadaljnjih korakih. Gibajmo se v zadostni "varnostni, razbremenilni" razdalji. Ob vsakem sumu o povečani nevarnosti, zlasti ko prečimo grapo in odprta strma pobočja,

Snežni plaz – hitra navodila

9. Prvi signal

- preišči območje od »zadnjič viden« do »mesto odlaganja«
- uporabi »zig-zag« metodo gibanja

10. Usmerjeno iskanje

- po prvem signalu sledi indikatorjem na napravi (razdalja, smer)

11. Fino iskanje

- upoštevaj pravilo »pristajanje letala«
- upočasni gibanje, z napravo se približaj površini plazovine

12. Določi mesto najboljšega signala

- križna metoda / pinpointing
- uporabi funkcijo »MARK«
- uporabi sondo (pravokotno, spiralo)
- ob dotiku zasutega s sondo le te NE izveči

13. Odkopavanje

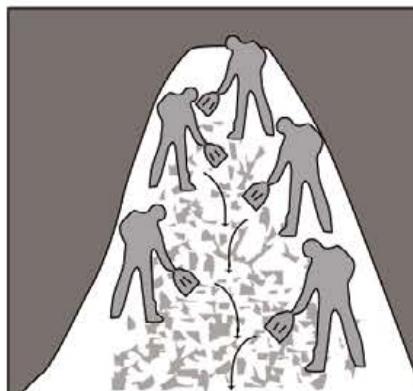
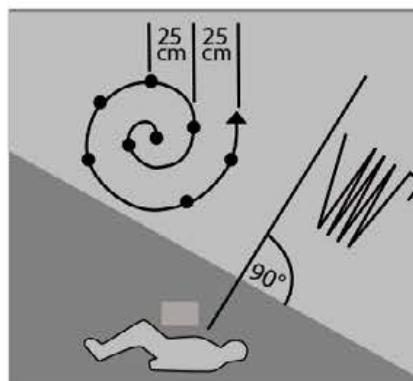
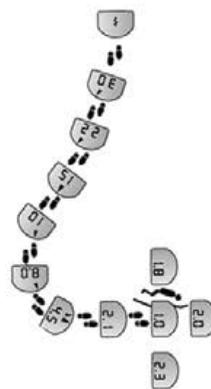
- naj te NE vodita moč in motivacija
- delaj hitro in premišljeno
- koplji v »V« obliki na spodnji strani zasutega
- kopači naj pogosto menjajo položaje

14. Obravnava zasutega

- preveri prisotnost zračnega žepa
- očisti dihalne poti
- zavaruj zasutega pred nadaljnjo izgubo toplote
- upoštevaj smernice PP
- ugasni lavinsko žolno zasutega

15. Več hkrati zasutih

- nadaljuj z iskanjem naslednjega signala

4 Pravilna postavitev pri odkopavanju zasutega v plaz

Foto: Klemen Volontar

5 Vaja dela mojstra, mojster dela vajo. Foto: Klemen Volontar

jo še povečajmo. Največja razdalja med dvema naj bo tolikšna, da se med seboj še vidita, drugo pravilo pa je, da je na nevarnem območju hkrati vedno le en sam. Tako na najlažji način poskrbimo, da bo v najslabšem primeru zasut en sam. Vsi ostali bodo lahko takoj priskočili na pomoč.

Za vse, ki pogosteje zahajate v zimske gore, priporočam poznavanje vsaj enega fizičnega preizkusa stabilnosti snežne odeje. Vsega se žal ne da naučiti z branjem, zato obiščimo preverjen seminar, kjer nam bodo pokazali nekaj načinov ugotavljanja stabilnosti snežne odeje, s pomočjo katere precej lažje ocenimo tveganje. Nato sledi vadba in še enkrat vadba. Le tako se bomo dobro izurili v izvedbi preizkusa in razumevanju rezultatov.

Za nekoliko bolj "lene" obstaja tudi teoretični preizkus, metoda treh filtrov ali munter, in redukcijska metoda. Obe metodi najdemo v elektronski obliki na spletu kot brezplačni dodatek, ki ga namestite na svoj pametni telefon. Spletne aplikacije vam seveda ne bodo dale jasnega odgovora, ali je varno ali ni varno, vas bodo pa peljale skozi postopek ugotavljanja tveganja in spomnile, na kaj vse moramo biti pozorni.

5

NOVICE IZ VERTIKALE

Presenetljivo dolga in lepa jesen se je nepreklonito iztekla in dočakali smo prve snežne padavine. Kdor je poleti "zabušaval", je lahko v oktobru in novembru rešil sezono.

Kdor je tudi to zamudil, mu ni pomoči. Lokalni vrači in ostali poznavalci kozmičnih energij znajo povedati, da nas bo letos obiskala huda in s snegom bogata zima. Če se zima po poletju pozna, potem se lahko nadejamo dobrih razmer in odličnih vzponov. – ...

Domače stene

V soboto, 7. novembra je Matija Volontar (AO Jesenice) uspel s seznama odključati še eno smer devete stopnje. V smeri **Čingul Maki (250 m, IX-/IV-V)** v Rušici mu je družbo delal Andrej Škafar (Akademski AO). Matija pravi, da največjo težavo predstavlja streha sredi smeri, ki sta jo prva plezalca ocenila z VIII ter predzadnji raztežaj, ki ti pod nos konstantno nastavlja težave okrog VIII+/IX-.

Matija je smer preplezal v vodstvu in prosto. Beno Vajdič (AO TAM) in Matej Kladnik (AO Kamnik) sta 10. novembra plezala **Smer pod stolpom z varianto (370 m, VI-/V, IV)** v južni steni Skute.

Jerebica, Steber svetega Martina Foto: Luka Štravs

Glede na sicer skop fotograf-ski material je bilo v smeri precej veselo, da ne rečem celo prešerno razpoloženje. Indijansko poletje sta dodobra izkoristila Luka Štravs (AO Idrija) in Borut Demšar (Akademski AO), ki sta na Martinovo nedeljo v dolini pustila pojedino in mlado vino ter raje zavila v južno steno Jerebice. Praznično razpoložena sta zavila v **Steber svetega Martina (400 m, VII/V-VI)** in se na robu stene čudila opečnati barvi rok in obrazov. Če sta vzpon primerno proslavila, kot sta to storila prvenstvenika, pa še naprej ostaja zavito v tančico skrivnosti.

Prvi zimski vzponi

Matej Arh in Klemen Gerbec sta očitno precej neučakana in sta že dan po sneženju zavila v hribe. Podala sta se v **SV greben Vrtače (150 m, II-III)** in bila navdušena nad naklonino in izpostavljenostjo za svojo skromno težavnost. Še najbolj pa se jima je smejalo zaradi odličnih *hookov* v katere sta radostno zatikala okle cepinov. Dva dni kasneje pa sta ude pretegovala v **SV razu Kalške gore (500 m, IV/III)**. V spodnjem delu smeri sta se zabavala s strmimi travami, ki se kasneje umaknejo nekoli-kanj delikatnejšemu plezanju. Turo jima je zabelila ploščica, ki je bila prevelik zalogaj, zato sta raje zavila preko previsa na desni strani. Do vrha smeri je bilo treba premagati še siten skok ter se v prijetnem *španciru* sprehoditi po grebenu do vrha. Nagrajena sta bila s čudovitim razgledom.

Nesreča ne počiva

3.

Kaj pa, če ne gre vse po načrtih? Nesreča ne počiva. Vsakomur se lahko zgodi. Splet okoliščin ali pa golo izzivanje, bog ne daj podcenjevanje ali neznanje, lahko vplivajo, da se čudovit izlet spremeni v nočno moro. Sproži se snežni plaz in zasuje enega ali več prijateljev. Lahko smo samo priče dogodku v neposredni bližini. V vsakem primeru moramo ukrepati hitro, zanesljivo in predvsem kolikor je mogoče varno. Tokrat ne bomo opisovali postopkov in metod iskanja zasutih v snežnem plazu, ker je tema preobširna, lahko pa si postopek preberete v PV 4/2014.

Spomnil bi vas rad, da prav pri nesreči v plazu šteje vsaka minuta. V prvih 20 minutah iskanja in odkopavanja zasutega moramo vložiti vse svoje znanje, iznajdljivost in moč. Nenehno bodimo pozorni na svojo varnost. Če smo v vlogi iskalca reševalca sami, v primeru iskanja zasutega v plazu ne velja pravilo takojšnjega klica na 112. V tem primeru klic odložimo, dokler nismo v prvih 15–20 minutah storili vsega, da lociramo zasutega in mu omogočimo dihanje. Če vas je v skupini, ki nudi tovariško pomoč, več, potem seveda opravite klic na 112 takoj in ugotovite, kakšno je stanje v skupini. Vse potrebne podatke sporočimo operaterju na številko 112.

Za vsako večino se je potrebno posebej izuriti. To velja tudi za iskanje z lavinsko žolno, sondiranje ali odkopavanje. Ko te večine enkrat obvladamo in delujemo po priporočenem postopku, smo na dobri poti, da prijateljem pod snegom pomagamo po najboljših močeh. Ob nesreči v plazu je treba delovati hitro in umirjeno, hkrati pa upoštevati zaporedje opravil, ki zagotavljajo največji uspeh. Ker to počnemo na vso srečo redko, in če ne vadimo prav pogosto, je velika verjetnost, da bomo v paniki pozabili, kaj moramo sploh storiti. Pred začetkom zimske sezone bo na spletu omogočen dostop do nove aplikacije "Anketa – snežni plaz", ki je namenjena anonimnemu poročanju o morebitnem dogodku ali skoraj dogodku v snežnem plazu. Želimo pridobiti čim več podatkov kje, kdaj, komu in v kakšni situaciji se je zgodila nesreča ali skoraj nesreča. Le tako bomo še izboljšali lavinsko varnost v Sloveniji in pravilno usmerili delo na različnih izobraževanjih, seminarjih, planinskih in alpinističnih šolah. ●

Prvenstvene smeri

Rado Lapanja in Tone Črv (oba AO Cerkno) sta v Vrhju dlani, neizrazitem vrhu v grebenu Rodica – Vogel preplezala novo smer in ji nadela ime **Larisina smer (180 m, IV+/III)**. Po podatkih gre za prvo smer v južni steni tega vrha, ki pa nudi precej solidno in pokončno skalo.

Očitno se še najde kdo, ki poskuša v zamišljeni smeri več kot enkrat in se je pripravljen vračati, dokler delo ni opravljeno. Tako sta Marko Mavhar in Miran Šumak (oba AO Grmada-Celje) 22. maja letos začrtala prve raztežaje nove smeri v Mrzli gori. Ker predvsem Marko kot ljubiteljski estet ni bil najbolj zadovoljen z doseženim, sta se 17. novembra vrnila v smer in dokončala začetno. Nastala je smer **Instinkt (150 m, VII+)**. Smer ima navrtana sidrišča ter še 3 svedrovce v najtežjem raztežaju. Kot je zadevo pokomentiral Marko, so bili dodani zato, ker bi bila razdalja brez varovanja velika in v upanju, da bo zaradi tega smer kaj bolj obiskana. Bomo videli, kaj bo prinesla prihodnost oz. ali bodo svedrovci poskrbeli za obiskanost smeri. Prva plezalca sta še dodala, da je svedrovcem navkljub za dušni mir smiselno imeti za pasom še komplet metuljev.

Tuje stene

30. oktobra sta se Primož Sedej in Gregor Senčar (oba AO Črnuče) pridružila številnim plezalcem, ki so v letošnji sezoni поблиže spoznali smer **Ginat (1000 m, TD, IV, 5)** v severni steni Droites. Smer in ambient sta ju tako navdušila, da sta se na sestopu odločila še malce bivakirati, da se avantura ne bi prehitro zaključila. Ko sta si na vlaklu z Montenversa segla v roke, sta jima usti nenadzorovano silili v nasmeh. Tine Cuder in Tina Korinšek (oba AO Bovec) sta se odločila pogledati razmere nekoliko bližje rodnim krajem, in sicer v severno steno Velikega Kleka ali Grossglocknerja. Izognila

sta se klasičnemu Pallaviciniju ter raje zavila v **Mayerlrampe (500 m, 60-70°, III)**. Odločitev za dostop od garažne hiše sta malce obžalovala, ko sta videla razkošje bivaka pod severno steno, a je bilo vse pozabljeno z lepim plezanjem in še lepšim vremenom ter razgledom z vrha najvišjega hriba Avstrije. Očitno se je Tine kljub topli jeseni navdušil nad prihajajočo zimo in se s Stefanom Liebom domenil za novo plezarijo. Če sta preteklo sezono plezala v Prišni glavi, sta tokrat zavila v Dolomite, natančneje v Monte Nero di Presanella. Po informacijah, ki sta jih imela, naj bi ju v smeri **Rolling Stones (550 m, ED-, WI4+, M6)** pričakale dobre razmere. In res je bilo tako. Smer ni razočarala in na vrhu sta bila precej vesela z opravljenim vzponom ter pred temo opravila še s spusti po vrvi preko smeri. Tine je turo ocenil kot odličen uvod v zimsko sezono.

Miha Močnik, Sašo Žitnik, Primož Bregar in Domen Košir (vsi AO Železničar) pa so v severni steni Matterhorna uresničevali dolgoletno željo plezanja **Schmidtove smeri (1100 m, TD, M4/5)**. Kot se za tako imeniten hrib spodobi, jim je ponudil pravo avanturo z nepričakovanim bivakiranjem, vetrom ter dolgim dostopom in še daljšim sestopom. V sami smeri sicer niso našli veliko opore v nepredelanem snegu, so pa zato toliko bolj s pridom uporabljali skalo.

Odprave

Letošnji odpravarji nas še kar razvajajo z dobrimi novicami. Iz Nepala so se vrnili Luka Stražar, Blaž Kramer (oba Akademski AO), Matej Mučič in Ambrož Bajde (oba AO Kamnik), ki so v dolini Rolwaling prebili dober mesec. Za bazo so si izbrali vas Na na višini 4200 m. Ob prihodu v dolino so jih presenetile izredno kopne stene, a so kljub temu našli primerne cilje. Za aklimatizacijo so vsi štirje opravili vzpon na **5940 m visoki neimenovani in še ne osvojeni vrh**. Vzpon tehnično

Chukyima Go, smer Small Talk
Foto: Matej Mučič

ni bil zahteven, poteka pretežno v snegu in ledu, naklonine 60°, mestoma 70°-80°. Za glavni cilj so si izbrali Chukyima Go (6200 m) in sicer vsaka naveza po svoji liniji. Bajde-Kramer je vzpon zaradi sneženja in pršnih plazov prekinila, Mučič in Stražar pa sta nadaljevala in prebila noč 20 metrov pod vrhom. Naslednji dan sta v lepem vremenu pristopila na vrh in sestopila v dolino. 800 metrska smer sta poimenovala **Small talk** in ocenila z **WI4, M5**. Po počitku sta Bajde in Kramer ponovno poskusila v Chukyima Go, a jima tudi tokrat sreča ni bila naklonjena. Mučič in Stražar sta dostopila pod Dragnag Ri (6800 m), a sta zaradi kopne stene in visokih temperatur obrnila.

Na jugu, natančneje v Patagoniji, pa so se naplezali Dejan Koren (AO Vipava), Boštjan Mikuž (AS PD Ajdovščina), Rok Kurinčič (Soški AO), Domen Kastelic in Domen Petrovič (oba Akademski AO). Za cilj so si izbrali še nepreplezljivo vzhodno steno Cerro San Lorenzo, ki je bila že dolgo na seznamu želja marsikaterega alpinista. Peterica je dodobra izkoristila razpoložljivi čas in do zdaj preplezala kar 3 smeri. Kastelic in Petrovič sta preplezala novi smeri v **JV steni Cerro Hermoso ter med Cumbre Sur in Pilar Sur v vzhodni steni Cerro San Lorenza**.

Kurinčič, Mlekuž in Koren pa so svojo smer potegnili prav v **vpadnici glavnega vrha Cerro San Lorenza**.

Novice je pripravil
Peter Bajec - Poli.

NOVICE
IZ TUJINE

Nova smer na Talung (7349 m)

Ukrajinska alpinista Mikhail Fomin in Nikita Balabanov sta se letos odpravila v Nepal. Njun cilj je bil na območju Kangčendzenge, natančneje – na območju tretjega najvišjega osemtisočaka na svetu. Čeprav je bil njun cilj precej nižji, pa zato ni bil nič kaj lahek. Za Talung (7349 m) ju je navdušilo poročilo britanske odprave iz leta 2012 in poizkusi čeških in italijanskih alpinistov. Za cilj sta si izbrala markanten raz v severno-severozahodni steni, visok 1700 m, ki pripelje naravnost na sam vrh gore. Smer odlikuje kombinirano plezanje v skali in snegu ter ledu, na najtežjem delu sta si morala pomagati tudi s tehničnim plezanjem. Začetno aklimatizacijo sta opravila na nižjih okoliških vrhovih, kasneje pa se povzpela tudi do približno 7100 m na Talung Peak po normalni smeri, kjer sta namepravala po plezanju v steni tudi sestopiti. Po slabšem vremenu in počitku sta v steno desno od raza vstopila 18. oktobra

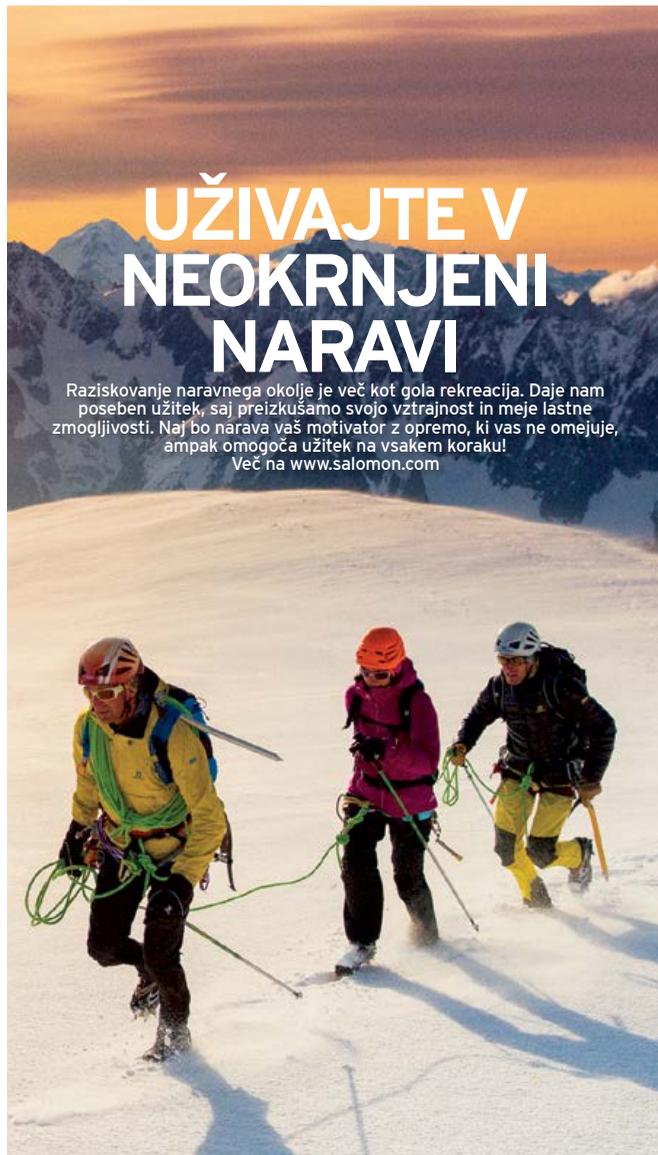
V severni steni Talunga Arhiv Fomin-Balabanova

zjutraj. Prehod čez krajno poč na 5600 m in prvi del smeri, oboje je pomenilo enega od ključnih delov vzpona, sta plezala po tankem ledu, v nadaljevanju ju je čakalo še vertikalno kombinirano plezanje do M6 z zelo malo možnosti varovanja. V naslednjih treh dneh se je težavnost plezanja le malo zmanjšala, nato

sta dosegla raz, kjer ju je čakal še drugi ključni del smeri. Kombinacija tehničnega skalnega plezanja do A3 in kombiniranega plezanja z nadaljevanjem po slabi skali ju je privedla do nekoliko lažjega terena, nato pa sta po raztežajih s tankim ledom peti dan premagala še drugi skalni del raza. Šesti dan sta potegnili še *štajerca*¹ do vrha, ki sta ga dosegla v megli 23. oktobra ob dveh popoldan. Po desetih minutah na vrhu je potegnil veter in razpihal meglo, da sta

Smer ukrajinskih alpinistov na Talung Arhiv Fomin-Balabanova

¹ Plezanje v navezi, kjer oba plezalca istočasno plezata, prvi pa namešča varovanje.

UŽIVAJTE V NEOKRNIJENI NARAVI

Raziskovanje naravnega okolje je več kot gola rekreacija. Daje nam poseben užitek, saj preizkušamo svojo vztrajnost in meje lastne zmogljivosti. Naj bo narava vaš motivator z opremo, ki vas ne omejuje, ampak omogoča užitek na vsakem koraku!
Več na www.salomon.com

bila nato deležna še veličastnega razgleda. S še enim bivakom na sestopu sta naslednji dan popoldan prispela nazaj v bazni tabor, za njima pa je ostala smer Daddy Magnum Force (M6, AI6, A3 – ED2, 1700 m, dolžina smeri 2350 m). Preplezana je še ena od najbolj estetskih in logičnih linij v Himalaji! Sicer pa je lani Fominu in Balabanovu skupaj z Viacheslavom Polezhaikom v Nepalju uspelo preplezati severozahodni raz Langšiša Ri (6427 m), še eno odlično in estetsko himalajsko linijo. (http://www.mountain.ru/article/article_display1.php?article_id=7488).

Novo v kitajskih gorah

Na območju Gangge v provinci Sečuan na zahodu Kitajske je vrsta vrhov, ki še vedno čakajo na svoje prvopristopnike. Letos so se tja odpravili Norihide Jamagaši, Paul Manson in Ed Hannam, privabila pa so jih poročila japonskega poznavalca in raziskovalca teh gora Tamotsuja Nakamura. Veliko število še neosvojenih vrhov, skrite in nepoznane stene, raj za raziskovalce. Trojica se je na tem atraktivnem območju na vzhodu Himalaje odločila za še neosvojeni in neimenovani 5207 m visok vrh. Po njihovih podatkih naj bi bil na področju Gangga osvojen samo en petti-sočak – Tsala Mashu Ri (5160 m), kar je aprila 2013 uspelo španski odpravi. Po devetdnevnem pristopu, ko so sami tvorili vso opremo in hrano po dolini, ki jo nomadi uporabljajo za pot do svojih zimskih bivališč ob reki Yalong, so prispeli do baze na višini 4200 m. Po aklimatizaciji so se odpravili v severno steno, kjer so preplezali več raztežajev strmega ledu in kombinacije do M6, po več padcih pa so se odločili za povratek. Drugi poizkus jih je pripeljal do grebena, ovešenega z opastmi med vertikalnimi stolpi, na katerem so prišli do točke, kjer ni bilo mogoče varno nadaljevati, na koncu pa jim je v tretjem poizkusu uspelo preplezati čez labirint stene. Prečili so izpostavljen na snežišča sredi stene in nato

nadaljevali navzgor do kratkega raza, ovešenega z opastmi, ki jih pripeljal povsem na vrh. Vrh so poimenovali Asura Peak, poročajo pa o več možnostih za nove smeri v severni steni, medtem ko je južna stran za zdaj še neraziskana. Jugovzhodno steno gore Eagle Peak East (5300 m) v območju Qionglai v Sečuanu na Kitajskem sta obiskala Dave Anderson in njegova zaročenka Szu Ting Yi. Ob prejšnjem obisku sta z vrha bližnje gore opazila, da se v tamkajšnjih skalnih stenah ponujajo odlične možnosti za nove smeri, območje pa je kljub več obiskom še relativno neobdelano. Po sistemu počti sta našla logične prehode in smer kljub na trenutke slabšemu varovanju preplezala brez uporabe svedrovcev. 760 m visoko smer sta poimenovala Secret Moon Cake, ameriška ocena pa je 5.10 R.

Popravljen rekord v Eigerju in novo v Matterhornu

Švicar Ueli Steck je 16. novembra spet popravil hitrostni rekord v zgodovinski Heckmaierjevi smeri čez severno steno Eigerja. Njegov sonarodnjak Dani Arnold je leta 2011 popravil prejšnji Steckov rekord na 2 uri in 38 minut, sedaj pa je Steck ta čas zmanjšal še za 6 minut, natančneje – sedaj je najhitrejši čas vzpona čez smer 2 uri 22 minut in 50 sekund. Brez komentarja! Da pa nekdanji vrhunski alpinisti tudi sredi svojih šestdesetih let še niso za staro šaro, je dokazala francoska alpinistična legenda Patrick Gabarrou. Letos je z različnimi soplezalci raziskal in dopolnil linijo, ki jo je v spodnjem delu soplezalci preplezal leta 2002; gre za 700 m visoko smer Padre Pio (F6c+/7a). Nahaja se v južni steni Matterhorna levo od grebena Furgen. Ob več poizkusih in raziskovanjih je smer podaljšal povsem do vrha gore. V zgornjem delu so naleteli na izredno dobro skalo in smer pripeljali na vrh Matterhorna deset dni po Gabarroujevem 65. rojstnem dnevu, težave v 1350 m visoki smeri dosejajo 7a, smer pa so posvetili

Gabarroujeva smer Padre Pio vodi sedaj čez celotno severno steno Matterhorna.

Foto: Boris Strmšek

150-letnici prvega vzpona na vrh veličastne alpske gore.

Novice je pripravil Boris Strmšek - Strmina.

ŠPORTNO- PLEZALNE NOVICE

Histerija (8c+)

Le nekaj dni po zadnji tekmi svetovnega pokala v športnem plezanju je Mina Markovič v Mišji peči nakazala, da bi lahko letošnje zimo, ko načrtuje daljši obisk plezališč v toplejših predelih Evrope, posegla tudi po osebnih in slovenskih rekordih ženskih vzponov v skali. Najprej je opravila uspešen vzpon v smeri Corida (8c), isti dan je na fleš preplezala še smeri Sreča vrtnice (8b/b+) in Gorenjski šnopc (8b). Nato je rezultate še nadgradila in v tretjem poskusu preplezala smer Histerija (8c+) in tako ponovila svoj najtežji dosežek v skali. 35 metrov visoka smer predstavlja enega največjih izzivov v Mišji peči, saj je najtežji del smeri prihranjen za zaključek, kjer prideta do izraza vzdržljivost in psihološka pripravljenost plezalca. Smer je leta 2004 kot prvi preplezal Matej Sova, plezalcem pa je bolj poznana kot prva ženska smer z oceno 8c+

za Slovenijo. Za to je leta 2008 poskrbela Natalija Gros. Histerijo je preplezal tudi Jernej Kruder. Če smo ga pred leti označevali za specialista v balvanskem plezanju, danes pa lahko mirno trdimo, da postaja eden najboljših vsestranskih plezalcev v Sloveniji. Jeseni je uspel zabeležiti kar nekaj težkih vzponov v balvanih, v težkih večraztežajnih smereh, Histerija pa je njegova tretja smer z oceno 8c+.

Uspehi mladih plezalk

Janja Garnbret, 16-letna članica Šaleškega alpinističnega odseka, je v Kotečniku svojo mejo dvignila na oceno 8c+. V skupno četrtem poskusu je preplezala smer Miza za šest (8c+). Linijo, sestavljeno iz smeri Adrenalin (8b) in Katakombe (8b+), ki ju povezuje težek prehod, je leta 2011 prvi preplezal Luka Zazvonil. Gre za prvo žensko ponovitev smeri, Janja pa je postala najmlajša Slovenka s preplezanim smerjo ocene 8c+. Poleg nje se lahko od naših plezalk s takšnim dosežkom pohvalijo le še Natalija Gros, Maja Vidmar in Mina Markovič. Petnajstletna Vita Lukan, članica ŠPO Radovljica, je svoj osebni rekord opravila v smeri Karies (8b) v Ospu. Za tekmovalko, ki je na letošnjem mladinskem svetovnem prvenstvu osvojila bronasto medaljo v balvanskem plezanju v kategoriji starejših deklic, je to najtežja smer, preplezana z rdečo piko, na pogled pa se lahko pohvali z oceno 8a.

8b+ za fante

Dominik Fon (AO Kranj) je v Mišji peči preplezal smer Missing Link, ki jo je poskušal že pred tremi leti. Gre za njegovo najtežjo smer do zdaj. Pred tem je bil uspešen še v smeri Giljotina (8a).

Ajdovski plezalec Boštjan Weingerl, ki smo ga v preteklih letih poznali predvsem po odličnih balvanskih vzponih, se je letos bolj posvetil tudi težjim smerem v plezališčih. Čeprav je pred štirimi leti v Vipavski Beli preplezal smer Glista (8c), kar je tudi njegova najtežja preplezana smer doslej, je tokratni vzpon v smeri Kaj ti je deklica? (8b+) v Mišji peči zanj toliko bolj izstopajoč, saj gre za tipično vzdržljivostno smer, dolgo

32 m, medtem ko gre v devetmetrski Glisti za plezanje balvanskega tipa.

3 x 8b

Sedemnajstletni Igor Primc (ŠPO Radovljica) je v Mišji peči opravil zanj izjemno serijo vzponov. V enem dnevu je v žep pospravil kar tri smeri z oceno 8b: Marjetico, Mrtvaški ples in Pikovo damo. Res lep dosežek, še posebej, ker so bile to zanj prve tri smeri z oceno 8b. Igor se je izkazal že na začetku oktobra s preplezavo smerjo Giljotina (8a) na pogled.

Dvakrat zlata Mina

14. in 15. novembra je v Kranju potekala zadnja tekma letošnjega

sezona svetovnega pokala v športnem plezanju, na kateri je Mina Markovič v velikem slogu zaključila sezono in s četrto zmago v Kranju še tretjič osvojila zmago v skupnem seštevku svetovnega pokala. Slovenski uspeh sta dopolnila Janja Garnbret s tretjim mestom in Domen Škofic s petim, ki se je na koncu veselil še tretjega mesta v skupnem seštevku svetovnega pokala v kombinaciji, v težavnosti pa je bil četrti. V ženski konkurenci se je na drugo stopničko uvrstila Jessica Pilz. V moški konkurenci je zmagal Adam Ondra pred Seanom McCollom in Jakobom Schubertom. V skupnem seštevku svetovnega pokala je drugouvrščena Jain Kim na koncu za Markovičevo zaostala kar 66 točk,

tretja pa je bila Jessica Pilz, ki spada med plezalko mlajše generacije. Pri moških je skupno lovoriko osvojil Adam Ondra, drugi je bil Gautier Supper, tretji pa Jakob Schubert. Slovenske barve je na finalni tekmi svetovnega pokala v Kranju zastopala 15-članska ekipa, od katere se je osmerica prebila v polfinale. Poleg finalistov Markovičeve, Garnbretove in Škofice so na kranjski tekmi dali vse od sebe še Urban Primožič (14.), Rebeka Kamin (17.), Tjaša Slemenšek (18.), Veronika Meke (25.), Tjaša Kalan (26.), Martin Bergant (30.), Jure Raztresen (31.), Julija Kruder (39.), Kaja Skvarč Božič (40.), Milan Preskar (41.), Anže Peharc in Tim Unuk (oba 44.).

Novice je pripravil
Peter Mikša.

Srečno 2016!

Zima v bohinjskih gorah Foto: Boštjan Odar

Drage bralke in bralci Planinskega vestnika!

Veseli smo, da ste z nami ob zaključku leta, v katerem smo skupaj praznovali 120-letnico izhajanja naše in vaše revije. A naše misli so že usmerjene naprej, višje, dlje, z namenom, da revijo pripravimo še odličnejše, z navdihujočimi in doživetij polnimi članki, dobrimi nasveti, zanimivimi sogovorniki. Vsi v uredništvu vam želimo doživete božične in novoletne praznike, v novem letu 2016 pa strumne korake, sončne razglede, iskrive poglede, visoke cilje, trdne oprijeme, prešerne nasmeha in tople objeme. Pa seveda varen korak na vseh vaših poteh ter ... 'mejte se radi!

Vaše uredništvo Planinskega vestnika:
Vladimir, Emil, Mateja, Irena, Dušan, Tina, Marta, Mire, Zdenka

O planinski poštenosti¹

Razmišljanje o planinski poštenosti je zelo enostransko. Planinci bi seveda morali vedeti za ozadje, za vzroke višjih cen od tistih, "določenih pri PZS".

Naj začnem kar pri planinskih postojankah. "Ne vem, po kakšnem postopku so planinska društva postala lastniki planinskih domov. A sprašujem se, ali je res tako, da zdaj lahko počnejo z domovi, kar jih je volja," razmišlja avtorica prispevka.

Planinska društva so v preteklosti sama gradila planinske postojanke, ves čas jih sami tudi oskrbujejo in vzdržujejo. Samo starejši aktivni člani planinskih društev lahko povedo, koliko prostih dni so garali na postojankah, samo planinska društva sama vedo, kako enormni so zneski vzdrževanja. Člani planinskih društev so vložili nemalo časa za razprave, dogovore, urejanja birokracije in zbiranje sredstev na vse mogoče načine, da so lahko sploh začeli z gradnjami. In danes? Še vedno ogromno prostovoljnega dela, hkrati pa nikakor nihče ne more početi, kar ga je volja, saj so zahteve zakonodaje jasne. V večini primerov brez trohice razumevanja za poslovanje postojank v oteženih okoliščinah. Razmišljanje o planinski poštenosti je zato za vse tiste, ki so društvom toliko pripadni, da aktivno sodelujejo oz. so aktivno sodelovali pri delu, vzdrževanju in oskrbi postojank, prav žaljivo! V letu 2014 je bila pri PZS ustanovljena gospodarska podkomisija za visokogorske postojanke. Vabljeni so bili gospodarji oz. predsedniki društev, ki oskrbujejo visokogorske planinske postojanke. Dobili so se na dveh sestankih, kjer so vsi skrbniki visokogorskih postojank povedali,

da je oskrba predraga za tako nizke cene nočitev. Ta izražena mnenja in predlogi tistih, ki delajo s planinskimi postojankami, v celoti niso bili upoštevani.

Res je, planinska društva so samostojne pravne osebe, izpolnjevati morajo cel kup zahtev in normativov, ki veljajo prav tako za visokogorske kočice kot za objekte v dolini. Ali nam sme PZS določati najvišje cene? Ali pa bi bilo dovolj priporočilo? Stroški vzdrževanja, obnov, izdelav čistilnih naprav, trenutno vzpostavitev spletnih povezav in priprav davčnih blagajn se kopičijo v nebo. Samo za primer lahko povem, da so z izkupičkom v letošnji "odlični sezoni", kot jo povsod hvalijo, planinska društva komaj pokrila stroške vsega lanskega poslovanja. Na lansko "slabo sezono" je večina že pozabila, nanjo pa še vedno opozarjajo številke. Planinska društva skušajo kar najbolje sodelovati s PZS, vendar so šla v nekoliko višje cene nočitev iz preprostega razloga, ker z nižjimi cenami ne morejo pokrivati stroškov oskrbe in vzdrževanja planinskih postojank. PZS je dejansko določila cene, hkrati pa se nihče ne vpraša, na kakšen način se društva oskrbujejo, ali s prihodki postojank lahko pokrijejo vse stroške poslovanja. Vsako planinsko društvo je samostojna pravna oseba, ki mora poslovati tako, da s prihodki pokrije vse stroške. Stroški pa se kar kopičijo, ogromno je zahtev, ki jih morajo izpolnjevati, nihče pa društev ne vpraša, ali bodo finančno zmogli. Na primer slabi jogiji so brez dvoma prvi pokazatelj, da planinska društva ne zmorejo nabaviti novih! K sreči imamo v planinskih društvih kar nekaj prostovoljcev, ki delu v društvih posvetijo veliko prostovoljnih ur; če bi morali plačevati še to delo, ki pa je nujno, da se opravi, nikakor ne bi šlo.

Končala bom s preprostim vprašanjem: Kje v dolini lahko dobite prenočišče v stavbi (ne v kampu) po tako nizki ceni, torej za 10 evrov? Nekateri, predvsem starejši člani planinskih društev, plačujejo članarino kot dokaz pripadnosti društvu. Ponosni

so na to, da so člani. Nekateri od teh v gore sploh ne morejo več hoditi. Danes pa se marsikdo le sprašuje, koliko koristi bo imel od plačane članarine. Za borih 25 evrov imajo člani urejeno zavarovanje, v mnogih trgovinah z gorniško opremo popuste, dokaj redno (s prostovoljnim delom) vzdrževane planinske poti ter vedno bolj oskrbovane planinske kočice. Tu pa želijo še čim cenejšo oskrbo! Če je voda za 4,4 evra predraga za nakup, jo pač prinesite s sabo. Mislim, da jo kupite zato, da je planinska tura manj naporna, prijetnejša – gotovo bi z veseljem dali tistih 0,4 evra več, če bi jo komu lahko naložili in šli na pot brez pretežkega nahrbtnika. Ko se ustaviš na avtocestnih počivališčih, večina cen presega cene artiklov v visokogorju. Ali se kdo pritoži? Pa vendar je oskrba planinske kočice, še posebej kočice v visokogorju, bistveno zahtevnejša in predvsem dražja! Razlogov za višje cene je precej, oskrba in vzdrževanje kočice sta namreč bistveno dražji, kot ima planinec ob obisku občutek. Vsekakor bi se morala avtorica članka bolj zanimati o poslovanju društev, preden podvomi o poštenosti vseh prostovoljcev in sodelavcev v društvih.

Jana Remic

V letu 2015 že vso sezono v planinski javnosti odmeva tema o "nepoštenih" planinskih društvih in skrbnikih visokogorskih planinskih postojank. Prav zaradi tega želim izraziti svoje mnenje o tej temi. Najprej se bom dotaknil problemov planinskih društev, ki upravljajo in vzdržujejo visokogorske postojanke predvsem s svojimi sredstvi in prostovoljnimi delom svojega članstva. V obzir moramo vzeti dejstvo, da visokogorske postojanke obratujejo le v času glavne planinske sezone od konca junija do prvih dni oktobra. Vsi prihodki teh postojank so omejeni na te tri mesece, kočice pa stojijo ves čas in jih je potrebno temu primerno vzdrževati. Pogoji, v katerih postojanke mirujejo, so ekstremni, saj jesen, zima in pomlad na

nadmorskih višinah nad 2000 metri niso prav nič podobne razmeram v nižjih legah. Temu primerno jih je potrebno tudi zaščititi in vzdrževati. Poslovanje visokogorskih postojank mora biti prilagojeno ekonomski računici, da v treh mesecih zaslužijo za vse materialne stroške (nabava hrane in pijače, plače osebja v postojanki in birokracije v dolini, plačila zakonskih obveznosti, transportnih stroškov, ogrevanja, obnove inventarja in novih investicij za izboljšave bivanja in ekologije). Edini nematerialni vir sredstev je prostovoljno delo članstva matičnega PD. V sedanjih situaciji so skopneli tudi viri donacij podjetij, hkrati pa jih PZS z osnutkom pravilnika o planinskih kočah odganja še s prepovedjo oglaševanja sponzorjev na pročeljih koč. Prišli smo do točke, kjer nastaja šum med planinskimi društvimi – med upravljavci koč I. kategorije in krovno organizacijo. Prepogosto se pojavlja nerazumevanje želja in potreb planinskih društev. Najbolj pereč je trenutno primer določanja cen prenočevanja v kočah z grožnjami o ukrepih. Trdno sem prepričan, da mora tudi v planinsko srenjo prodreti mišljenje, da je najboljši regulator cen realna presoja društev in odziv obiskovalcev v postojankah. Brž ko se bodo pojavila prevelika neskladja, verjamem, da bo vsako PD reagiralo in prilagodilo cene v prid obiskovalcev. Zajamčeni popusti članom PZS in drugim sorodnim tujim organizacijam niso vprašljivi, vendar je potrebno PZS opozoriti, da je ta proces dvosmeren in dotična društva pričakujemo bolj konkretno pomoč PZS. Ta naj bi bila s pridobivanjem sredstev za tekoče poslovanje v obliki ustrežnejših kreditnih linij, v pridobivanju sponzorskih sredstev, v pospeševanju dogovorov o konkurenčnih dobavah, lobiranju na ustrežnejše predpise za poslovanje visokogorskih postojank kot perspektivno dejavnost v turistični ponudbi, v dogovorih s posameznimi institucijami (ARSO, TNP ...) za ublažitev neživljenjskih zakonskih obveznosti.

¹ V uredništvo smo prejeli dva odmeva na članek O planinski poštenosti avtorice Andreje Erdlen, Planinski vestnik, 9/15, str. 62.

Krovna organizacija naj bi si zadala nalogo, da s finančnim ministrstvom preuči možnosti in razreši ovire pri uvajanju davčnih blagajn, predvsem v smislu komunikacijskih povezav, ter da bi imeli enotni sistem. Pospešeno naj bi delali pri vpletanju visokogorskih postojank v celovito turistično ponudbo slovenskega turizma, okrepili naj bi prizadevanja za čim bolj prepoznavno podobo našega visokogorja. Marsikje bi bila potrebna tudi nova investicijska vzpodbuda za obnovo notranjosti koč s pristavkom, da ostanejo prijazne in prepoznavne zaradi svoje gostoljubnosti.

Veliko stisko v planinskih društvih predstavlja reševanje zaposlitev oskrbniškega kadra. Sedanja zakonodaja dopušča silno ozko odprta vrata za to zaposlovanje, hkrati pa društva obremenjuje z visokimi stroški dela. Tako prihodka ne morejo prekriti v boljše plačilo začasno zaposlenih, saj je ves dohodek strašno obremenjen z raznoraznimi prispevki. Občuti se tudi dokaj neresen pristop do zahtev ekologije oziroma čiščenja odpadnih voda. PZS po svetovalnih službah zagovarja uvajanje bioloških čistilnih naprav, inšpektorji Agencije za okolje in prostor pa na terenu zmajujejo z glavo in predlagajo suha stranišča. Pregled opravijo, potem ko je naložba v čistilno napravo že končana.

Da ne bom pisal samo o pričakovanjih, naj zapišem še konkreten predlog. Predlagam, naj Gospodarska komisija PZS razmisli o ozaveščanju vsega članstva po Sloveniji. Govorim o prostovoljnem delu, v katerega naj bi usmerili tista društva, ki sama nimajo gospodarske dejavnosti. Njihova pomoč društvom z visokogorskimi postojankami naj bi potekala v dogovoru o skupnih akcijah, s katerimi bi ozaveščali in širili spoznanja o delu v kočah, krepili povezanost in pripadnost planinstvu ter ustvarjali pristne medčloveške vezi. Naloga PZS ne bi bila v organizaciji konkretnih aktivnosti; le-te naj bi bile prepuščene posameznim planinskim društvom in njihovim UO,

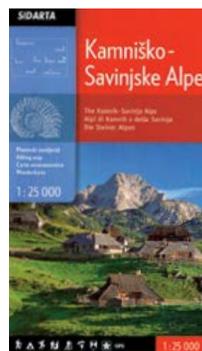
gospodarskim odsekom in zainteresiranim odsekom. Tovrstne akcije ne bi predstavljale finančnega stroška, rezultat pa bi bil lahko večplasten. Z dobrohotnim planinskim pozdravom in željo, da planinci spoznajo zanimivosti, lepote in tegobe dela pri upravljanju visokogorskih planinskih postojank ter seveda, da bi bilo čim manj spotikanj ob "planinsko nepoštenost".

Marjan Jauševc,
gospodar Pogačnikovega
doma

LITERATURA

V rangu z zemljevidi alpskih dežel

Planinski zemljevid Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 25.000, velikost zloženega zemljevida 12,50 x 22,70 cm, Sidarta, Ljubljana. Kartografska zasnovana in redakcija: carto. si, Lojze Miklavčič & Sidarta, Marko Pintarič, Bojan Pollak. 8,90 EUR.

Založba Sidarta je letos razveselila ljubitelje gorskega sveta z dvema odličnima zemljevidoma, s ponatisom dopoljnega zemljevida Bovec-Trenta in z novim Kamniško-Savinjske Alpe, v merilu 1: 25.000. Za slednjega lahko takoj na začetku poudarimo, da gre za imeniten izdelek, tako po vsebinski kot izvedbeni plati. Zemljevid zajema območje od skupine Storžiča na zahodu, Tolste Košute na

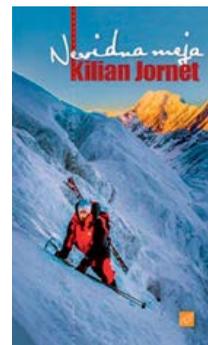
severozahodu, do Olševe na severovzhodnem robu ter Raduhe in Rogatca na vzhodu. Južni rob poteka pod Stahovico pri Kamniku in vzdolž doline Črne. Z dvostranskim tiskom zemljevid pokriva praktično celotno območje gorstva. Pestro vsebino zemljevida v velikem merilu 1:25.000 (in take imamo planinci najraje) sestavlja poleg zelo natančno izrisanega reliefa rdeče označene planinske poti, kategorizirane kot nezahtevne, zahtevne in zelo zahtevne. V zemljevidu je tudi veliko neoznačenih poti (te so vrisane črno), ki postajajo vse bolj privlačne za planince, ki si želijo bolj prvinsko doživljati gorski svet. Na zemljevidu so vrisani tudi poteki turnih smukov, plezališča in označbe vzletišč za jadralne padalce in številne naravne znamenitosti. Tu bi morda za naslednje izdaje priporočili še dodatno označitev ferat, še najbolj s križci. Uporabnikom satelitske navigacije (GPS) sta namenjeni dve koordinatni mreži, pravokotna z Gauss-Krügerjevo projekcijo in geografska (WGS84). Vzdolž zgornjega in desnega roba zemljevida se nizajo risbe 18 planinskih koč (narisal Danilo Cedičnik Den) s kontaktnimi podatki, odpiralnim časom, prenočitvenimi zmogljivostmi in dostopnostjo. Shematsko so prikazane razdalje med posameznimi kočami in oddaljenost pomembnejših vrhov nad njimi. Posebna zanimivost so še lepo izdelane risbe nekaterih vrhov nad kočami, z rdeče vrisanimi pristopnimi potmi. Že ko prvič pogledamo na zemljevid, ugotovimo, da gre za všečen izdelek, kjer predvsem izstopajo izrazita preglednost in prijetne barve terena, z očem prijazno napisanimi toponimi. Zelo plastično senčenje, kjer si zlahka predstavljamo konfiguracijo terena, z jasnim izrisom skalnega sveta nad zelenimi vznožnimi pobočji, dodatno obogatijo natančno izrisani detajli, ki nikjer ne ogrozijo osnovne preglednosti zemljevida. Plastičnam lahko povečini dobro sledimo tudi v skalnatem svetu, čeprav so barvno skladne z izrisom reliefa.

Pri svojem dolgoletnem obiskovanju Kamniško-Savinjskih Alp sem uporabljal cel niz zemljevidov. Če jih primerjam, moram potrditi, da je Sidartin najnovejši zemljevid povsem primerljiv z najkakovostnejšimi planinskimi zemljevidi v alpskih deželah. Gotovo pa je trenutno najboljši in najuporabnejši zemljevid Kamniško-Savinjskih Alp pri nas.

Andrej Mašera

Alpinizem in ekstremno smučanje namesto teka

Kilian Jornet: Nevidna meja. Celje, Celjska Mohorjeva družba, 2015. 236 str., 20 EUR.

Prvo knjigo istega pisca *Teči ali umreti* smo dobili leta 2012. V njej se ukvarja z gorskim tekom v vseh izvedbah, ta pa je posvečena predvsem ekstremnemu smučanju, alpinizmu in Himalaji. Prevedla jo je Veronika Rot, spremno besedo je prispeval Nejc Kuhar, gorski tekač in turni smučar, njegov dober znanec in občasni sotekmovalec. Prelom v avtorjevi tekmovalni karieri – gorskih tekah, hitrih vzponih, smučarskih maratonih – povzroči smrt prijatelja, ki se mu pred njegovimi očmi odlomi opast na grebenu Aiguille d'Argentiére, zadnjem vrhu na njunem prečanju montblanškega masiva. Sledi samotno bivanje v zavetišču na južni strani Mont Blanca z večernimi premissljevanji in dnevi hitrih vzponov po vrhovih in stenah divje okolice. Premišljuje o mrtvih idilih, kot so Buhl, Kukuczka, Boiven, Siffredi in Berthault, ki so jih zamenjali novi:

Tomaž Humar, Babanov, Steck, Urubko, razmišlja o življenju in smrti. Pisu se pozna, da je Španec, natančneje Katalonec, doma na pol poti med Barcelono in plezališči mističnega Montserata. Dodatna odlika je slikovit in temperamenten jezik.

Sledi Chamonix in usodno srečanje s Thomasom in njegovim nagikom na "poseben" načrt. Prav tako sledi usodno srečanje s Slovenko, ki takoj pomete z njegovimi hitrimi, a površnimi osvajanji po chamoniških barih. Med njunim romantičnim potepanjem po Julijcih se odloči in po telefonu Thomasu potrdi udeležbo pri načrtu: zimski vzpon s smučmi na Gosainthan (sanskrtsko ime za Šišapangmo).

V Katmanduju naključno srečanje v lokalnu New Orleans Cafe z Rusom Aleksandrom – Sašom, ki opusti vodenje trekinga in gre z njima. Začnejo na koncu ceste, najbrž pri Sundarijalu, s takojšnjim vzponom čez predgorje v dolino Langtang. Kjandžin Gombo izberejo za oporišče aklimatizacijskih vzponov v okolici, potem pa s smučmi do ledenika Langtang in po njem proti Hagenovemu sedlu. Vse brez nosačev in tudi brez kitajskega dovoljenja, saj na šest kilometrov visoki meji pozimi ni nikogar, pa tudi poleti ne. Pogovori in modrovanja o odpravah, alpinizmu, vplivu sponzorjev in medijev; poučno in zabavno, posebno, ker so trojica zelo različnih oseb: klasični alpinist ruskega tipa, moderni ired in športnik, ki poskuša ubežati čarom in pastem žarometov, kameram in dirkam s časom, a se jim vseeno ne more povsem odpovedati. Tudi prevajalki se ne posreči popolnoma izogniti zankam alpinistične govornice (ozebniki so žlebovi, strma ledena pobočja so plošče), a brez posebne škode. Pod jugozahodno steno, dobro znano slovenskim alpinistom, se odločajo za najprikladnejši žleb (ozebnik), ki bi jih vodil k vrhu Šišapangme. Vse več je ledu, pozimi in zgodaj spomladi goro brusijo vetrovi, kakih tisoč metrov visoko, na polovici stene, morajo odnehati. Večino

opreme so pustili pod sedlom, le ena spalna vreča je premalo, voda v čutarah je že zdavnaj led, višina je močno zavrla zamišljeno hitrost. Le avtorju se posreči na strmlem ledu zapeti smučiči, druga dva sestopata klasično, z zobmi cepinov in derez. Občudovanja vreden je opis smučanja, srh vzbujajočega drsenja in skokov po ledu do prvega snega. Sledi dolga pot čez ledenik, tristometriški vzpon na Hagenovo sedlo, potem pa samo še počasi navzdol in kakih trideset kilometrov do Kjandžin Gompe.

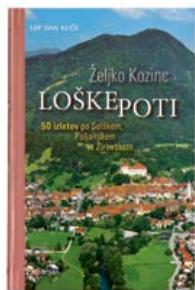
Gore nikogar ne dojemajo kot tujca, a tudi ne kot gospodarja. Meje upoštevamo samo ljudje, nič drugega se ne zmeni zanje. Kaj je meja drugega kot ločnica lastnine? Dejanski vrh, tisti, ki ga je najteže doseči, je oni na dnu doline. Gube skrivajo to, česar veter ne more izbrisati: mraz, prijatelj, bolečina, ljubezen. Lahko hodimo po svetu in iščemo lepoto, a nikoli je ne bomo našli, če je nimamo v sebi. To je le nekaj drobcev iz ene boljših knjig junakov alpinizma in mislecev istega porekla.

Večino krajev in gora v Alpah in Nepalu Slovenci poznamo, zato se je toliko lepše poglabiti v dragoceno vsebino.

Tone Škarja

Željko Kozinc, Loške poti. 50 izletov po Selškem, Poljanskem in Žirovskem. Ljubljana, Modrijan, 2015. 183 str.

Željko Kozinc je svoji zbirki *Lep dan kliče* dodal *Loške poti*, nov vodnik, v katerem opisuje izlete po Selškem, Poljanskem in Žirovskem. Avtor na zanimiv in

jasen način v prepoznavnem slogu popisuje poti in predstavlja kulturne in naravne zanimivosti ob njih. Svet med Idrijo in Škofjo Loko je pester, razgiban, slikovit in bogat v spominih domačinov in zgodovinarjev. V prvem poglavju so opisane poti k planinskim vrhovom in postojankam v okolici starodavne Škofje Loke, ki segajo v Polhograjsko hribovje. Priljubljene so tudi cerkve in cerkvice ob poteh in na vrhovih. Med njimi je sv. Jakob, kjer se enkrat letno srečajo slovenski politiki. Zgodovinsko pomembnejši so Loški grad in nekatere cerkve v naseljih, npr. cerkev Marijinega Oznanjenja v Crngrobu, kjer so snemali del filma *Cvetje v jeseni*. V Selški dolini si lahko ogledamo Plečnikov spomenik pred Dolenjo vasjo, Železnike z železarskim in čipkarskim muzejem, slapova Lom in Skočnik ter Davčo in Davške slapove. Tudi tu so zanimivi izleti na višine, npr. Miklavževo goro, Ratitovec z barjem Ledine in planino Klom, Sorico in Soriško planino, Porezen in Martinj vrh. V Poljanski dolini je najpomembnejši Tavčarjev dvorec na Visokem, omeniti je treba tudi naselji Poljane in Gorenja vas. Lahko se povzpemo na Stari vrh, Blegoš in Ermanovec, ki je že kontrolna točka SPP. Zanimiv je tudi ogled Žirovskega vrha, na katerem je še mnogo ostankov Rupnikove linije, že pred drugo svetovno vojno zgrajenih in nikoli uporabljenih utrd. Knjiga je lepo oblikovana, opremljena s poučnimi in lepimi fotografijami. Zato vodnik in poti priporočamo vsakomur, ki še zmore na pohod.

Ciril Velkovrh

Nenad Šaljić, Matterhorn. Porträt eines Berges / Portrait of a Mountain. 2015. Orada & Galerie Rigassi Bern, Švica. 120 str. 96.00 CHF, 92 EUR.

V jubilejnem letu, ob 150-letnici prvega pristopa na Matterhorn, je izšla prekrasna monografija hrvaškega fotografa Nenada Šaljića s preprostim naslovom: *Matterhorn*.

Že dimenzije formata knjige 30 x 30 cm kažejo na to, da je v prvi vrsti poudarek na fotografiji, in to črnbeli. V monografiji jih je nanizanih kar 43, vse pa prikazujejo to magično goro v različnih odtenkih, razmerah, v igri oblakov, meglic in sonca, bolj ali manj zasnežene, ponoči, podnevi ... zanimivo pri tem je, da je zorni kot vedno iz švicarske strani, iz smeri Zermatta. Fotografije so v knjigi postavljene vedno na liho, desno stran knjige, na levi pa so kratka besedila, kjer nas avtor dvojezično (nemško in angleško) spominja na 42 različnih dogodkov, vezanih na zgodovino osvajanja gore, od leta 1792 do 2015 (vzponov slovenskih alpinistov nisem zasledil). Fotografije so opremljene z datumom posnetka, celo z uro, nastale so v letih med 2010 in 2015. Da je avtor uspel priti do toliko različnih in pretresljivih izpovednih fotografij, je ob vzhodu gore brez dvoma moral prebiti veliko časa, tudi noči. "Matterhorn služi kot metafizična *carte de visite*: alegorična kombinacija lepote, minljivosti in monumentalnosti z dokumentarnim karakterjem, ki odlikuje delo," je v svojem predgovoru h knjigi napisal Kevin Muster, recenzijo pa je ob koncu knjige prispevala kustosiinja in likovna kritičarka Anita Zlomislić. V knjigo je brez dvoma vložena veliko truda, zato tudi rezultat ni izostal: gre za izredno delo, vsekakor vredno ogleda, ki v knjižni- sme planinskih knjigoljubov ne sme manjkati. Več o knjigi in naročilu si lahko preberete na spletni strani: <http://www.nenadsaljic.com/photography/portrait-matterhorn/>.

Vladimir Habjan

Planinska zveza je predstavila **članarino PZS** za leto 2016 in izpostavila nekaj novosti. Med drugim sta članarini A in A+ združeni, A+ članarino ukinjajo, obseg zavarovanja pa so prenesli na kategorijo A, ki polnoletnim osebam nudi največ ugodnosti in zajema zavarovanje za reševanje v tujih gorah za cel svet in višje zavarovalne vsote. Cena članarine A ostaja enaka, in sicer 55 evrov. Prav tako ostajajo enake cene članarin ostalih kategorij. Pri kategoriji B, tj. pri polnoletnih osebah z osnovnim obsegom ugodnosti, so dodali kategorijo B/zamejci, ki je namenjena članom zamejskih planinskih društev. Stroške izdaje novih izkaznic z letom 2016 krijejo člani sami in jih bo PZS zaračunala društvom, slednja pa bodo račun za izkaznice izstavila svojim članom. Člani A, B, B1 in S + Š (srednješolci in študenti), ki so izkaznice dobili v letih 2013, 2014 ali 2015, upo- vabljajo te izkaznice še naprej. Člani PZS bodo imeli večji, 20- odstotni popust pri Planinski založbi PZS, koristili pa bodo lahko tudi popuste pri novih partnerjih. Vse o članarini, zavarovanjih, cenah in ugodnostih si preberite na spletni strani PZS (www.pzs.si).

Objavili so dokumenta predlaganih sprememb in dopolnitev **Statuta PZS** ter osnutek **Programskih vodil PZS**, ki sta bila potrjena na zadnji seji Upravnega odbora PZS. Pripombe in predloge društev, organov PZS in meddruštvenih odborov PD sprejemajo do 31. decembra 2015. Prav tako so pozvali k posredovanju predlogov in pripomb na osnutek **Uredbe o Načrtu upravljanja Triglavskega narodnega parka za obdobje 2016–2025**.

Upravni odbor (UO) PZS je na svoji redni seji 5. novembra v Mengeški koči na Gobavici med drugim potrdil članarino

PZS za 2016 in Mira Eržena za predstavnika PZS v Svetu javnega zavoda TNP v novem mandatnem obdobju. Člani UO so se seznanili s pripravami za Skupščino PZS 2016 in s pomembnimi dokumenti PZS. V PZS so sprejeli štiri nova društva, in sicer Športnoplezalno društvo Gre Gor (Škofja Loka), Klub adrenalinskih športov Šmartinsko jezero (Škofja vas), Alpsko društvo Stratus (Maribor) in Športno društvo Balvanija (Ljubljana). PZS tako po novem združuje 287 planinskih društev, klubov in ostalih športnih organizacij. Na seji so poročali o anketah, izvedenih med planinskimi društvi in med ljubitelji gora. Komisiji za varstvo gorske narave in gorske športe PZS sta predstavili svoje delovanje, UO PZS pa je potrdil nova selektorja reprezentanc za tekmovalno turno smučanje (Iztok Cukjati) in tekmovalno ledno plezanje (Nejc Šter). Vsebinsko bogata je bila še točka o finančnem poslovanju PZS. Naslednji seji UO PZS bosta 21. januarja in 10. marca 2016.

V novembru je PZS pripravila jesenske posvete za vodstva planinskih društev, potekali so v Postojni, Novem mestu, Kranju in Slovenski Bistrici, v začetku decembra pa še v Velenju. Vodstvom so predstavili aktualne informacije o delovanju PZS, rezultate spomladanske in jesenske ankete, novosti s področja članarine PZS 2016, finančnega poslovanja društev in računovodstva ter program davčnih blagajn.

Mladinska komisija (MK) je študente popeljala na nočni pohod na Veliko planino in na Nanos, srednješolce povabila na srednješolsko tekmovanje Mladina in gore 2016, ki bo 23. januarja v Trziču. Objavili so razpis MK za sofinanciranje planinskih zimovanj 2015 in 2016 v skupni višini 3000 evrov. Sedmega novembra so na treh osnovnih šolah (Podnanos, Fram, Bohinjska Bistrica) potekala regijska tekmovanja Mladina in gore iz znanja planinske šole. Od 63

sodelujočih štiričlanskih ekip se je na državno tekmovanje Mladina in gore uvrstilo 22 najboljših, ki se bodo pomerili istočasno kot srednješolske ekipe 23. januarja v Trziču. MK je povabila na posvet Zdravje mladih v Sloveniji, ki je bil 10. novembra v Ljubljani, in na novembrsko usposabljanje za menedžerje v mladinskih organizacijah.

Gospodarska komisija je objavila razpis za planinsko kočo Zlatorogove transverzale ponosa 2016. Nanj so se lahko prijavile planinske kočice sredogorja II. ali III. kategorije, ki bi želele v letu 2015 gostiti enega izmed devetih dogodkov Zlatorogove transverzale ponosa in so zadostovale pogojem razpisa.

Komisija za planinske poti (KPP) nas je obvestila o ponovnem odprtju planinske poti na Uršljo goro čez Kozarnico, do nadaljnjega pa je zaprta planinska pot iz Strahomerja na Krim. Planinska društva je KPP pozvala k oddaji poročil za planinske poti in markaciste. Rok za oddajo poročil za registracijo markacistov PZS in poročil pripravnikov markacistov PZS je 31. januar 2016.

Komisija za varstvo gorske narave (KVG) bo tudi za leto 2015 podelila priznanja. V ta namen je objavila razpis za zbiranje predlogov za najvišje priznanje KVG, diplomo dr. Angele Piskernik. Rok za oddajo predlogov je 31. december 2015. Zainteresirane so povabili k podnebnemu shodu 29. novembra v Ljubljani in k podpisu peticije za gorske sisteme.

Vodniška komisija (VK) je objavila datume usposabljanj in licenčnih izpopolnjevanj VK

v letu 2016. Zbor predstavnikov vodniških odsekov je bil 28. novembra, več o njem pa bomo najverjetneje pisali v naslednji številki *Planinskega vestnika*.

Komisija za alpinizem (KA) je predstavila preplezane smeri in dosežke številnih naših odprav v jesenskem času, prav tako pa je poročala tudi s tabora za perspektivne alpiniste v Chamonixu, ki je potekal med 18. in 25. oktobrom pod vodstvom Nejca Marčiča (AO PD Radovljica) in Petra Bajca (AO PD Železnica). Povabili pa so na spominski večer ob 40-letnici vzpona na prvi slovenski osem-tisočak, Makalu. Večer s številnimi visokimi gosti je v organizaciji Generalnega konzulata Republike Nepal v Sloveniji in v sodelovanju s Planinsko zvezo Nepala, PZS in Slovenskim planinskim muzejem (SPM) potekal 26. novembra v planinskem muzeju v Mojstrani.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je na najlepši možni način zaključila letošnji svetovni pokal (SP) v težavnostnem plezanju, saj smo z zmago Mine Markovič na zadnji tekmi SP v Kranju dobili tudi skupno zmagovalko SP v težavnosti za leto 2015. Minin uspeh sta dopolnila Janja Garnbret in Domen Škofic, prav tako so se izkazali vsi ostali naši športni plezalci. Tretja tekma državnega prvenstva v težavnosti je potekala 7. in 8. novembra v Škofji Loki, četrta pa 21. novembra v Slovenski Bistrici. Zadnji novembrski konec tedna so v Kranju potekali tradicionalni Plezalni dnevi Kranja, tokrat že deseti.

Komisija za gorske športe je pod organizacijsko roko AO PD Domžale v Šumberku na Knezovih skalah 7. novembra gostila prvo

Seznam zaprtih odsekov planinskih poti na dan 8. 12. 2015

Seznam je enak kot novembra s tole razliko: Planinsko društvo Krim obvešča, da je planinska pot iz Strahomerja proti Krimu do nadaljnjega zaprta zaradi sanitarne sečnje, zato je gibanje po poteh nevarno in težko.

Po spletni strani <http://stanje-poti.pzs.si/> povzel Emil Pevec. Za točnost podatkov odgovarja Planinska zveza Slovenije.

tekmo slovensko-hrvaškega pokala v tekmovalnem lednem plezanju 2015/16. Zmagala sta hrvaška plezalca Mario Musolin in Maja Vrancich, drugo in tretje mesto so dosegli slovenski tekmovalci Janez Svobljak, Ambrož Terčič in Marija Jeglič, ki je bila med dekleti tretja.

Komisija za turno kolesarstvo se je v okviru svojih odsekov podala na različne turnokolesarske poti.

Pri **Planinski založbi** so do konca novembra potekali razpisi za prevajalca iz slovensčine v angleščino, za pisce izbirnih vodnikov po Dolomitih in feratah v okolici Slovenije in za pisce enciklopedičnega vodnika po Julijskih Alpah. Od 25. do 29. novembra je Planinska založba PZS sodelovala na 31. slovenskem knjižnem sejmu v Cankarjevem domu v Ljubljani, kjer je ponujala številne publikacije po akcijskih cenah.

PZS je planinska društva ob mednarodnem dnevu gora, 11. decembra, povabila k sodelovanju pri projektu Brati gore PZS ter jih obvestila o terminih in lokacijah dneva slovenskih planinskih doživetij (18. junij, Golte), svečane podelitve najvišjih priznanj PZS (3. december, Lendava) in Skupščine PZS (16. april, Črna na Koroškem) v letu 2016. Društva so pozvali, naj predlagajo najzaslužnejše društvene delavce – pristojevoljce, in jih obvestili o sprejeti noveli Zakona o prostovoljstvu. PZS je ob začetku zimskih razmer v gorah objavila napotke za varnejše obiskovanje gora, 28. novembra pa je na Igu z aktualnimi temami potekal že 11. strokovni posvet Gore in varnost; več o tem pišemo tudi na straneh pričujoče številke *Planinskega vestnika*.

Zdenka Mihelič

11. strokovni posvet Gore in varnost

Odbor Gore in varnost, PZS in GRZS so v sodelovanju z Upravo RS za zaščito in reševanje organizirale že enajsti strokovni posvet

na temo varnosti v gorah, ki je potekal v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje na Igu v soboto, 28. novembra 2015.

Po uvodnem pozdravu vodje Odbora za gore in varnost v letu 2015 in vodje Odbora za usposabljanje in preventivo pri PZS Franca Kadiša je sledilo predavanje dr. Igorja Mekjavića, rednega univerzitetnega profesorja in znanstvenega svetnika odseka Avtomatika, biokibernetika in robotika na Inštitutu Jožefa Stefana (IJS) v Ljubljani z naslovom *Ali so samo planinski gojzarji primerno obučeno za obiskovanje gora?* Predstavil je rezultate raziskav določenih in (znanih) karakteristik gojzarjev, ki jih skupaj z domačimi in tujimi partnerji izvajajo na IJS: velikost stopal za udobnost in dobro počutje noge v čevlju, tip podplata zaradi trenja, togost čevlja, količina energije, ki jo porabljamo pri hoji (v temi, zaradi dodatne teže nahrbtnika ...), toplotna izolacija čevlja zaradi zunanjega mraza, propustnost čevlja za paro, razvlaževanje obutve ... Testiranja so izvajali zunaj na terenu, simulirali pogoje v laboratoriju, konstruirali in uporabili robota za ustrezne meritve in na osnovi meritev potegnili določene zaključke. Udeleženci zaradi tajnosti podatkov žal niso dobili odgovora, kako bi lahko kupili sebi primeren gojzar na osnovi objektivnih podatkov, pridobljenih s testiranjem. Še vedno velja, da so na voljo subjektivni

testi, priporočila prijateljev in prodajalcev.

Nadaljeval je Matjaž Šerkezi, predsednik Komisije za informiranje in analize pri GRZS, s predavanjem *Statistika nesreč GRZS, predstavitev dveh nesreč sezone 2014/2015 in obrazec o prijavi nesreče*. Kaj so značilnosti gorskih nesreč v letošnji sezoni? Približno 400 nesreč, 420 ponesrečenih, lepo vreme in velika obiskanost gora, več helikopterskih posredovanj zaradi lepega vremena, večmesečno redno dežurstvo helikopterskih posadk na letališču. Največ nesreč se je zgodilo na planinskih poteh in poleti v območju Triglava. Nesrečam še vedno največkrat botruje zdr. Šerkezi je predstavil tudi dve intervenciji, kjer so nepripravljenost na turo, slabša psihofizična sposobnost, pomanjkanje izkušenj ... udeleženi prepričali varni povratek domov. Klemen Volontar, predsednik Komisije za reševanje iz

Veliko število udeležencev

Foto: Matjaž Šerkezi

plazov pri GRZS in vodnik PZS, je predstavil anonimno anketo z nazivom Anketa – snežni plaz, ki je že zaživela on-line na spletnih straneh GRZS (<http://plazovi.grzs.si/>) in PZS ter bo na voljo tudi za mobilne telefone.

V zadnjem predavanju Petra Jeromla, diplomiranega varnostnega inženirja, alpinističnega inštruktorja in gorskega vodnika IFMGA, z naslovom *Plezalni pasovi – ali še zgornji del pasu, pri komu in kdaj?* so se udeleženci posveta seznanili s prednostmi in pomanjkljivostmi treh vrst plezalnih pasov: sedežnim, dvodelnim in enodelnim. Udeleženci so se seznanili z zaključki

Predavanje dr. Igorja Mekjavića

Foto: Irena Mušič Habjan

Knafelčeva markacija in rdeče-rumena markacija evropske pešpoti Foto: Zdenka Mihelič

maloštevilnih raziskav tujih ustanov o vrstah poškodb glede uporabe različnih vrst pasov, o mehanskih lastnosti povezovalnih trakov in vrvic za uporabo pri dvodelnem pasu kot kritičnih točkah. Priporočilo je, da enodelni pas uporabljajo otroci, nosečnice in ljudje z obilnejšim trebuhom. Za katero vrsto plezalnega pasu se odločiti, je stvar znanja in izkušenj tistega, ki ga bo uporabil. Na to temo se je razvila krajša konstruktivna razprava prisotnih. Teme predavanj na tokratnem posvetu so verjetno spet pričale marsikaterega od udeležencev seminarja, da se bo ponovno udeležil podobnega dogodka naslednje leto.

Irena Mušič Habjan

40 let evropske pešpoti E6 v Sloveniji

Komisija za evropske pešpoti v Sloveniji (KEUPS) in Gozdarski inštitut Slovenije sta 15. oktobra ob 40-letnici evropske pešpoti E6 v Sloveniji (Ciglarjeve poti) pripravila slovesnost v avli Gozdarskega inštituta Slovenije. Ob druženju so se poglobili v razstavo, prebrali misli iz sveže izdanega *Zbornika o evropski pešpoti* in poslušali

Udeleženci 16. spominskega pohoda v sončnem vremenu ob vznožju Krna Foto: Zdravko Likar

izbrane besede ob glasbi Dejana Jakšiča na klavirju. Z njimi so bile tudi žene Društva kmečkih žena Arnika. Vodila jih je misel pobudnika evropskih pešpoti in Evropske pohodniške zveze dr. Georga Fahrenbacha: "Odprimo meje, pojdimo drug do drugega peš, kajti le tako se bomo med seboj najbolje spoznali in naučili spoštovati in ceniti drug drugega!"

KEUPS, ki jo sestavljajo Planinska zveza Slovenije, Turistična zveza Slovenije, Zavod za gozdove Slovenije in Zveza gozdarskih društev, je letos, še posebej konec avgusta in septembra, v počastitev visoke obletnice E6 v Sloveniji organizirala več pohodov in prireditvev. Evropska pešpot E6 je mednarodna pešpot, ki poteka po različnih evropskih deželah od Baltika do Jadranskega morja in vse do Grčije. Pobudnik evropskega popotništva pri nas je bil gozdarski inženir Milan Ciglar, ki je idejno trasiral zaključek 6. evropske pešpoti od Baltika proti jugu čez ozemlje Slovenije. Naš del poti od Drave do Jadrana se imenuje Ciglarjeva pot in je dolga okoli 260 km. Pot, odprta leta 1975, ima 39 kontrolnih točk in poteka od Ivnika na Koroškem ter se nadaljuje proti jugu do Radeljskega prelaza in nato prek Radelj ob Dravi,

Male Kope na Pohorju, Mozirja, Motnika, Trojan, Moravč, Janč, Grosupljega, Taborske jame, Turjaka, Iške, Nove vasi, Starega trga na najvišjo točko na poti, na Veliki Snežnik, nato prek Ilirske Bistrice in Brkinov na Slavnik pa do znanih Hrastovelj, Kubeda, Marezig, Šmarja in do končne točke E6 v Sloveniji, do Strunjana.

Častni pokrovitelj obeležitve 40-letnice evropskih pešpoti v Sloveniji je predsednik Republike Slovenije Borut Pahor.

Zdenka Mihelič

Pohod spomina h Krnskemu jezeru

Prva svetovna vojna je kruto zarezala tudi v naš gorski svet. Sto let je minilo od krvave morije na soški fronti. Stotisoči vojakov več kot dvajsetih narodnosti so se 29 mesecev borili in umirali ob Soči in v gorah, ki se pno nad njo. Tudi druga svetovna vojna ni prizanesla našim goram. Golobar, Krn, Batognica, Rdeči rob so prizorišča krvavih spopadov med drugo svetovno vojno, ki pričajo o boju primorskih partizanov.

V spomin na vojne dogodke prve pa tudi druge svetovne vojne smo leta 1998 organizirali prvi pohod spomina h Krnskemu jezeru. Za datum smo izbrali 11. november kot spomin na 11. november 1918, ko je bilo podpisano premirje v prvi svetovni vojni, za kraj pa določili

Krnsko jezero, kjer se stekajo poti iz Lepene, s kobariške, tolminske in z bohinjске strani. Pohod se je usidral v zavest slovenskih in zamejskih planincev, kar dokazuje tudi množica udeležencev na letošnjem 16. spominskem pohodu, ki je potekal 7. novembra. V zelo toplem vremenu se nas je ob obali spokojnega Krnskega jezera zbralo več kot 1000 pohodnikov. Organizatorji tokratnega spominskega pohoda so bila posoška planinska društva, Slovenska vojska, veterani, Kobariški muzej in Fundacija Poti miru v Posočju. Slavno-stni govornik, predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik, je poudaril povezanost dediščine prve svetovne vojne s planinci. Mnoga planinska društva organizirajo planinske izlete po poteh soške fronte in v gore, kjer so potekale bitke. Vojaki so morali graditi žičnice in mulatjere, ki so ostale v uporabo planincem, ki jih tudi vzdržujejo. Žal državi še ni uspelo sistemsko urediti vzdrževanja teh vojaških poti. Predsednik je zaključil svoj govor z mislijo: "Ker nas stoletnica soške fronte ničesar ne izuči glede vojn in ljudi zaradi njih še vedno množično trpijo ali pred njimi bežijo, je današnji pohod v visokogorje, prav na mesto nekdanjih krvavih dogodkov, priložnost tudi za protest proti vsem vojnem ter nasilju na svetu."

Zdravko Likar

Jaslice v soteski Mlačka

V Slovenskem planinskem muzeju se ves čas povezuje in sodelujemo z različnimi institucijami, organizacijami, društvu in posamezniki tako doma kot v tujini. Enako pomembno pa nam je tudi sodelovanje z lokalno skupnostjo in v ta namen pripravimo kar nekaj dogodkov, razstav ali predstavitev. Ena od stalnic je kombinirana vstopnica, ki vključuje obisk muzeja in ogled živih jaslic, ki jih v decembru pripravi domače Športno društvo lednih plezalcev v soteski Mlačka v Mojstrani. Letos se jim bomo pridružili tudi s postavitvijo jaslic v muzeju. So delo črnuških jasličarjev, njihova posebnost pa je umestitev k stari koči na Kredarici, nekaj posebnega pa so tudi figure, ki so delo akademskega kiparja Jerneja Malija. Prav tako z domačim Turističnim društvom pripravljamo božični sejem med 25. in 28. decembrom. Pred muzejem bomo postavili stojnice, okrasili novoletne jelke in zakurili ogenj, pripravili pa tudi delavnice izdelovanja novoletnih kroglic in voščilnic za otroke in odrasle.

Planinske jaslice v Slovenskem planinskem muzeju so delo kiparja Jerneja Malija.

Foto: Luka Fabjan

Kolektiv Slovenskega planinskega muzeja vsem svojim obiskovalcem ter bralcem Planinskega vestnika želi lepe, mirne božične praznike ter vse dobro v letu 2016.

Elizabeta Gradnik

Korak v leto 2016

Za javni zavod Triglavski narodni park je bilo minulo leto na področju info mest prelomno. Z gradnjo in odprtjem Centra TNP Bohinj je javni zavod TNP dobil sklenjen krog večjih info središč, ki skupaj z manjšimi, Pocarjevo domačijo v Radovni ter info točkama v Zeleni hiši v Kobaridu in v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani, nudijo celostno informacijo o območju TNP. Dogajanje v letu 2015 je zavoljo odlične poletne sezone v info mestih preseglo pričakovanja. V visoki poletni sezoni (julij–september) smo v treh središčih našli več kot 36.000 obiskovalcev. Naših aktivnosti v centrih in na terenu se je v tem obdobju udeležilo skupaj več kot 6500 ljudi. Nadejamo se, da bo prihodnje leto v tem pogledu še uspešnejše. V ta namen smo prenovili in obogatili ponudbo doživetij TNP 2016. Udeležite se jih lahko na info mestih in na terenu. Pestra ponudba tradicionalnih znanj in edinstvenih

izkušenj; opazovanje živali, opazovanje nočnega neba, pohod s parkovnim vodnikom, vam je na voljo in izbiro na naši spletni strani (www.tnp.si).

V naslednjem letu bomo v primeru odobrenih sredstev v Zeleni hiši v Kobaridu vzpostavili stalno razstavo TNP in preuredili info točko v Slovenskem planinskem muzeju. V Domu Trenta želimo urediti laboratorijski kotichek za naravoslovje. Pred Centrom TNP Bohinj načrtujemo gradnjo otroških didaktičnih igral. Infocenter Triglavska roža Bled pa bo, kot je načrtovano, dobil sodoben otroški mobilni kotichek. Vsebine vseh naložb bodo vezane na biotsko raznovrstnost. Zaradi večjega števila info mest na različnih lokacijah smo se odločili, da bodo – zavoljo večjega učinka in dosega ciljne publike – naše dejavnosti vsebinsko poenotene. Rdeča nit dogajanja bo vodni krog Triglavskega narodnega parka. Predavanja, razstave, delavnice, strokovna srečanja, terenska vodenja in ostale promocijske aktivnosti bodo poudarjale pomen varovanja voda v najširšem smislu. Dogajanje bo doseglo vrhunec v poletnih mesecih, ko bo osrednja pozornost namenjena varovanju visokogorskih jezer. Veseli bomo vaše udeležbe na aktivnostih, ki jih organizira javni zavod Triglavski narodni park. V letu 2016 pa vam želimo obilo sončnih in razglednih juter na planinskih poteh naše čudovite gorske narave.

Majda Odar

Mirko Mlakar (1932–2015)

V četrtek, 5. novembra 2015, nas je za vedno zapustil naš planinski prijatelj Mirko Mlakar iz Mežice. Planinci se ga spominjamo kot prizadevnega organizatorja planinstva na Koroškem. Skorajda ni bilo akcije PD Mežica, v kateri Mirko ne bi sodeloval. Vrsto let je bil predsednik mežiškega društva, nekaj let pa je opravljal tudi funkcijo predsednika Meddruštvenega odbora PD Koroške. Za svoje delo je prejel številna planinska priznanja, pred leti pa še svečano listino, najvišje priznanje PZS. Več let je deloval tudi kot aktiven markacist v vrstah koroških markacistov. Koroški planinci ga poznamo kot "očeta" koroške obhodnice. To je planinska pot, ki je nastala iz nekdanje mladinske planinske poti, kasneje pa je dobila naziv Koroška planinska pot. Vse od njenega začetka leta 1967 je skrbno vodil in usmerjal Odbor za koroško obhodnico, zaradi bolezni pa je to funkcijo pred leti prepustil svojemu nasledniku Ernestu Preglavu. Kako priljubljena je postala ta planinska pot, pove podatek, da jo je do danes prehodilo že več kot 1800 pohodnikov. Njegova zadnja odmevna akcija je bila postavitve razgledne plošče na Peci. Vse organizacijske priprave so bile v njegovih rokah, zato mu moramo biti koroški planinci še posebej hvaležni, saj je s tem vrh Pece na Kordeževi glavi dobil posebno obeležje, ki nas bo vedno spominjalo na našega prijatelja Mirka Mlakarja.

Mirko Tovšak,
MDO PD Koroške

Rezultati natečaja za najboljšo planinsko fotografijo

V počastitev 120. obletnice izhajanja *Planinskega vestnika* je uredništvo revije junija letos razpisalo javni natečaj za najboljšo fotografijo s tematiko Najlepše je v gorah. Komisija, ki sta jo sestavljala fotografa Oton Naglost in Peter Strgar ter tehnični urednik revije Emil Pevec, je izmed prispelih predlogov izbrala najboljše.

1. mesto: Pod Alpami (Franc Jenstrle, Bukovščica, Selca)
2. mesto: Golica (Sašo Tušar, Cerčno)
3. mesto: Učka za devetimi gorami (Vincenc Nemanič, Vikrče, Ljubljana Šmartno)
3. mesto: Kamniški Dedec (Mateja Mazgan, Gortina, Muta)

Fotografije bomo objavili v eni od prihodnjih števil. Vsem sodelujočim se zahvaljujemo za sodelovanje, nagrajencem pa iskreno čestitamo. Nagrade bodo prejeli po pošti.

Uredništvo Planinskega vestnika

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

**JESENSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.02 h
na radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Foto: Vladimir Habjan

STOPIMO SKUPAJ!

**PLANINKE IN PLANINCI, LJUBITELJI GORA,
IZKORISTIMO MOŽNOST IN NAMENIMO
DEL DOHODNINE NAŠIM GORAM!
NE DA BI NAS TO KAJ STALO.**

Namenimo del dohodnine za varnejšo in urejeno Slovensko planinsko pot od Maribora do Ankarana! Zaradi množičnosti in odprtosti delovanja imamo Planinska zveza Slovenije in večina planinskih društev status organizacije v javnem interesu. Zato smo upravičenci do sredstev z naslova dohodnine: zavezanci za dohodnino lahko do 0,5 odstotka odmerjene dohodnine namenimo Planinski zvezi Slovenije in/ali planinskemu društvu. Preveč nas je, ki te možnosti še nismo izkoristili.

www.pzs.si

V letu 2015 smo s tako pridobljenimi sredstvi financirali obnovo poti skozi Žrelo na Ledine, poti na Kokrsko sedlo in Golico. Stopimo v dolini skupaj tisti, ki se srečujemo na planinskih poteh in se zavedamo koristnosti dejavnosti

planinske organizacije! Namenimo ji del sredstev, ki bi sicer pripadel državnemu proračunu. Davčni upravi (DURS) sporočimo svojo odločitev do 31. decembra letos, lahko tudi s pomočjo predizpolnjenega obrazca na spletni strani PZS: www.pzs.si/dohodnina.php.